

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Obletnica Oktobra

V tednu, ki je za nami, so po vsem svetu obeležili sedemdeseto obletnico nedvomno velike in zgodovinsko prelomne oktobrske revolucije. V deželah socializma so se vrstile slavnostne parade, akademije, govori, ob njih tudi bolj ali manj analitična posvetovanja, ki so merila življenjski in zgodovinski utrip socializmov v teh njihovih dosedanjih sedemdesetih letih in opozarjala na potrebo po tvornem prilagajanju sistemov novonastalim razmeram ob isteku stoletja oziroma tisočletja, vmes pa so se – tudi pri nas – oglašali tóni globljega kritičnega razmišljanja o vsem tistem, česar teorija, ideologija in predvsem praksa socialistično vodenih družbenih sistemov niso uresničile: namreč pričakovanj, da bo socialistični kolektivizem mogočno spodbudil ustvarjalno delo, proizvodno rast, razvoj in blaginjo ter popeljal dele sveta, ki so izpeljali socialistično revolucijo ali se ji pridružili, daleč pred ostali svet, ki še tiči v kapitalizmu.

Zgodilo se je, ne v vseh, a v mnogih ozirih, prav nasprotno. Dežele socializma so zastale v svojem razvoju, zaostale so za glavnino držav, ki urejajo svoja razvojna vprašanja v domelah kapitalističnega ustroja, pa ne samo v materialnem in proizvodnem pogledu, pač pa tudi glede demokratičnih svoboščin ljudi in njihovih ustvarjalnih pobud. Socializem je s svojim vodilnim tokom ustvarjalne pobude človeških množic prejkone zavrl in omrtvičil.

Razlog je, vsaj z današnjega zornega kota, dovolj jasen in očiten. Nosilci uvajanja in kasnejšega ohranjanja revolucionarnih pridobitev so pojmovali svojo vlogo tako, da so si prilastili vse pravice do usmerjanja človeških množic, nemalokrat tudi zoper njihove spontane človeške interese. Človekovo individualnost so kot temeljno postavko docela zavrnili, človeka so podredili kolektivni množici, ki je bila dolžna na ukaz ubogati njihova usmerjanja in navodila. Od tod vsemogočni državno-partijski centralizem na eni in pasivna, nizkotorilna, neustvarjalna človeška množica na drugi strani (pa spričo teh in takih razmerij tudi gospodarski in družbeni zastoji v celi vrsti držav pod rdečo zastavo). Neizogibna so seveda ob tem spoznanja, da takšna pot ne vodi drugam kot v slepo ulico, zato se v zadnjem času ponavlja silovita potreba po korenitih sistemskih spremembah, po reformi gospodarskih in družbenih razmerij, sistem, postavljen na temeljih ideje, zasnovane v devetnajstem stoletju, po vsem sodeč, ni več uporaben, pa ne samo, kar zadeva načine njegovega uveljavljanja in razvoja, pač pa tudi glede temeljev samih. To pa seveda ne pomeni zanikanja vrednosti in dediščine oktobrske revolucije kot take. Pomeni le spoznanje neizogibne potrebe po njenem nadaljnjem revolucionarnem ustvarjalnem dograjevanju.

Naša »perestrojka«

Tudi mi jo, še zlasti, krvavo potrebujemo, prenovu in reformo gospodarskega sistema (s tem tudi sistema družbeno-političnih in socialnih razmerij), kajti po poti, ki nas je popeljala v neznosne krizne zagate, ni mogoče dalje.

Nismo pa ji še kos, tisti novi poti, ki jo iščemo. Predlogi, ukrepi in rešitve, ki so jih sporočili iz kabinetov zvezne vlade, po sodbi velike večine niso tisto, kar naj bi prenašalo prenovu. Prinesejo jo lahko samo trdno zastavljeni koraki v samoupravno vodeno tržno gospodarstvo, ki bo potekalo in preskušalo svoje možnosti oziroma učinke v odprti ustvarjalni tekmi, brez prisile, brez omejitev, brez prevlade in celo brez navzočnosti »visokih uradnikov«, ki delavcem, proizvajalcem, ustvarjalcem na vsakem koraku vežejo roke in noge.

Vemo, da sta takšna razbremenitev in takšen sestop v odprto svobodno, tržno gospodarstvo in družbo edina smotrna in obetavna pot. Ne vemo pa, ali si jo bomo v teh in zdajšnjih jugoslovanskih okoliščinah zmogli izbojevati. Miniti bo moralo najbrž še nekaj časa, da bomo prišli prek te deroče reke.

Slovensko leto 1988

Natisnjeni so prvi osnutki gospodarskih in finančnih predvidevanj Slovenije za leto 1988. Glede na to, da še ne vemo, kaj bo predpisala federacija, zavedajoč se, da nam je načrte oblikovati »v pogojih poglobljanja ekonomske in družbene krize, v kateri so delovni ljudje in občani soočeni z visoko inflacijo, ki razgrajuje motive in ustvarjalne napore delavcev v organizacijah združenega dela za doseganje kakovostnih sprememb v gospodarjenju in delu in zožuje možnosti za uveljavljanje njihove samoupravne podjetniške funkcije, pri občanah pa povzroča nemir, negotovost in nezaupanje v sposobnost odgovornih družbenih dejavnikov za oblikovanje in uresničevanje učinkovite stabilizacijske poli-

Tako je bilo v oktobru, v tistih desetih dneh, ki so pretresli tedanji svet in za vsa nadaljnja desetletja zakolili njegovo podoba... Prizor iz Eisensteinovega filma »Oktobar« – 1927.

tike. Občutek ogroženosti množi zahteve po solidarnosti, hkrati pa povečuje odpor do nje. Še posebej se zaostrujejo razmere v delu slovenske industrije, ki zaostaja v svoji tehnološki, kadrovski in organizacijski prenovi in tako izgublja svoj tržni položaj doma in v svetu.

Naš-slovenski-družbeni proizvod naj bi bil v prihodnjem letu realno povečan za 2,5% (pri čemer naj bi se proizvodnja v industriji povečala za 2,4%, v kmetijstvu za 2,5%, v obrti za 5%, v gradbeništvu za 6% in podobno).

Kaže, da kljub temu in takšnemu povečanju proizvodnje ne bo mogoče zvečati realnega obsega sredstev za takoimenovano potrošnjo; paziti bomo morali namreč na povečanje akumulacije gospodarstva, ki mu moramo vendarle omogo-

čiti tudi nekaj neizogibne preнове. Skratka – v osnutku naše resolucije za leto 1988 je zapisano: »Ocenjene materialne možnosti ne omogočajo realnega povečanja sredstev za zadovoljevanje osebnih skupnih in splošnih potreb, z izjemo sredstev SPIZ.«

Če bomo hoteli priti z izračunom kolikor toliko na čisto, bo treba gospodariti in ravnati karseda skrbno, v duhu prenov, ki mora priti, naj jo uzakonimo ali ne, kajti ne sistem ne družba ne gospodarstvo ne morejo mimo neizogibnih ekonomskih zakonov.

Prodori mimo njihove neizprosne logike so ostali neuspešni (od Oktobra sem).

Pripravil: V. K.

Začenja se 15. jubilejni festival Revolucija in glasba

Glasbe manj, revolucija osiromašena

V organizacijskem okviru Festivala Ljubljana in pod umetniško-vsebinsko taktiko posebnega programskega odbora, ki ga vodi prof. Ciril Cvetko, se začenja ta petek 15. spored koncertnih prireditev v okviru Festivala »Revolucija in glasba«.

Samo osem jih bo, teh letošnjih koncertov – v primerjavi z lanskimi štirinajstimi: 13. novembra bodo v Murški Soboti koncertirali Zlata Ognjanovič, Tomaž Lorenc in Alenka Šček, 21. novembra v Črnomlju Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, dan nato v Boljuncu pri Trstu Mladinski pevski zbor Maribor, 26. novembra v Kopru Tržaški partizanski pevski zbor iz Bazovice, istega dne bodo v Mariboru, v tamkajšnjem SNG uprizorili – prvič na Slovenskem – odrsko priredbo »Hlapca Jerneja in njegove pravice« Nikole Hercigonje ter poslušali v Portorožu Slovenski

kvintet trobil, spored pa bo sklenjen 27. novembra v Ljubljani v dvorani Slovenske filharmonije, katere simfonični orkester bo izvedel Kozinovo simfonijo Ilova gora.

V tem številčno in lokacijsko hudo okrnjenem sporedu je letos le malo (Bolje rečeno: komaj kaj) novih, na pobudo ali po naročilu »Revolucije in glasbe« napisanih in izvedenih skladb, pa čeprav je gojenje skladateljske ustvarjalnosti v tem duhu poglavitni namen obstoja te festivalske akcije.

Vseh dosedanjih štirinajst let je ta Festival naročal in prek izvajalcev populariziral nova glasbena dela – z nemajhnimi rezultati. Nastalo je veliko skladb, ki so vse prej kot muhe enodnevnice.

Pri tem so si organizatorji (do lani Zveza kulturnih organizacij Slovenije, poslej Festival Ljubljana) prizadevali, da so koncerte razpore-

jali po Sloveniji, v vrsto krajev, kjer je siceršnjih kulturnih in glasbenih dogodkov manj, kot bi jih smelo biti. Te prireditve z najboljšimi izvajalci, kar jih premoremo, so bile v izrazit prid slovenski policentrični kulturni politiki in so vseskozi bogatile naš kulturni prostor – v duhu obujanja in ohranjanja naših revolucionarnih izročil.

Zdaj je, spričo katastrofalnega pomanjkanja denarja v te namene, ne le zavrt vsakršen razvoj te akcije, pač pa je ogrožen celo njen nadaljnji obstoj. Programski odbor festivala je letos že razmišljal o prekinitvi dela ter celo ponudil predlog ukinitve »Revolucije in glasbe«, pa so ga odločujoči zaenkrat pregovorili.

Vprašamo pa se, ali skrajšanje celotnega sporeda na pičlih osem prireditev, ki jim celo ni bilo dano spodbuditi izvedb novih skladb, zavrniti pa je bilo treba celo vrsto

krajev – interesentov za te koncerte, še zagotavlja ohranitev ugleda in veljave te akcije. Ena najbolj grenkih pilul, ki so jih morali pogoltniti organizatorji, je bila prekinitve priprave na izvedbo glasbeno-scenske kantate »Ravensbrück« Andreja Ajdiča, saj zanjo ni bilo denarja.

In tako programski okvir hočeš nočeš napoveduje, da svoje naloge – ne bo mogel izpeljati, če ne bo v prihodnje potrebne podpore. Stanje, kakršno je, namreč ne omogoča resnega dela. Nekakovostno neželijo delovati, kakovostno pod temi pogoji ne morejo.

Skupaj z nami pa se vprašajo: je to velikansko osiromašenje kulturne ravni naših ljudi in naše ustvarjalnosti komu zares mar? Kaj je in kaj bo na to porekel ustanovitelj festivala »Revolucija in glasba«?

Viktor Konjar

Plinska celica treh dolin Resnica je občutljiva dama

Natanko na dan, ko sem se v Trbovljah seznanjal s sajasto resničnostjo revirjev, ki že dolgo vznemirja trboveljske, zagorske in hrastniške knape, so rudarji v dopoldanski izmeni nakopali zadnje tone premoga in tako izpolnili letošnji proizvodni načrt: 608.000 ton premoga. Z največjim optimizmom trboveljski rudarji računajo, da bodo do konca leta iztrgali materi zemlji še okoli 100.000 ton premoga. Novica dneva torej! In razlog več, da se bodo razblinile tudi težave, ki jim kar ni videti konca. Če že ne razblinile, pa vsaj omilile.

Ekološki vsakdan v revirjih ni z rožicami posejan. So dnevi, ko je bolje živeti za zaprtimi okni, da te SO₂ ne prisili k dušenju in saje iz visokih dimnikov ne spravijo ob živce. Dnevi, ko matere brez moči, vsaj večina, poslušajo onemoglo, posušeno krehanje svojih bronhitičnih otrok. Drevesa v okolici se suše, trboveljsko okolje postaja vse večja puščava. K temu pristojejo še težave v gospodarstvu: z izgubami se mučijo trboveljska strojna tovarna, REK Edvard Kardelj in industrija gradbenega materiala. Razlogov za zaskrbljenost več kot dovolj.

Resnica dr. Terziča

Po starem pravilu, da česar ni v časopisih, tudi v resnici ni, so marsikje – tako tudi v revirjih – dolga leta skrbno tiščali plašnice ob oči in – vegetirali. Najprej je povzdignila glas mladina in razbila lagodno vzdušje ozke skupine birokratov oblastnikov. Ne le v revirjih, tudi v Velenju in še kje, kjer je bila pomembnejša nemotena proizvodnja, za zdravje ljudi in pokrajine, za prihodnost rodov, ki pridejo za nami, pa se ni nihče brigal s preprostim izgovorom, da čistilne naprave terjajo strahovito veliko denarja in da bi, če bi si jih privoščili, takoj zabredli v še strahovitejša izgube. Neopravičljiva ravnodušnost, ki se je vlekla leta.

Kričanje mladih marsikomu ni bilo všeč. Resnica je občutljiva dama! Danes v treh dolinah, ali kot je dejal zadnjič, ob svojem odstopu

Kaj pravzaprav lahko store mladi?

Zoran Tomše, sekretar medobčinske in občinske konference ZSMS, oče nekajmesečne Tinkare, ki se z vsemi sredstvi upira, da bi tudi njegovo dekletce zbolelo za bronhitisom, odgovarja:

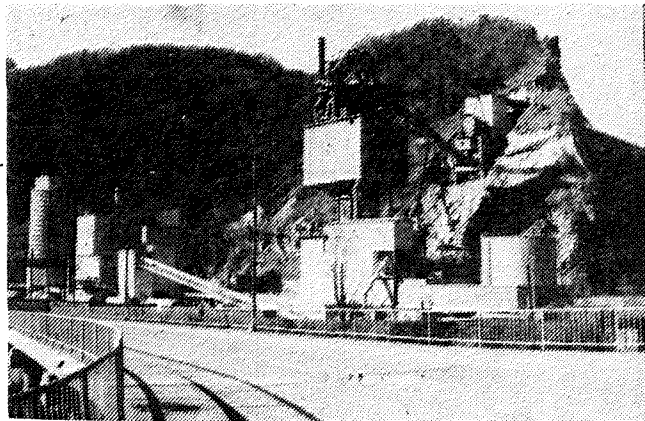
»Na letošnjih festivalskih dnevih v okviru stafete mladosti smo pripravili okroglo mizo o ekologiji. Od družbenopolitičnih skupnosti smo

Zoran Tomše s Tinkaro.

zahtevali, da se resno – in čimprej – loti reševanja tega problema. Jasno pa nam je, da revirji tega sami ne bodo zmogli – in navsezadnje to tudi ni povsem njihova dolžnost – in da pričakujejo pomoč širše družbene skupnosti.

Da bi bili ljudje kar se da ozavešeni in obveščeni, kar je pogoj za zavesten pristop k reševanju težav, smo pripravili obširno fotodokumentacijsko razstavo o revirskem opustošenju.

Industrija gradbenega materiala

predsednik medobčinskega sveta ZZB NOV revirskih občin Jože Očep, ki se je naveličal nenehnega obljubljanja in slepomisenja, »ki ostajajo še naprej plinska celica, v kateri počasi umira skoraj 50 tisoč ljudi«, razmišljajo treznejše. To drugačnost so odločno zastavili že mladi na krškem kongresu, oprto na argumente, ki jih – na žalost – ni ravno malo. Med drugim sodi semkaj tudi raziskava mag. dr. Terziča o bronhitisu pri novorojenčkih. Podatki, do katerih se je priklopal, so naravnost šokantni. Število otrok, obolenih na dihalih, s čimer se povečuje tudi siceršnja neopornost, se večja...

Toplifikacija treh dolin, čistilne naprave, nova toplarna

Intenzivnejši izkop premoga, povečana proizvodnja elektrike, večje število stanovanj so vzroki, da se bo marsičesa treba odločneje lotiti. Mladinsko vodstvo se trudi, da bi prihodnje leto privabilo v revirje mladinsko delovno brigado, ki bi skupaj z njimi pomagala reševati ekološko strahoto. Morali se bodo namreč lotiti reaktivacije dnevnih kopov (odvodnjavanja, pogozdovanja, celostnega urejanja opustošenih in docela uničenih površin) in gradje vodo-

voda na Dobovec, kjer ljudje uživajo le kapnico, ki pa je zaradi SO₂ in saj skoraj nepitna, vsekakor pa nevarna.

Mladina z vso pravico zahteva – to pa je tudi pogoj, da je sploh možno graditi termoelektrarno Trbovlje III – da je treba kar najhitreje zgraditi toplarno za vse tri doline in tako rešiti problem toplifikacije, onesnaževanje okolja pa s čistilno napravo, ki bi jo moral dobiti tudi 360 metrov visoki dimnik, ki povzroča negodovanje ljudi daleč naokoli. SO₂ in saje uničujeta bohorske gozdove (jelka se tamkaj menda že poslavlja), ob vetrovnem vremenu pa zanaša ta nevšečni »blagoslov« menda tja do Avstrije. Če smo na ta način – da smo svoje breme prevladali na druge – skušali rešiti naše težave, pravijo trboveljski mladinci, bodimo sedaj pošteni in rešimo, kar se rešiti da.

Vendar obstaja neprijetno dejstvo: vsi tisti, ki naj bi te zadeve urejevali, imajo na grbi številne nevšečnosti, ki se jim po domače reče – izgube. Predvsem gre za termoelektrarno. Precejšen delež pri onesnaževanju okolja imata tudi Cementarna in pa toplarna, ki je locirana skorajda v samem središču mesta.

»Še enkrat: revirsko gospodarstvo teh problemov ni zmožno razreševati samo. Če hočemo imeti energijo – in hočemo, še več, nujno jo potrebujemo – bo temu morala prisluhniti vsa Slovenija,« je trdo pribil Zoran Tomše.

Mladina opozarja kar naprej. Ne da miru, bi se reklo. Radijske oddaje o ekologiji, razprave, cela vrsta zapisov...

Vrtajo naprej, jutrišnji dan je namreč njihov:

– kdo je dal dovoljenje za lokacijo dnevnega kopa Bukova gora, saj je pod predvidenim odkopom jalovine, ki bi docela spremenil ne le pokrajino, pač pa tudi ekološke razmere v kraju, le skromna zaloga, kar so potrdili tudi strokovnjaki (v razmerju 1:7 v korist jalovine?) Se to sploh splača?

– kolikor mladi v Trbovlju vedo, trboveljska skupščina izvajalcem za to dejanje ni dala dovoljenja, saj zanj tudi prosili niso!

– kako morajo ustrezni republiški organi oziroma institucije odločati o nečem, kar je najprej stvar revirčanov?

Zadušljivost se vali po revirjih. Slišati je celo glasove, da so mladi sitni. Denarja ni, prihodnost je negotova, sitnost pa, kot kaže, edina rešitev. Bog nas reši takšnih rešitev!

Prepočasno dogovarjanje

Mati županja, Franja Šprogar, meni, da županom v teh časih ni preveč z rožicami poslano. Navsezadnje, komu pa je, se kisló nasmehneva. V preteklosti, ne še tako dolgo, pravi, je trboveljska občina spadala med močnejše. V zadnjih letih vidno drsi. Pri obravnavanju polletnih poslovnih rezultatov, z ocenami že za devetmesečno obdobje, se je izkazalo, da z izgubo poslujejo tri najpomembnejša gospodarska po-

Toplarna sredi mesta

dročja, ki zaposlujejo 3/4 prebivalcev od okoli 11.000 zaposlenih (Trbovlje premorejo okoli 18.000 prebivalcev). Gre za energetiko, strojogradnjo in industrijo gradbenega materiala.

Nemajhen razlog so zunanji vzroki. Veliki sistemi, tudi energetika, so v slovenskem prostoru v nezavidljivem položaju.

»Na najbolj majavih tleh se je znašla Strojna tovarna Trbovlje, za katero smo prav tako ocenili, da ji izgubo povzroča vsaj 50–60 odstotkov zunanjih vplivov. Poudarjamo, da bo te vplive morala skupaj z nami razrešiti Slovenija. Seveda tudi pri energetiki. In ne le Slovenija, tudi ZIS. Preostalo je na naših ramenih. Ne držimo križem rok: naredili smo ustrezne elaborate, zadolžili organizacije, posameznike,

Del trboveljske ekološke sivine

kar bo moč prestrukturirati, bomo prestrukturirali, poiskali bomo notranje rezerve!

Kot rečeno: težave energije moramo reševati skupaj s Slovenijo, vendar je dogovarjanje prepočasno. Tudi o reorganizaciji v tej panogi se že nekaj časa dogovarjajo na republiškem nivoju, a se še niso dogovorili, ker bi moral IS nekatere stvari le natančneje opredeliti. To je zahtevala tudi republiška skupščina. V REK Edvard Kardelj smo naredili sanacijski program – uspehi so že vidni, vendar ostaja še precej odprtih vprašanj.

Status teh delavcev bo treba slej ko prej rešiti, da bodo vendarle vedeli, s čim gospodarijo, kaj lahko pričakujejo... Rada bi poudarila, da imajo trboveljske družbenopolitične skupnosti, tudi skupščina (s tem pa tudi občani, op. p.), zelo malo vpliva na odločitve elektrogospodarstva,« je s kritično ostro komentirala temperamentna sogovornica, ki poleg tega še misli, da se polje odločanja nasploh vse bolj zožuje in da je vedno več administrativnih odločitev. Med delegati ni več prave navdušenosti, saj vedo, da v končni bazi

odločajo namesto njih – drugi in da potemtakem nimajo kaj iskati v delegatskih klopah. Žalostno – in za delovni elan še kako škodljivo – je, da delavca iz meseca v mesec strašimo, ne le v Trbovljah, kar povsod po Sloveniji, da se lahko zgodi, da 1. ali 15. ali 30. v mesecu ne bo dobil plače, če pa že, bo ta hudo okrnjena. Razumljivo, da izgineva volja do dela. Kljub vsemu je treba zapisati, da delavci, denimo v STT, vendarle dobro delajo in da bi delali še bolj, če bi vedeli, kaj jih čaka – in ne le nenehne grožnje.

»Nedvomno, apatija obstaja, nekateri skušajo to na vsak način prikriti, prikrivanja pa nam je v preteklosti prineslo kisle plodove, ki jih kar ne moremo zaužiti. Kljub apatiji pa še vendarle obstaja velika pripravlje-

ga upoštevanja vredne in da imajo skoraj v celoti prav, vendar misli, da se ne zavedajo silnih stisk, v katerih je trboveljsko gospodarstvo, in da čez noč ni mogoče popraviti vseh napak, ki so resnično bile storjene in za katere ne more nositi odgovornost zgolj to obubožano gospodarstvo. Problem je zagotovo širši – in v tem kontekstu bi ga bilo treba reševati.

Velika in obtožujoča resnica je, da je toplarna zgrajena skorajda sredi mesta. Res je, da ni čistilnih naprav, vsaj povsod ne in najbolj ustreznih. Drži pa, da bodo zgradili novo toplarno, dodali čistilne naprave, to bo dobil tudi dimnik – velikan. Sprejeli so vrsto ukrepov, kakovost zraka nenehno nadzorujejo, dnevno merijo količino strupenih plinov v ozračju, oziroma koncentracijo in opozarjajo ljudi. Precejšnja težava je tudi v naravni legi Trbovelj, ki ležijo v zaprti, neprevetreni dolini.

Predsednica občinske skupščine odgovarja tudi na vprašanje o zalogi premoga pod spornim hribom. Naročene so bile strokovne analize, ki jim seveda kaže verjeti, pravi. V celoti je v tem prostoru zalag premoga za okoli 40 let izkoriščanja.

Kdaj torej pride na vrsto toplarna, čistilne naprave, tiho pač, zaradi česar bentijo Trboveljčani?

Naloge so razvrščene po prioriteti, lahko pa zagotovi, da z uresničevanjem ne bodo odlašali, hkrati pa dodaja, da je bilo v preteklosti veliko nesporazumov zaradi skromne ali pa nikakršne obveščenosti. Skupaj z IS so se dogovorili, da bodo občane o sleherni zadevi sproti obveščali.

Franja Šprogar

Dvom je še vedno boljši kot apatija, glodom misel, ko stopam na plano, v trboveljski »gosti« zrak. In kaj je po vsem tem še lepega, vzpodbudnega v Trbovljah (iz spomina vdrejo vame ne tako redki očitki odgovornih tovarišev o jadikovanju novinarske srenje, ki da ne vidi nič dobrega...)

Je, seveda je. Tista novica dneva namreč. Da so rudarji skoraj dva meseca pred iztekom leta nakopali dogovorjeno količino premoga in da bodo plan torej krepko preslegli, to z drugimi besedami povedano pomeni, da volja ni zamrla v ljudeh, da so še sposobni zgrabiti bika za roge, le priložnost jim je treba dati.

Pravo, ne papirnato priložnost.

Milenko Strašek
Fotografije: M. Strašek in Uroš Ritonja

Komu še zaupati?

Če si odmislimo nadaljnje rapidno slabšanje gospodarskega položaja Jugoslavije in dobro znane posledice tega za naš življenjski standard, potem so minuli teden jemala v zakup našo pozornost predvsem naslednja dogajanja: ustavne razprave, »normalizacija« na Kosovu, zadrege z jedrskimi odpadki, vseobčja kritika Programa ZIS-a in naposled odstranjanje zaves okrog kladuških in drugih malverzacij. O vseh teh prekucijah bi bilo mogoča napisati dolge traktate; časnika je na voljo zgolj možnost, da skuša z nekaj potezami določiti nekakšen skupni imenovalec, oziroma temeljno barvo teh dni.

Dejali bi: nadaljuje in pogloblja se kriza zaupanja v naši državi. Komu, katerim družbenim silam še more zaupati človek, ki mu očitno samo še zaradi lepšega in po sili vztrajnosti pritlikamo vzdevek – samoupravljalec?

To vprašanje zdaj vse bolj presega okvire dnevne retorike in se spreminja v krvavo alternativo biti – ne biti. Za zaupanje gre zlasti v dveh območjih bivanja in delovanja, ki se prepletata in obe opredeljujeta bistvo človečnosti: v območju razuma in v območju etike.

O dokumentu, ki je prišel v javnost pod imenom Stabilizacijski in protiinflacijski program ZIS, so skupščinski, vladni in politično organizacijski dejavniki v republikah in Pokrajinah ugotovili, da mu manjkajo utemeljenost, treznost, doslednost in kar je še atributov, ki naj bi obogatili Program in ga dvignili nad »politiko dobrih želja«. Toda čeprav Predlog s svojimi stoddvajsetimi ukrepi ni prejel družbene verifikacije in se je moral zateči v nadaljnje malo načelno krpanje, so njegovi sestavljenci ohranili debelo kožo in gluha ušesa. Navzlic energičnim zahtevam velikega dela javnosti ZIS svoje listine ni umaknil in ni odstopil. Bob ob steno so bili ogorčeni glasovi demokratične politike, argumenti ekonomske znanosti, ugovori prizadetega gospodarstva... Tako smo bili državljani nemočna priča že kdove katerega brodoloma ne le socialistične demokracije, temveč tudi osnovne razumnosti: obe ti dve komponenti napredka sta bili zadušeni v primežu konservativnosti in samovolje.

Mimo omenjenega Programa so bili za zaupanje javnosti še znatno usodnejši podatki, ki so prihajali iz BiH in

od drugod, namreč, da so bili o aferi Agrokomerc že najpozneje od aprila seznanjeni najvišji državni voditelji. Nihče doslej ni veljavno demantiral, da je bilo obveščenih več kot trideset najrelevantnejših ljudi, kar pomeni, da so morali glasovi o veletatvini družbene lastnine prodreti tudi v vrhove republik in obeh pokrajin. Kakšne obzirnosti, katere namišljene »višje« koristi so mogle povzročiti, da je obveljala zarota molka, katere udeleženci so bili državniki, partijski šefi, bančni veljaki? Ljudstvu, (ali po novem »civilni družbi«), bo pač treba v zvezi s tem natočiti čistega vina, sicer ni pričakovati, da bo to ljudstvo iskreno in zaupljivo izgorevalo v nadaljnjih stabilizacijskih naprežanjih, ki se mu obetajo.

Posebej v Sloveniji, kjer so ekonomske katastrofe trenutno še manj občutne od ekoloških (če primerjamo naš položaj s položajem v vsej državi), so se minuli teden vrstili protesti skupnosti, ki naj bi jim zatovorili hrambo jedrskih odpadkov. Šaleško in Zgornjo Savinjsko dolino, Mozirsko in Koroško je pretresalo vznemirjanje, ki ga niso mogle povsem pomiriti izjave republiških javnih predstavnikov, češ da naj se ne bojijo nedemokratskih posegov. Vemo, da vprašanje odpadkov iz Krškega visi kot Damoklejev meč nad našo republiško državo, nihče pa doslej ni predlagal nič konkretnega, kako rešiti problem. Tako ravnanje, ki je še najbolj podobno otipavanju, kje bo odpor ljudi najmanjši, razgrinja pajčevine strahu in nezaupanja čez vso Slovenijo. Če smo si družno s Hrvati naprtili na pleča jedrsko hipoteko, bi bilo povsem neumestno pričakovati, da nam bo to breme kdo preložil. Krško leži na našem nacionalnem ozemlju, pa se bomo morali torej Slovenci sami možato odločiti, seveda skladno z dognanji stroke, kje, kako in kdaj bomo shranili nevarne snovi.

Ustavna razprava, ki naj bi bila kovačnica boljših odnosov v naši federaciji, prav tako še daleč ne poteka v duhu neskaljenega medsebojnega zaupanja. Ni mogoče spregledati, da se od dne do dne pojavljajo spori glede vprašanja, ali hočemo ohraniti avnojsko in Titovo pot, ali pa se prepustiti sredobežnim silam, ki nas vlečejo v razcepjenost. Polno je čeri, na katerih se krha federalna enotnost, ko se republike in pokrajini upravičeno postavljajo po robu pritiskom raznarodovalnega centralizma in unitarizma. Nedorečenosti in različna mnenja glede pomena in funkcije JLA, glede vloge ljudske obrambe, glede ureditve pravosodnega sistema, glede

samobitnosti in suverenosti nacionalnih jezikov in kultur pa glede še marsičesa – domala neprestano odpirajo bolj ali manj načelne polemike tako v tisku kot med samimi strokovnimi sestavljalci ustavne listine. Skoraj nerazrešljiv voz, podoben dogmi o sveti trojici, ki je hkrati en sam bog, (če si sposodimo primero po biblijski novi zavezi), predstavlja SR Srbija. Poglavlje zase je samopašni vitalizem kosovskih Albancev, katerih nacionalistične strasti izrivajo iz pokrajine srbski in črnogorski živelj ter se usodno srečujejo s podobnimi srbskimi nacionalističnimi strastmi. (Posebna oborožena federalna enota na Kosovu skuša te dni zaščititi »proces diferenciacije« v tamkajšnjih občinah). Nadalje, skupnost razdirajo tudi zlovesče separatistične parole, ki se kotijo v tistih jugoslovanskih deželah, ki so nekoč živele v okviru Avstroogrske; prepotentno nastopa muslimanski fundamentalizem; pod vplivom sovražnih tujih agentur, ki jim je voda na mlin socialna recesija, narašča nezadovoljstvo v Makedoniji.

Niti kanček domišljije ali konstrukcijske kombinatorike ni potreben za hitro skico razmer, kakršno smo posredovali v teh vrsticah. Treba je samo pozorno spremljati naš dnevni in revialni tisk, pa nam vstane pred očmi zarisana nevesela podoba. Polni resnici v prid bi seveda bilo, ko bi prikaz dopolnili še z navedki o tisoč in tisoč milijardah izgub v jugoslovanskem gospodarstvu, o plesu dolgov, stečajev in stavk, o naraščajoči brezposelnosti, inflaciji, revščini. Sleherno eufemistično poročanje in komentiranje, kakršno rada priporoča »politika«, češ ne pišite samo o hudinah, marveč povejte še kaj »afirmativnega«, bi bilo tu, žal, popolnoma odveč. Bilo bi celo škodljivo, saj nas je prav lakirniška praksa, kakršno smo gojili desetletja, pomagala pripejati sem, kje smo.

Na vprašanje »komu še zaupati«, ki smo ga postavili v naslovu tega zapisa, pa je vendarle mogoče odgovoriti. Četudi bo naš odgovor zvenel nekako posploševalno in pragmatično nerodovito, moramo reči: naš delovni človek lahko zaupa samo v lastno prebujajočo se energijo in ustvarjalno zavest. Moč delovnih množic, v katero je tako neomajno verjel Edvard Kardelj, bo postajala toliko večja, kolikor bolj se bo izvijala iz slepil, ki se v njih iz dneva v dan »uresničujejo« najrazličnejši zgovorni agitpropi.

Zvone Kržišnik

Politkomisar Sime zbira in komentira

Sime, zapiši!

Tudi letos sem se udeležil spominske slavnosti, na grobišču 305 padlih partizanov na Vojšćici pri Vojskem nad Idrijo. Močan dež, ki se je vlił prav med slavnostjo, gosta megla in krepki sunki vetra, ki so odnašali besede govornika, vojskarskih šolarjev in idrijskih pevcev, so ustvarili pristno vzdušje, ko se je človek lahko s polno zbranostjo spomnil vseh padlih borcev in drugih mučnikov za svobodo. Spominska slavnost na Vojšćici je tudi letos potekala po že ustaljenem vrstnem redu in skorajda ob istih udeležencih, ki vsako leto, ne glede na vreme, zvesto prihajajo na ta kraj. Letos so manjkali le teritorialci, ki so doslej redno izstrelili častno salvo...

Ko smo se z avtobusom vračali na Vojsko, so pri znani partizanski hiši pri Kogejju nepričakovano postavili avtobus. Vstopila sta Dora in Peter, prva s steklenico pelinkovca, drugi pa s steklenico domačega žganja. Ob spontanem odobravanju sta začela deliti pijačo po avtobusu.

»To je pravo negovanje partizanskih tradicij«, je nekdo glasno ugotovil in požel splošno odobravanje. Nepričakovana drobna pozornost Kogevjih je vzbudila obujanje vsakovrstnih spominov na NOB. S tem smo nadaljevali še ob kozarcu vina v planinskem domu na Vojskem kjer so idrijski pevci izvedli pravcati – nenapovedani – koncert.

Pogovarjal sem se s starim primorskim partizanom, Vojkovim soborcem. Med drugim mi je dejal: »Primorski partizani smo se neomajno zvesto borili proti Italiji in za priključitev k Jugosla-

viji. Med nami je veliko takih, ki so dezertirali iz italijanske vojske in se pridružili partizanom. Ti sedaj po zakonitih predpisih dobivajo italijansko pokojnino. Italija, proti kateri so se borili, jim bo izplačala trinajsto pokojnino, medtem ko jim je Mikuličeva vlada ukradla eno zakonito pokojnino. Zapišite to, Sime, brez ovinkov, kot to znaš, ker me ta krivica zelo žre!»

S tem izpolnujem dano obljubo.

Nevsakdanji tihotapec

Na mejnem prehodu v Kozini so pri pregledu jugoslovanskega državljana našli neprijavljenih precejšnjo vsoto dolarjev in mark v vrednosti pol milijarde starih dinarjev. Ker so pristojni organi javili samo, da so to našli pri Marku Š., je vsakdo, povsem razumljivo, mislil, da gre za mladoletno osebo. Vendar tokrat ni šlo za mladoletnika.

Uganko je razkrila »Književna reč«, glasilo mladine Srbije, ki je navedla, da gre v tem primeru za odraslo osebo, doma iz Sarajeva. »Književna reč« namreč trdi, da gre za našega ambasadorja Marka Š(unjića) iz Sarajeva. Mogoče je res najbolje zaenkrat o tem samo šepetati.

SR Bosna in Hercegovina pa zares nima sreče: najprej Fikret Abdić s svojim Agrokomercem, nato dolgi vrsti zapornih nalogov in odstopov z Hamdijo in Hakijo Pozdercem na čelu, Branku Mikuliću se majejo tla pod nogami, sedaj pa še ambasador-tihotapec...

Dovoljenje za prosjačenje

Nekdanji (odpuščeni) delavci in delovni invalidi likvidirane Jadranske železar-

ne iz Splita so pisali odprto pismo najvišjim državnim in partijskim forumom. V njem socialno ogroženi delavci zahtevajo, da jim dovolijo prosjačenje po vsej Jugoslaviji!

Ob tem pa moram še zapisati, da odgovorni, ki so zgradili in »zafurali« splitsko Jadransko železarno, še niso odgovarjali in še niso niti najmanj socialno ogroženi.

Spet pomanjkljiva obveščenost

Po sklepu Predsedstva SFRJ je odšla na Kosovo posebna enota zveznega sekretariata za notranje zadeve. Domači viri informiranja so javnosti povedali le to, da je posebna enota milice odšla v SAP Kosovo zaradi zapletenih razmer v pokrajini.

Kasneje smo se izvedeli, da posebna enota milice ni odšla tja zaradi kakega posamičnega konflikta; doslej miličniki iz te enote še niso intervenirali. Kaj več se informatorjem ni zdelo potrebno objaviti.

Razna ugibanja pa je preskala angleška agencija Reuter, ki je sporočila, da specialna enota šteje 380 specialno izurjenih ljudi, ki so opremljeni tudi z lahкими oklepnimi vozili. Po Reuterju je enota stacionirana devet kilometrov od Prištine.

Zaključek: dobro in vsestransko obveščanje državljanov je špet zatajilo, kljub tozadevnim številnim sklepom številnih kongresov... Le kdaj bodo odgovorni bolj zaupali državljanom, ki čez čas vseeno vse zvedo, čeprav največkrat v popačeni obliki!

Kronologija

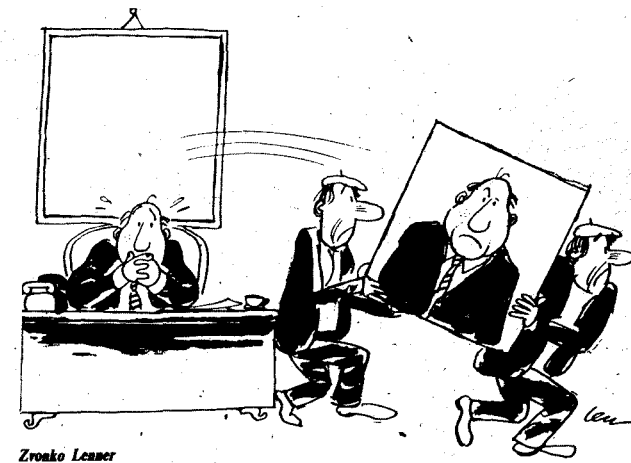
12. september:

Predsedstvo Centralnega komiteja ZK Bosne in Hercegovine sprejema obrazlo-

žitev Hamdije Pozderca (takrat še podpredsednika predsedstva SFRJ) o »načelni podpori Agrokomercu« ter meni, da politična in moralna integriteta podpredsednika SFRJ (v odstopu) ni vprašljiva.

19. september:

Centralni komite ZK Bosne in Hercegovine sprejme Pozderčeve načelne in moralne razloge odstopa, Hamdija Pozderac pa sam izjavi,

Zvonko Lenner

da njegov odstop ne pomeni popolnega umika iz političnega življenja.

23. oktober:

Predsedstvo Centralnega komiteja ZK Bosne in Hercegovine predlaga začetek postopka za Pozderčevo razrešitev s funkcije člana Centralnega komiteja ZK Jugoslavije. Hamdija Pozderac ne sprejema argumentacije za takšen predlog, CK ZK BiH pa ne njegovih ugovorov.

5. november:

Republiški sekretar za notranje zadeve Duško Zgonjnin je na seji štirih odborov zbora združenega dela skupščine SR Bosne in Hercegovine povedal še nove podatke, kako je Hamdija

Pozderac ščitil Fikreta Abdića in kakšnim pritiskom je bil izpostavljen s strani Hamdije in Hakije Pozderca ter Fikreta Abdića.

Kasneje je Hamdija Pozderac kritiziral Zgonjanina, ker se le-ta pri zveznem sekretarju za notranje zadeve ni zavzel, da bi afero rešili na samoupravnih osnovi in ne s kazenskim pregonom.

Pred odkritjem afere:

* Hamdija Pozderac: »Ako seljak može dobiti do tri go-

za vzdrževanje sebe in družine. Od preostale polovice po ocenah četrtino pošljejo v Jugoslavijo, četrtina pa gre v nemške banke ali za vlaganja v nemško gospodarstvo.

Nekatere raziskave kažejo, da bi se delavci na začasnem delu v tujini raje kot za vlaganja v gospodarstvo ZR Nemčije odločili za skupna vlaganja in odpiranje lastnih tovarn predvsem v Jugoslaviji. Toda, ko vidijo, da to sploh ni preprosto, da nimajo zagotovljene pomoči države v skupnih in zasebnih vlaganjih, se odločajo za prvo možnost. Taki primeri so veliko redkejši, ko gre za delavce na začasnem delu iz Italije, Španije in drugih držav, saj ti lahko praviloma svoj zaslužek vlagajo v banke ali gospodarstvo v svoji državi.

Kljub dobrohotnemu nasvetu tujca Mikuličeva vlada vztraja pri svojem in s tem odvrta, da bi naši zdomci vlagali doma svoje težko prislužene devize...

Turistična potovanja

V predstavništvu Gospodarske zbornice Jugoslavije v Džakarti so pripravili izračun »učinkov« raznih delegacij jugoslovanskih podjetij, ki so lani obiskale Indonezijo. Izračun je bil, vsaj z vidika sklenjenih kupcij, zelo lahek – kupcij v glavnem ni bilo! Veliko težje pa je bilo ugotoviti, kdo vse in koliko časa se je mudil v tej eksotični državi, s katero svetovni trgovci sklepajo nadvse donosne kupčije.

Po podatkih predstavništva GZJ je lani Indonezijo obiskalo natanko 59 jugoslovanskih gospodarstvenikov, tam so prebili 853 dni in samo za dnevnicke dobili 88 tisoč dolarjev. Zato ni čudno, da je bil naš izvoz lani v Indonezijo vreden samo 12 milijonov dolarjev!

Vaš Sime

Kitajski zgled

Reforme in pomlajevanje

Trinajsti kongres KP Kitajske se bo v zgodovino partijskih kongresov po marsičem zares vpisal kot prelomnica. Kitajsko vodstvo se je namreč vse doslej spretno izogibalo temu, da bi natančno opredelilo socializem kitajskih barv in ga kot takega tudi speljalo v tirnice systemskega izvajanja. Tokrat so prvič po zavrnitvi Mao Zedongove teze o kontinuirani revoluciji in razrednem boju socializem opredelili kot socializem v začetnem razvojnem obdobju. Referat z naslovom Pohod na poti socializma kitajskih barv pomeni v marsičem novost tudi za druge real-socialistične modele od Havane do Moskve, zlasti za kitajske razmere pa pomeni trdno podlago za nadaljevanje reform gospodarskega in političnega sistema.

Prvič doslej so namreč na 13. kongresu KPK vprašanje ideologije uvrstili v funkcijo gospodarskega razvoja, s konceptom dedogmatizacije in reprivatizacije pa so napovedali zmanjšano operativno vlogo partijskih celic; to pa seveda še ne pomeni, da bi se partija s tem odpovedala tudi svoji avantgardni vlogi v sistemu. Stavek, ki ga je v 59. strani dolgem referatu prebral novi generalni sekretar kitajske partije Zhao Ziyang, da »Država regulira trg, trg pa vodi podjetja«, predstavlja kakovosten preskok v pojmovanju državne vloge pri izvajanju gospodarske politike le-ta naj se po povem ne bi več vmešavala v neposredno upravljanje podjetij, temveč bo skrbela za dosledno izvajanje makroekonomske politike. Zhao je ob tem stavek še dopolnil, da bi partijske celice morale podpirati direktorje in menedžerje v podjetjih, vloga partije pa naj bi navzela obliko podpore in poročila za uresničevanje dogovorjene ekonomske politike.

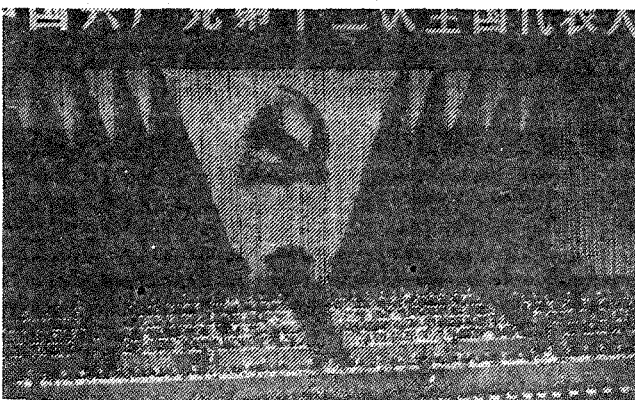
Kitajski socializem ni več začet

Pomembna novost, ki nadalje govori v prid temu, da 13. kongres KP Kitajske pomeni prelomnico, se navezuje na definicijo kitajskega socializma kot socializma v začetnem razvojnem obdobju. Ob tem je namreč pomembno, da v tem obdobju, ki naj bi trajalo do prve polovice prihodnjega stoletja, Kitajci ne bodo izključevali vzporednega delovanja tako socialističnih kot nesocialističnih prvin gospodarjenja (npr. delnic, obveznic, zasebne lastnine, profita, sprostitev trga delovne sile). Na ta

način so posredno odgovorili tako tistim, ki trdijo, da Kitajska ne more naprej, ne da bi preživela kapitalistično obdobje, hkrati pa tudi tistim, ki so zagovarjali usmeritev v levo, oziroma vračanje v centralizem, ki bi utegnil pomeniti poglavitno oviro za reforme in kitajski napredek. Takšna reformna naravnost pomeni toliko večji korak naprej, zlasti če vemo, da je v relativno svežem zgodovinskem spominu velikih političnih improvizacij in parol, (kot na primer tiste Mao Zedongove, da je bolje jesti socialistično travo kot kapitalistični kolač).

Politične reforme – postopne

Ob tem pa vendarle ne gre prezreti, da bodo v tem začetnem obdobju produkcijski odnosi temeljili na poudarjanju družbene lastnine nad proizvodnimi sredstvi, ločevanje partije od države pa naj bi spodbudilo večjo samostojnost gospodarskih subjektov. Politične reforme zato pomenijo bistven del vseh reform, pri tem pa najverjetneje ni pričakovati, da bodo te spremembe ustvarili čez noč. Najbrž se bodo držali starega kitajskega pravila, da naredi korak naprej, potem pa postoj in pogled nazaj, kaj si naredil – postopno preverjanje teorije v praksi, torej. Kot je v pogovoru s članom predsedstva CK ZKJ Štefanom Korošcem letos poleti v Pekingu povedal Deng Xiaoping, utegne to obdobje trajati tudi deset, nemara pa tudi več let. To je razumljivo, kajti problem političnih reform leži v tem, da bo nujno potreben »obračun« v lokalnih, po hierarhiji nižjih partijskih okoljih, ki

so bila doslej praviloma brez izjeme privilegirana. Takšno domnevo med drugim potrjuje tudi dejstvo, da Zhao Ziyang od leta 1980, ko je postal premier, ni uspel pridobiti zaupanja teh partijskih krogov, ki v lokalnih okoljih predstavljajo prave partijske veljake. Kvadratura kroga kitajskih reform je potemtakem v tem, da naj bi reforme izvajali tisti, katerim so reforme dejansko namenjene.

Dediščina Denga

Ne glede na realne nevarnosti za izvedbo zastavljenih ciljev pa velja izpostaviti temeljni dosežek 13. kongresa, namreč teoretično, organizacijsko in politično potrditve nadaljevanja modernizacije in odprtosti Kitajske v svet. Ob tem velja poudariti še nekaj: brez jasno zastavljene reformne linije to ne bi bilo mogoče. Pri tem velja neprecenljive zasluge pripisati prav velikemu reformatorju in karizmatični partijski avtoriteti Deng Xiaopingu, brez katerega kongres najverjetneje ne bi bil takšen, kakršen je bil. Pomlajevanje najvišjih partijskih organov je namreč bistvenega pomena za nadaljnji potek reform. S sestopom s partijskega vrha je 83-letni Deng, ki je v preteklosti politično balzamičiral Mao Zedonga, uresničil svoje predkongresne napovedi. Tako ga ni več med 175 člani novega Centralnega komiteja, ki ima po novem povprečno starost 55,2 leti, niti v Politbiroju, niti v Stalnem komiteju, kjer je povprečna starost od poprejšnjih 77 let zmanjšana na 63 let.

S politično večino in preprečljivim osebnim zgledom, ki je brez zgodovinske primerjave, je Deng omogočil prenos partijskih dolžnosti na »mlajšo« generacijo, sočasno pa je tudi obračunal s »sivimi glavami«, ki so zagovarjale doživljenjsko

opravljanje najvišjih partijskih dolžnosti.

Pri tem so prednjačili 82-letni Li Xienian, kitajski predsednik, 82-letni Cen Jun, avtor nekdanjega ekonomskega modela in 85-letni Peng Cen predsednik parlamenta; vsi ti pa so bili tudi v najvišjem prejšnjem partijskem telesu Stalnem komiteju, v katerem je bil tudi Deng in sedanji generalni sekretar Zhao Ziyang.

Sedemdeset let – česa?

Sedemdeseta obletnica oktobrske revolucije je bila priložnost za ocenjevanje notranjega razvoja SZ v prehojenem obdobju, sovjetske zunanje politike in tudi razvoja socializma ter njegove priljubljenosti. Oglasili so se številni poznavalci razvoja človekove misli in poskusili oceniti razsežnosti Oktobra, povedati kar največ o splošnem odmevu oktobrske revolucije ter o perspektivah (ali pa morda celo zastarelosti) nekaterih temeljnih resnic socialističnega družbenega razvoja. Iz vsega, kar so povedali ob letošnjem jubileju, diha skoraj iskrena želja, da bi sedanja reformska prizadevanja v SZ uspeła in da bi obogatila izkušnje pri socialistični graditvi.

Ko je izbruhnila revolucija, je bila Rusija revna in v marsičem zaostala država. Ker je bilo treba naenkrat reševati številna nakopičena vprašanja, je bila revolucija postavljena pred velike naloge, katerih reševanje je postalo še težje zaradi državljanske vojne, zunanje intervencije in nato Hitlerjeve invazije. Vse to in notranji položaj, ki mu je dajal tón Stalin, je prispevalo k nastanku takšne SZ, kakršno poznamo danes. Ta se je znašla pred dvojno nujnostjo – obenem mora reševati probleme, ki jih vsiljujeta teh-

Deng je imel z njimi najtežje debate o dinamiki prihodnjega razvoja, prav Deng pa je po drugi vrtnitvi na politično površje leta 1977 naredil križ čez tridesetletno avtarkijo in Mao Zedongov egalitarizem; njegov smeli program gospodarskih reform, začel leta 1979, pa je vrnil zaupanje večini od milijarde Kitajcev. Ob poudarjanju znanega pregovora, da namreč Ni pomembno, ali je mačka bela ali črna, poglavitno je, da lovi miši, se je Deng držal politike odprtih vrat, podpiral tuje naložbe za kitajski razvoj, vanjo pritegnil na tisoče tujih inženjerskih, na študij v tujino je poslal mnogo kitajskih študentov, ki jim je v relativno svobodni obliki dovolil tudi pristop k zahodnemu načinu življenja in kulture.

Dosežki 13. kongresa – zanimivi

Pomlajevanje potemtakem predstavlja prvenstveni

dosežek 13. kongresa, izvoli- tev novih članov in predsednikov najvišjih partijskih teles (Politbiroja, Stalnega komiteja, sekretariata in vojaške, disciplinske ter svetovne komisije) pa drugače povedano pomeni demonstrativno potrditev zmage »dengizma«, v vsebinskem smislu pa zaokrožitev procesa revitalizacije in dinamizma kitajske partije.

Novi generalni sekretar Zhao Ziyang, ki danes združuje tudi funkcijo premierja, bo operativno nedvomno močnejši od svojega odstavljene predhodnika Hu Jiaobanka, pri katerem pa lahko še naprej pričakuje njegovo ideološko podporo. Kot prvi generalni sekretar, ki ni tudi veteran Dolgega marša iz leta 1934, pa se Zhao Ziyang lahko zanese tudi na nedvomno podporo in usmeritve Deng Xiaopinga, ki je zdržal mesto predsednika vojaške komisije.

Miha Lamprecht

tajskem v času kulturne revolucije kar dovolj, temveč tudi z neko vrsto lažnih prijateljev socializma. Sledeči niso divjaški, kakor so bili na primer rdeči gardisti, vendar dolgoročno gledano niso za socializem nič manj nevarni. To so tisti, ki bi radi zaslužili brez dela, uživali, ne da bi se prepotili na delovnem mestu, skratka tatovi in demagogi, za katere je socializem samo molzna krava; v te pa so se začele spremenjati tudi nekatere »države blaginje« na takojšnovo- nem zahodu, pod vladavino levih političnih sil. So nekakšen subjektivni faktor, ki vodi socializem v propad po poti, ki je tlakovana z dobrimi sklepi. Spotoma pa ti ljudje pozabljajo nauk ustanoviteljev socializma: v preteklosti so se uveljavila samo tista družbena gibanja, ki so krepila proizvodilne sile in materialno osnovo družbe. Le zakaj naj bi bil socializem pri tem izjema?

Tudi ob takšni proslavi, kot je 70-letnica oktobrske revolucije, ni mogoče mimo spoznanja, da je pravi prijatelj socializma tisti, ki razume, da se mora ta nova družbena ureditev nenehno demokratsko potrjevati. Pravi prijatelj socializma je tisti, ki s svojim delom uspešno prispeva k njegovi premoči nad kapitalizmom v neizpros- nem boju, ki ga vsiljuje tretja tehnološka revolucija.

¶

Kam z utrdami?

V ZR Nemčiji se strokovnjaki še nadalje pripravajo o tem, ali naj ostanke nekdanjih utrd na nemško francoski meji, znanih tudi kot Siegfriedova linija, dokončno razstrelijo, ali pa zavarujejo kot spomenik nekemu času in politiki.

Hitler je te utrdbе, zgrajene pod šifro »Limes«, ocenjeval kot »največji trdnjavski podvig vseh časov«. Ko je nekaj mesecev pred začetkom 2. svetovne vojne obiskal območje, kjer je bil zid zgrajen, je bil »prepričan« o neosvojljivosti utrjenega pasu, dolgega 630 km (od Brügena pri Aachenu do Löracha v Badnu). Dejansko so zavezniški vojniki proti koncu vojne brez posebnih težav prešli ta utrjeni pas. Oslabljeni nemški branilci niso mogli vseh bunkerjev niti zasesti, kaj šele uporabiti za obrambo. Večino bunkerjev so zmogovalec razstrelili.

Za ostanke zidu se pripravajo že ves čas od konca vojne. Zahodnonemška vlada vztraja pri rušenju in planiranju ozemlja, varuhi okolja pa zahtevajo, da ruševine ostanejo. Pridružili so se jim tudi aktivisti spomeniškega varstva. Ekološki opozarjajo predvsem to, da so ruševine postale priležališče številnih živalskih vrst, ki jim sicer grozi iztretje.

Sredi 960 razbitih bunkerjev v Porenju med Lorrachom in Karlsruhejem je zahodnonemško društvo za zaščito ptic odkrilo »zelo zanimiv svet žuželk« in »zatočišče za plazilce, dvoživke in redke ptice«. V te kraje človeška noga sicer ne zahaja. Območje »zahodnega zidu« je postalo neke vrste ekološka niša, kjer drobni živalski svet najde dovolj hrane zase, saj tam ne raztresajo zaščitnih sredstev za rastlinstvo in ne uničujejo življenja.

Predstavnik društva za zaščito ptic Andreas Braun je med raziskovanjem območja zahodnega zidu odkril 94 rastlin in 87 vrst hroščev, ki zunaj teh vojnih razbitin skoraj ne bi imeli priložnosti za preživetje oziroma obstanek. »Ekološko pomembni bunkerji«, je dejal, »morajo ostati takšni, kot so zdaj.«

V zveznem uradu, katerega naloga je razmišljati o dokončni usodi te utrjene linije, so drugačnega mnenja.

Ves čas imajo težave s kmetovalci, ki bi želeli orati na zemlji, ki jo še vedno pokrivajo betonski ostanki, svoje pa vedo povedati tudi zdravstveni delavci, ki trdijo, da je opuščen predel nekdanjih utrd gojišče najrazličnejših prenašalcev in tudi povzročiteljev bolezni. Poleg tega pa številna podjetja tod skrivaj odlagajo smeti.

Iz sten nekdanjih bunkerjev štrlijo ostanki železne armature, kar je zelo nevarno za otroke, ki se igrajo tam okoli. Nič manjša nevarnost niso luknje v utrdah, zdaj zalite z vodo, in podobne neveščnosti. Trezno razmišljajoči kmetovalci in drugi s Porenja vztrajajo, da je treba bunkerje drugega za drugim zravnavati z zemljo ne glede na to, da takšno »pospravljanje« stane glede na velikost bunkerja od 10.000 do 60.000 mark! Dozdej je bonnska vlada porabila za odstranjevanje utrd na zahodni meji že najmanj 50 milijonov mark, uspeh pa ni takšen, kot so pričakovali.

Zato pa mogočne razbitine, marsikje poraščene z neuničljivim zelenjem, pričajo o nacistični gigantomaniji: Od leta 1938 do 1940 so porabili za utrdbе na zahodni meji 8 milijonov ton cementa, 1,2 milijona ton jekla, 20 milijonov ton drugega gradbenega materiala ter 950.000 kubičnih metrov lesa. Sezidali so 20.000 bunkerjev in podzemeljskih prostorov ter 1800 okopov z oklopnimi kupolami. Kaže, da so že pozabili, koliko kilometrov je bilo protitankovskih utrd, takojimenovanih zmajevih zob. Skupni stroški za to utrdbo na zahodni meji, ki jo je gradilo najmanj 241.000 delavcev, so znašali 3,5 milijard rajhsmark.

Po vojni so preostale utrdbе dražile fantazijo preživelih. Varčni prebivalci so želeli spremeniti nepoškodovane bunkerje v »Bunkalows«, kmetje so uporabljali podzemeljske prostore za kašče, kurnike in vinske kleti, kasneje pa so začeli ostanke utrd barvati ter preurejati v garaže in otroška igrišča.

Zdaj že celo znanstveniki zahtevajo, da pridejo več kot grde betonske utrdbе pod spomeniško varstvo. Zgodovinarica Henriette Meynen pravi, da so »zelo funkcionalne utrdbе znanilec moderne arhitekture«, za varuha spomenikov Volkerja Ostenečka pa so ti vojni ostanki »tipični zgodovinski spomenik obrambnih naprav 20. stoletja.« zato predlaga, da bi »preostale bunkerje preuredili v muzeje...«

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Beograd:

Zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević je v zdravici ob obisku nizozemskega zunanjega ministra Van der Broeka pri nas poudaril, da v odnosih med državama ni političnih problemov, ki bi stike med državama obremenjevali. Nizozemskega zunanjega ministra bosta sprejela tudi Branko Mikulić in predsednik predsedstva Lazar Mojsov.

Aman:

Nadaljuje se izredni arabski vrhunski sestanek za zaprtimi vrati, največ pozornosti pa države udeleženke namenjajo problemu arabske enotnosti.

Ženeva:

Guvernerji osrednjih bank desetih zahodnih držav so pozvali vlade svojih držav, naj sprejmejo programe za zmanjšanje nesorazmerij v plačilnih bilancah. Vrednost dolarja medtem še nadalje pada.

Washington:

Ameriški predsednik Reagan je napovedal, da je morebitno nadaljevanje ameriško-nikaragovskega dialoga mogoče le pod določenimi pogoji. Kot kaže, Reaganova administracija še naprej zavrača možnost neposrednih stikov z vlado v Managvi in se zavzema za srečanje s posredovanjem sosednjih držav.

Colombo:

V najnovejšem atentatu na Šri Lanki je izgubilo življenje najmanj 32 ljudi, več kot 100 pa je bilo ranjenih. V vladnih krogih poudarjajo sum, da so bombo podtaknili pripadniki Sinhalec, ki nasprotujejo mirovnemu sporazumu Colomba in New Delhija o avtonomiji štirilankskih tamilcev.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Koroški Slovenci in njihova trnova pot

Enaintridesetega oktobra letos so bili predstavniki koroških Slovencev iz avstrijske Koroške na pogovoru pri Milošu Krstiću in Borutu Miklavčiču, veleposlaniku na Dunaju in generalnemu konzulu SFRJ v Celovcu. Osrednji del pogovora je veljal razreševanju problema dvojezičnega šolstva na koroškem v Avstriji, pa tudi sicer so obravnavali vprašanja, ki zadevajo slovensko manjšino v Avstriji. Ob tem srečanju je dr. Matevž Grilc, predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, opozoril, da so Slovenci v tem trenutku na prelomnici glede reševanja manjšinskih vprašanj. V prvi vrsti gre seveda za ureditev dvojezičnega šolstva za odprtje dvojezične trgovske akademije, za otroške vrtce in nenazadnje za vprašanje nastopanja na radiu in televiziji. O vsem tem kot vemo, govori tudi posamezna določila 7. člena avstrijske državne pogodbe.

Dr. Grilc je povedal, da so ob vprašanju šolstva sicer dosegli v zvezni izvedenski komisiji več uspešnih dogovorov, le-te pa niso bili uspešni ob zahtevi po ločevanju šol in ločevanju razredov po narodnosti.

7. člen z mednarodnim pomenom

Drugo leto bo minilo petdeset let od priključitve Avstrije h Hitlerjevi Nemčiji – obletnica, ki ponuja priložnost za strpno in poglobljeno

reševanje avstrijskih manjšinskih vprašanj.

Nekateri poznavalci razmer opozarjajo na nevarnost, da bi utegnili na avstrijskem Koroškem priti do konfrontacije, kajti, bližajo se deželne volitve in koroške politične stranke bi utegnile v boju za volilce potisniti šolsko vprašanje v ospredje volilne kampanje, seveda v škodo zamejskih Slovencev.

Uresničevanje 7. člena avstrijske državne pogodbe ni samo notranja avstrijska stvar, kakor bi jo nekateri radi prikazali. To je izredno občutljivo in mednarodno politično pomembno vprašanje. Gre za enakopravno obravnavanje obveznosti te pogodbe. Jugoslavija je o tem vprašanju ničlikokrat podarjala potrebo po odkritem dialogu, po reševanju teh vprašanj na prijateljski in strpen način.

Jugoslovansko stališče se že od vsega začetka v tem pogledu ne spreminja. Zato je gotovo, da bodo ta vprašanja tudi osrednja med bližnjim Dizdarevičevim obiskom na Dunaju.

V novembru naj bi v zveznem in koroškem deželnem parlamentu zastopane stranke razpravljale o možni ureditvi dvojezičnega šolstva. Na teh sestankih, na katerih bodo sodelovali predstavniki koroške socialistične, ljudske in svobodnjaške, povabili tudi zastopnike koroških Slovencev. Tako je namreč povedal Erwin Frühbauer, podpredsednik koroških socialistov.

S tem pa teh dejavnosti še ne bo konec. 19. ali 20. novembra se bi naj na dunaju sešel vrh vseh treh strank, ki naj bi jih zastopali: Sinowatz, Mocka in Haidner. O tem Frühbauer meni, da najbrž bodo ustvarili pogoje za novo ureditev (že v šolskem letu 1988/89) manjšinskega šolskega vprašanja po koroški zamisli. Postavlja se vprašanje, kako ga bodo rešili. Dejstvo je, da so koroški Slovenci bili že ničlikokrat opeharjeni in seveda ves čas diskriminirani. To se jim dogaja še danes.

Tudi ni mogoče mimo žalostne obletnice koroškega plebiscita, letos 10. oktobra je minilo 67. let. Že Jože Smole, predsednik republiške konference SZDL Slovenije, je ob odkritju spomenika Rudolfu Maistru v Mariboru poudaril prizadevanje po razvijanju in krepitvi dobrih sosedskih odnosov ter sodelovanje na številnih področjih z našo severno sosedo republiko Avstrijo. Razen tega je omenil pomanjkanje pripravljenosti le-te za takšno reševanje, predvsem za celovito izpolnitev obveznosti, ki izhajajo iz 7. člena avstrijske državne pogodbe.

Ogroženi tudi gradiščanski Hrvati

Ob letošnji obletnici koroškega plebiscita je spomnil tudi na znameniti 672. odlok s proglasom in svečano obljubo o spoštovanju jezikovne in narodne identitete Slovencev na koroškem plebiscitnem območju za vse čase

ter enakopravnost z nemško govorečim prebivalstvom dežele, glede skrbi za razvoj na duhovnem in gospodarskem področju. Že takrat je bila dana tudi obljuba, da se bodo načela prelila v stvarnost v soglasju z voljo slovenskega prebivalstva, skupno s predstavniki koroških Slovencev.

Razultatov pa ni, ali pa so tako majhni, da jim lahko rečemo nični. Gre celo tako daleč, da se z raznimi zakonskimi ukrepi in drugimi sredstvi vedno bolj krčijo pravice narodnostne slovenske manjšine, kar pelje v večjo asimilacijo.

Izpolnjevanje 7. člena mednarodne avstrijske državne pogodbe traja že 32 let, pravzaprav v nedogled. V tem času je moč odkrivati vse bolj diskriminacijsko ravnanje s Slovenci, pa tudi z gradiščanskimi Hrvati. Trenutna podoba je takšna, da je kljub mednarodni avstrijski državni pogodbi, katere podpisnica je tudi naša domovina, uporaba slovenskega in hrvaškega jezika v pravi, sodstvu in še kje omejena. Celotako je, da hrvaščina sploh ne obstaja.

Dejavnost velikonemške socialistične dejavnosti pa je tako vplivna, da se po njej ravna uradna avstrijska diskriminacijska in restriktivna politika – do ene in druge manjšine. Avstrijska politika je ves čas vztrajno (z notranje pravnimi ukrepi ter še z drugimi možnimi sredstvi zmanjševala in celo izničevala manjšinsko zaščito po avstrijski državni pogodbi. Ali bo boj zdaj že mladih koroških rodov rodil uspehe?

Drago Miklavc

Nezapozneli razmislek ob dnevu mrtvih

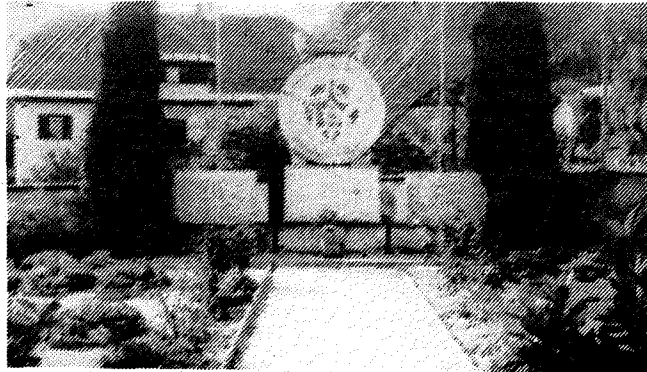
Pretežni del letošnjega oktobra je bilo vreme dokaj klavarno in dolgočasno. Temno-sive meglene zavese so se vlačile v nedogled, v neznanu, za seboj pa puščale in odlagale svojo pusto vlažnost. Pričakovati je bilo, da bo pust in mračen dan tudi prvega novembra – ob dnevu mrtvih. Pa le ni bilo tako. Jutro tega dne sicer ni napovedovalo kaj prida, toda že v dopoldanskih urah so se skozi sivo kopreno začeli prebijati prvi sončni žarki. Sonce pa je v celoti pokazalo svojo pravo podobo na žalnih slovesnostih, ki so bile namenjene našim pokojnim po vsej naše ožji in širši domovini.

Tudi v Gerjah je bilo tako. Že dan, dva pred dnevom mrtvih so naši najmlajši iz vrtcev in nižjih razredov osnovne šole obiskali, okrasili grobove in prižgali svečke. Na sam dan mrtvih pa je bila svečana žalna slovesnost pred osrednjim spomenikom padlih borcev za svobodo in žrtvam fašističnega terorja. Govornica je v svojem govoru poudarila pomen tega dne in pomen žrtve za svobodo. Sledile so recitacije osnovnošolcev iz Gorij, na komemoraciji sta sodelovala

odveč pripomba, da bi se naših pokojnikov spominjali večkrat na leto in ne samo na njihov dan, ob dnevu mrtvih. Cvetje se bo osulo in poparila ga bo jesenska slana, neizgoreli vosek sveč se bo umazano razli po okvirjih grobov. Verjetno pa bo le malo takih, ki se bodo po dnevu mrtvih vračali v ta kraj miru in tišine, da bi te ostanke počistili in odnesli tja, kamor spadajo. Tudi to je naša dolžnost do pokojnikov in obenem odsev naše srčne kulture!

Pa še to: Že novembra 1984. leta so v Gorjah zgradili mrliške vežice (dve, vsaka v velikosti 16 m²), poslovilni prostor v izmeri 120 m², sanitarije, shrambo, prostor za svoje in malo pisarno v skupni izmeri 40 m². Vsa gradnja je bila financirana iz samoprispevka krajanov Gorij. Takrat je bilo pri nekaterih starejših krajanjih opaziti odpor do mrliške vežice, na podeželju (in še nekje) so namreč navajeni, da pokojnik leži doma na »parah«, kot temu pravimo v Gorjah, in da se »kropi« in »vahta« podnevi in ponoči.

Danes v Gorjah te navade ni več, saj se je uveljavilo tudi higiensko stališče. Res pa

tudi domači-gorjanski pihalni orkester in moški pevski zbor. Množina se je razlila po pokopališču in obstala ob gomilah svojih najdražjih, ki jih ni več med nami, v mislih pa še vedno živijo. Koliko cvetja v lepem sončnem vremenu!

Morda pri vsem tem ne bo

Jože Ambrožič

»Tovariš«

V klubu delegatov v Ljubljani se je prvi četrtek v novembru zbrala skupina najmlajših udeležencev NOV – skupina borcev prve slovenske artilerijske brigade – na tovariškem srečanju. Šestdeseto leto razgibanega življenja jim je že potrkalo na vrata, to pa je navadno priložnost, da brigadni odbor skupnosti povabi tovariše na proslavo. Ob pestrem doživljanju sedanosti se je porodila tudi ta intimna izpoved tovarišu, ki je bila hkrati voščilnica 60-letnikom – slavlencem: Zmaji Bizjak, Tonetu Pišku, Stanku Maliju, Jožetu Sajetu, Vladu Živiču in Francu Žviplju, ki sta se jim pridružila še 70-letnika Mirko Eržen in Mirko Ljubič.

Ob tem srečanju sem razmišljal

... Tovariš – to ni bila fraza ali posmehljivka, ampak je bila beseda priznanja, ki smo jo mi, borci, uporabljali med seboj ne glede na položaj (funkcijo) v velikih, za našo zgodovino enkratnih dogodkih NOB. To je bila beseda, ki je nedvomno nadomestila ime in priimek ter celovito osebnost vsakega, še posebej pa mladega človeka, ki se je v tistih težkih trenutkih našega obstoja znal opredeliti in tenkočutno prisluhiti domovini.

Veliko teh znanih in neznanih tovarišev je odšlo in jih ni več med nami, za krstna imena mnogih nismo nikoli izvedeli. Hudo nam je bilo ob izgubi vsakega pose-

bej, prav tako hudo ali še huje, kot bi izgubili svojca. Čeprav še otroci, smo morali »preskočiti« otroštvo, kajti znašli smo se skupaj z odraslimi v istih bojnih vrstah.

Med te zavedne in domovini predane mladince, kasneje skojeve, so sodili tudi oni, naši današnji slavlenci in bojni tovariši. Fašisti niso mogli streti njihovega upornega duha.

Ko sem še kot kurir VOS hodil po stezah Notranjske in se ničlikokrat izmikal belogardističnim zasledam, sem si v burni mladostni domišljiji predstavljal, da sem že velik, močan, in nepremagljiv kot Peter Klepec iz sosednje Kolpske doline, da sem pravi partizan. Zato, ker

so mi rekli tovariš, se mi je zdelo, da sem odrasel. Med soborci sem iskal tiste, ki so izstopali v premagovanju težav partizanskega življenja, ki so bili v marsičem še boljši od drugih. Iskal sem, kakor pač išče sleherni mlad človek vzornike. Našel sem jih precej; tudi na obronkih Kočevskega Roga, sredi belokranjskih vinogradov sem na svoji partizanski poti srečal enega takih – borca mojih let, prostovoljca, še neobritega, pa zavednega, pokončnega, z vsem srcem predanega naši stvari, skojevca. Vse te lastnosti so ga spremljale v današnji čas. Njega in vse njemu podobne smo s ponosom klicali **Tovariš**.

Veselim se srečanja in jubilejev, da smo zbrani in po svojih močeh nadaljujemo poslanstvo naše NOB in revolucije.

Milko Brožič-Mali

Na Rogaškem je lepo

Zdravilišče Rogaška Slatina spada k občini Šmarje pri Jelšah. Krajevna skupnost ima približno osem tisoč prebivalcev, med večja podjetja spadajo Steklarna, konfekcijsko podjetje KORS, Gradbeno podjetje in Mizarstvo; samo zdravilišče pa je cel kombinat.

Pred vhodom v zdravilišče stoji spomenik padlim. ReliEFI prikazuje boj in osvoboditev. Na njem so vklesana imena padlih. Imel sem priložnost videti Nemce, ki so si jih ogledovali. Mladi so bili, pa so zmajevali z glavami, ali je to mogoče, da je njihova nemška soldateska delala tako zlo naših ljudi...

Poleg lepo urejenega muzeja na Knežu v središču zdravilišča stoji spomenik

našemu revolucionarju Borisu Kidriču-Petru, roj. 1912 in preminulemu 1953.

V zdravilišču se nisem vrtil okoli upravnih služb in direktorjev, videl pa sem mlade ljudi, ki so marljivo delali – snažilke, čistilke parkov, strežno osebje, zdravniške in drugo zdravstveno osebje. Tako odhajam iz zdravilišča z najlepšimi občutki. Nekoliko me moti, da nimajo zdravnika dermatologa.

Motijo me tudi razvade nekaterih ljudi, prav Jugoslovani, ki odmetavajo razne cigaretnne ogorke in drugo manjšo nesnago po tleh.

V tem zdravilišču in občini Šmarje pri Jelšah si prilasčam tudi domovinsko pravico; saj sem tu partizanal.

V sami Rogaški Slatini sem pa govoril o osvoboditvi. Stal sem na stopnišču pred hotelom Astria. Tokrat se je zbralo toliko ljudi, kot še nikoli, razen ob odkritju spomenika Borisu Kidriču. Videl sem navdušenje, ki je kipelo iz naših ljudi, pa tudi solze v očeh tistih, ki so izgubili svoje najdražje. Nekaj poparjenosti je bilo pri tistih, ki niso imeli čiste vesti do svojega naroda.

V Rogaški živi tudi legendarni narodni heroj, eden izmed voditeljev v štabu XIV. divizije Luka Vidmar. Tu je doma tudi eden izmed slavnih komandantov naših enot, narodni heroj generalpolkovnik Janez Sekirnik-Simon.

Rogaška Slatina ima tudi upokojenega krajana majorja duhovnika Štancarja, ki je

letos slavil 70-letnico. Med svojim bivanjem v Rogaški nisem obiskal ne Vidmarja ne Štancarja. Z mojim tovarišem sva obiskala nekaj visokogorskih kmetij v Boču, bila sva na dnevu ostarelih krajanov v Kestevnici, ogledala pa sva se tudi v šoli Kostevnica, s katero imamo tesne stike in v kateri je odprta stalna razstava o dogodkih med NOB v tej šoli. Povsod, kjer sva bila, so naju bili veseli krajanji, učenci in prostovolni delavci.

V zdravilišču ljudje raznih narodov (Nemci, Avstrijci, Italijani, Francozi in drugi) pridejo sem iskat zdravja. Če bi po vseh naših turističnih krajih tako skrbeli za ljudi, kakor v tem zdravilišču, bi bil naš devizni pritok gotovo bistveno večji.

Milan Garantini

Ne dovolimo maličiti skupnih idealov

Videti je, da se v poplavi kršitev ustavnosti in zakonitosti pri nas nihče več ne znajde. Tudi zakonodajna pravna komisija pri zvezni skupščini ne, saj je v kratkem času prižgala v skupščini zeleno luč najmanj dvema predlogoma, ki sta protiusustavna. To lahko ugotovi že vsak laik in prav nenavadno je, da tega niso mogli ugotoviti strokovnjaki s področja prava, ki so sprejeli sklep, da je upravičen hitri postopek pri spreminjanju dveh točk pokojninskega zakona (s katerima so odvzeli upokojenecem eno celo pokojnino). Rad bi bral pojasnilo, iz kakšnih vzrokov je bil hitri postopek nujen. Kako zakonodajna pravna komisija to dejanje utemeljuje?

Prav tako pa so prižgali zeleno luč tudi srbskemu predlogu o enotnem uporabljanju jezikov narodnosti v Jugoslaviji. S tem bi močno okrnili že pridobljene pravice italijanske in madžarske skupnosti pri nas. Posredno pa bi s tem dejansko podprli

italijanske refanšiste in desničarje onstran meje, ki komaj čakajo, da lahko sejejo razdor med Italijani in Slovenci. Če bo ta predlog sprejet, bo nedvomno hudo škodoval manjšinam v sosednjih državah.

Prebivam na narodnostno mešanem ozemlju in lahko trdim, da živimo s tukajšnjimi Italijani ne samo v sožitju, temveč tudi v pristnem prijateljstvu, ki ima nedvomno svoje korenine že v skupnih bojih italijanskih in jugoslovanskih borcev za svobodo. To prijateljstvo smo gojili že vse od povojnih težkih časov. Vse to naj bi začeli zdaj podirati in to menda samo zato, ker imamo težave z delom albanske narodne skupnosti na Kosovu, kar pa nima popolnoma nič z drugimi narodnostmi v SFRJ. Mislim, da smo prav borci še posebej poklicani, da ne dovolimo birokratom maličiti idealov; za katere smo se borili skupaj, vsi narodi in narodnosti Jugoslavije.

Žarko Žbogar

Delovni skupini ZRVS obiskali centre za obrambno usposabljanje Velik delež rezervnih vojaških starešin

Zveza rezervnih vojaških starešin se že vsa leta svojega obstoja tvorno vključuje v obrambno usposabljanje mladine, delovnih ljudi in občanov. Delež rezervnih vojaških starešin je pri tem izredno velik, nekaterih urjenj pa sploh ne bi mogli opraviti, če ne bi bilo njih. Lep primer za to je obrambno usposabljanje mladih, ki so po osnovni šoli ostali doma, ali pa so se zaposlili. Že vrsto let so rezervni starešine glavni nosilci strokovnega dela s temi mladimi, ki je organizirano v obliki taborenja in traja od petnajst do osemnajst dni. Letos sta dve delovni skupini republiške konference ZRVS Slovenije obiskali pet centrov, v katerih se je obrambno usposabljal mladina iz osmih občin.

Pri izbiri centrov za urjenje, ki naj bi jih obiskali delovni skupini, so težili, da ne bi bili najboljši, niti najslabši, ampak takšni, da bi lahko dali dovolj podatkov za sklepanje in sploševanje. Skupini sta obiskali centre v Dolenjskih Toplicah, kjer so se urili mladi iz novomeške občine, Kostanjevico na Krasi,

sodelovalo sedemindvajset rezervnih vojaških starešin in dva med njimi sta bila nižja oficirja. Zanimivo je, da imajo vsi vojni razpored v oboroženih silah. Presemetljivo pa je dejstvo, da med starešinskim kadrom ni bilo v teh petih centrih nobenega učitelja predmeta obramba in zaščita. To potrjuje dejstvo, da se ob-

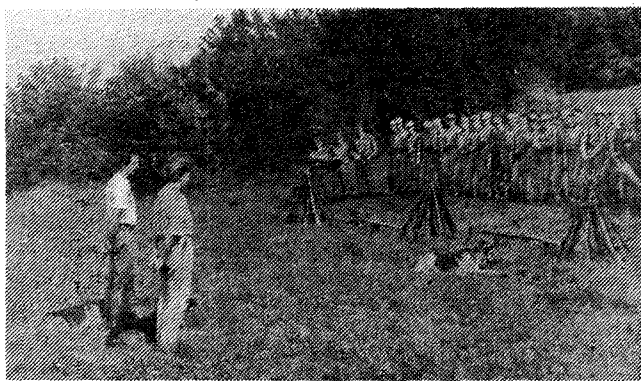
ni družbenopolitični delavci, aktivisti in najpogostejše tudi kot prizadevni družbenopolitični delavci, aktivisti in najpogostejše tudi kot predavatelji v ZRVS. Njihova starostna struktura je dokaj ugodna, saj je bilo deset starih manj kot petindvajset let in samo pet, ki so bili starejši od petintrideset let. Starejši oficirji so bili predvsem poveljniki ali pa namestniki poveljnika centra.

Zanimivi so tudi podatki o tem, kolikokrat so rezervni starešine že sodelovali na takšnih urjenjih. Tako jih je osem sodelovalo letos prvič, trikrat jih je sodelovalo devet, do petkrat je na urjenju sodelovalo šest starešin in štirje so bili večkrat kot šestkrat.

Vsi centri pa v proces urjenja vključujejo poleg rezervnih starešin tudi stalne in občasne zunanje sodelavce. Stalni so zdravnik ali medicinska sestra, sociolog, psiholog, pedagog in drugi podobni strokovnjaki. Ti se neposredno vključujejo v vzgojo in urjenje mladine in so v neposredno pomoč starešinam, še posebej v prostem času, obdobju prilagajanja in drugih dejavnostih. Občasni sodelavci so navadno izvajali težje in bolj zapletene teme iz učnega programa, imeli so aktualna predavanja in opravljali vzgojne pogovore s posamezniki, skupinami ali celotno zasedbo v centru.

Delovni skupini sta tudi mnenja, da je priprava starešin za urjenje temeljita. Lahko bi jo razdelili predhodno, v pripravljalnem obdobju taborjenja in vsebuje plansko-materialni del. Ta zadnji del priprav je trajal od enega do treh dni

z vsem starešinskim in predavateljskim kadrom, potekal pa je v že v ustanovljenem taboru. Predvsem so vse starešine opozorili na praktično delo v prvih dneh urjenja, novostmi pri načinu in organizaciji dela, novostmi pri urjenju in materialno-tehnični zagotovitvi. Vse te priprave so bile uspešne, kar kažejo tudi podatki o izurjenosti mladih.

V vsakem centru so pripravili tudi pester program dejavnosti, ki bodo mladim koristile tudi v življenju. Tako so na Ilovi gori med drugim prikazali uporabo šolanih psov.

Materialna zagotovitev je dobra, ne glede na to, da primanjkuje nekaterih sredstev, in da starešine nekaterih še ne poznajo. Pri obravnavi teh vprašanj so se dotaknili tudi sodelovanja z oboroženimi silami. Pokazalo se je, da so enote JLA in štabi TO različno pripravljene sodelovati. Gre za odprto sodelovanje in nudenje vse pomoči ali pa za popolno ignoriranje tega urjenja. To različnost pa vpliva na srečanja, različne obiske in športa tekmovanja. V prihodnje bi morali to problematiko bolje urediti, tako da bi vsi enako pomagali pri urjenju mladih, ki so po končani osnovni šoli ostali doma ali pa se zaposlili.

Delovni komisiji RK ZRVS pa sta proučili tudi prehrano in namestitvene pogoje. Menita, da so dobri. Prehrana med taborjenjem je organizirana zelo različno. V nekaterih centrih so jo pripravljali sami, v drugih pa so se povezali s sodobnimi šolskimi kuhinjami. Jedilnike so sestavljali namestnik poveljnika taborjenja, zdravnik ali medicinska sestra, kuhar in drugi. Dobri so bili tudi namestitveni pogoji, vendar se razlikujejo od občine do občine. Posebej sta bili komisiji zadovoljni z bivalnimi pogoji v Do-

lenjskih Toplicah in na Ilovi gori. Kakšno je bilo življenje v taborih, oziroma centrih, prča podatek, da je odstotek nediscipline, to je pobegov, zanemarljivo majhen.

Rezervni vojaški starešine pa so opozorili na premajhno družbeno vrednotenje dela, ki ga opravljajo v teh centrih. Ta pa je zadnja leta še manjša, zaradi omejenih možnosti napredovanja, ki je povezano s formacijskim položajem v vojnih enotah. Opozorili pa so tudi na premajhno usposobljenost nižjih oficirjev – deseterjev za poveljevanje vodom in rezervnih starešin za višje dolžnosti. Predlagali so nekatere oblike usposabljanja za ta kader, s čimer bi zapolnili to praznino.

V vseh centrih so zelo veliko in zelo uspešno pri delu uporabljali sodobno tehniko. Predvsem so uporabljali video rekorderje, diapositive in filme. Pri tem pa so uporabljali material, ki so ga pripravili v republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo, RK ZRVS in uredništvu revije Naša obramba.

Pokazalo pa se je, da druge politične strukture premalo izkoriščajo to priložnost, ko je zbrana mladina, za pogovore in navezavo stikov, ki bi bili v prihodnosti še kako koristni in potrebni. Pri teh stikih izstopa predvsem ZZB NOV, saj so njeni člani redni gostje v centrih, iz leta v leto pa je za urjenja manjše zanimanje mladinske organizacije.

B. K.

V petih centrih, v katerih so se usposabljali mladi, ki so po osnovni šoli ostali doma, ali pa so se zaposlili, je bilo vseh sedemindvajset ljudi, ki so urjenje vodili, članov ZRVS.

kjer so bili mladi iz Nove Gorice, Planino, kjer so se urili mladi iz občin Postojna in Ilirska Bistrica, Ilovogoro, kjer so bili mladi iz občine Grosuplje in center v Tatrah na Brkinih, kjer so bili mladi iz občin Koper, Sežana in Piran.

Pri obrambnem usposabljanju v teh centrih je

činski sekretariati za ljudsko obrambo, ki so tudi organizatorji teh urjenj, nasploh predvsem na rezervne vojaške starešine, ki so končali šolo za rezervne oficirje. Skoraj vsi rezervni vojaški starešine, ki so vodili urjenja, so v svojih delovnih in življenjskih okoljih znani kot prizadev-

Pogovor z Dragutinom Carinom, predsednikom OK ZRVS Slavonski Brod

Raznolike oblike in metode sodelovanja z mladino

»Občinska konferenca ZRVS Slavonski Brod se je kot družbena organizacija posebnega pomena za SLO in DS uveljavila in veliko prispevala na tem področju. Njen delež je še posebej velik pri usposabljanju rezervnih vojaških starešin na področju splošno vojaškega in ideološko-političnega usposabljanja. Velik potencial v kadrih kaže na še večje možnosti sodelovanja rezervnih vojaških starešin v različnih oblikah obrambnega in samozasčitnega organiziranja, še posebej tam, kjer sta potrebna strokovnost in izkušnje, česar pa imajo naši člani dovolj,« je uvodoma poudaril Dragutin Carin.

Med posebno področje delovanja rezervnih vojaških starešin v Slavonskem Brodu sodi področje obrambnega in samozasčitnega usposabljanja mladine. To področje bi lahko razdelili na pet velikih oblik dela.

»Usposabljanje srednješolske mladine, ki se je prostovoljno odločila za to, smo

Predsednik občinske konference ZRVS Slavonski Brod Dragutin Carin

začeli leta 1980. Osnovni cilj tega usposabljanja je bil ta, da bi se ti mladi vključili v enote teritorialne obrambe in civilne zaščite,« je dejal Dragutin Carin. »Tako pa naj bi pomladili te enote. Urjenje je potekalo kot taborje-

nje in je trajalo teden dni, in to v krajevni skupnosti, iz katere so bili mladinci in mladinke. Poleg rednega programa dela, ki je obsegal enainšestdeset ur, so se mladi udeleževali tudi na športnem področju, pripravili so

kulturno prireditve in drugo.«

Naloga občinske konference ZRVS pa je bila zagotovitev kadrov, ki so organizirali življenje v taboru, in ki so izvajali strokovni del urjenja. Za komandirje oddelkov so določili nižje rezervne vojaške starešine, za poveljnike vodov in čet pa rezervne starešine. Težili so, da bi bili starešine čim bolj mladi in takšni, ki imajo občutek za delo z mladimi.

Iz analiz in anket, ki so jih izpolnjevali mladi, je razvidno, da je urjenje uspelo v vseh pogledih, in da je opravičilo svoj obstoj. Leta 1985 so s takšno obliko prenehali, saj komite za SLO ni bil več organizator tega usposabljanja. V petih letih je šlo skozi to obliko obrambnega usposabljanja približno petsto mladincev in mladink.

»Naslednja velika oblika sodelovanja rezervnih starešin pri obrambnem usposabljanju mladine je usposabljanje mladine, ki ne obiskuje šol srednjega izobraževanja,« je nadaljeval Dragutin Carin. »Naša naloga pri tem

je bilo predlaganje rezervnih vojaških starešin za komandirje vodov in izvajalce določenega dela urjenja, kar smo uspešno opravljali. Sicer pa je organizator tega usposabljanja štab TO, sodeluje pa tudi sekretariat za ljudsko obrambo.«

Na taktično-orientacijskih vajah in drugih praktičnih dejavnostih rezervnih vojaških starešin so vključene ne samo strukture iz krajevnih skupnosti, temveč tudi vse druge družbene organizacije, ki so pomembne za SLO in DS. Tako so v Slavonskem Brodu med drugim navezali tesne stike z radioamaterji. Vključili so jih v nekatere svoje dejavnosti in skrbeli so za povezavo med enotami. Tako so se rezervni vojaški starešine učili od njih, radioamaterji pa so spoznali tajni način poveljevanja enotam, tako da je korist obojestranska.

Sodelujejo tudi s taborniki in s sekcijo za podvodne dejavnosti. Obstajajo pa tudi možnosti za tesnejše sodelovanje z drugimi podobnimi organizacijami, saj je, tako kot te organizacije tudi ZRVS zainteresirana za sodelovanje.

Ob dnevu obrambe in zaščite organizirata komite za družbene dejavnosti in se-

ekretariat za ljudsko obrambo tekmovanje učencev osnovnih in srednjih šol s področja SLO in DS in tako poskušata mladim še bolj približati urjenje in vzgojo. »Naloga ZRVS je, da delegira predstavnike v ocenjevalno komisijo, in da določi svoje člane, ki sodelujejo v pripravi sklepne prireditve,« je nadaljeval Dragutin Carin.

Ob obujanju spominov na pomembne datume in drugih prireditvah je tudi vidno sodelovanje mladine in rezervnih vojaških starešin, še posebej, če te vsebujejo elemente pohodov. Mladi in rezervni starešine so takrat vodili in najpogostejše zavarujejo prireditveni prostor, postavijo tabor, sodelujejo pri intendantski in sanitetni zagotovitvi. V tej slavonski občini ni večje prireditve, kjer ne bi skupaj sodelovali mladi in rezervni vojaški starešine.

»Z našim sodelovanjem z mladino smo zadovoljni, kljub temu pa to še ne pomeni, da ne bi v prihodnje iskali novih oblik in prijemov pri tem sodelovanju. Zavedamo se, da takšno sodelovanje krepi naš obrambni in samozasčitni sistem in s tem varnost naše družbe,« je ob koncu poudaril Dragutin Carin.

B. K.

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Brigadirji-veterani MDB nekdanjega okraja Grosuplje

Brigadirstvo nam je bilo svetinja

Iz Grosuplja sem dobila prijazno povabilo na 1. sejo občinskega odbora brigadirjev – veteranov MDB, pravzaprav nekakšno rojstvo iniciativnega odbora, ki ga bo sestavljalo deset članov, predsednikoval pa bo France Marn. Prišli so skupaj zato, da bi se dogovorili, kaj storiti za ohranjanje tradicij mladinskih delovnih brigad. Nekdanji brigadir in borec Franc Prijatelj je pripravil osnutek delovanja odbora.

Izpopolnjeni seznam bo osnova vsega nadaljnjega delovanja. In da ne bodo imena samo papirnata, želijo takoj spomladi organizirati srečanje, z vsem tistim, kar sodi zraven, predvsem pa seveda z obujanjem spominov na prva povojna leta, ko je vsa jugoslovanska mladina sledila Titovemu klicu: »Junakom boja naj slede junaki dela!«

Pa naj ne bodo samo spomini; brigadirji – veterani želijo v povezavi z mladinsko organizacijo obiskovati velika gradbišča, na katerih so delali nekoč, in se obenem vključevati tudi v današnje mladinske delovne akcije.

Med njimi je še veliko zaslužnih brigadirjev, ki doslej niso prejeli nobenega odlikovanja, pa bo odbor to preveril in jih predlagal, bodisi za občinsko ali za republiško odlikovanje. Sklenili so tudi, da bodo preko občinskih organov pomagali brigadirjem – veteranom, ki živijo v težkih socialnih razmerah. Ob tem pa so poudarili, kako pomembno je, da se kot veterani vključijo v občinske organe SZDL, saj je to najpomembnejša organizacija, v okviru katere lahko rešujejo probleme. V pomoč pa jim bo tudi republiško Združenje brigadirjev – veteranov, kamor se nameravajo vključiti.

★ ★

Franc Prijatelj. Pred mano je podoba brigadirja in borca, odsev vseh tistih prvih povojnih brigadirjev, ki jih je skovalo pokanje pušk in brzostrelk, umiranje žrtev in požiganje domov, najboljših skojevcev, kajti samo najboljši so lahko šli na gradbišča.

Hitro sva mimo osnovnih podatkov osebne izkaznice – rojen septembra 1926 v Višji gori, v družini šestih otrok, ki

jo preživlja oče čevljar, oče, ki je že v bivši Jugoslaviji vključen v napredne organizacije. Zato revolucionarni duh v družini ni nekaj novega tudi potem, ko je v našo domovino segla roka sovražnika in ko se je proti njej v trdno pest stisnila Osvobodilna fronta. Sestra Anica je bila sekretarka OF že leta 1941. Po njej in po Jožetu Volku so vaški pobci spoznali temelje našega boja – seveda v strogi ilegali.

»Pravzaprav sem takoj postal partizan,« pravi Franc. »Imeli smo zvezo z Ilijevo četo in kot kurir sem prenašal pošto, cigarete, zdravila. Večkrat pa sem s starega gradu, in to se mi je zdelo še posebej imenitno, razkazoval partizanom, kje po dolini imajo Italijani svoje bunkerje.«

Zahteve vojne so bile vedno večje, njeni krempilji vedno osrejši. V začetku leta 1942 so na Prijateljevo domačijo prišli

Italijani. Kar tako, sredi noči, so odpeljali v internacijo očeta in mamo. Pozneje so prišli še po sestro Anico. Francu je bilo takrat petnajst let. Dve leti starejši Jože je prevzel čevljarjo.

Ogorčenje je raslo, klic svobode je bil vedno glasnejši. Domovina je potrebovala mlade odločne fante za boj. Vsi Prijateljevi fantje, in seveda sestra Anica, so odšli v gozdove, le najmlajši Leo je ostal doma. Franc je najprej postal bo-

nju domovine, če pa je naš namen pisati o novi luči svobode, o brigadirjih in gradnji domovine? Ni naključno, saj je ves ta vojni čas dal ogromno izkušenj, oblikoval mlade ljudi – brigadirje.

»Domovina je bila brez strehe«, povzema besedo po srcu še vedno brigadir Franc Prijatelj. »Lahko si predstavljate – do tal porušeni in požgani domovi. Mrtvi svojci. Brat Slavko je padel. Oče se ni niko-

Najprej načrtujejo izpopolniti seznam brigadirjev – veteranov iz nekdanjega grosupeljskega okraja, ki so se udeležili katere izmed zveznih MDA (Brčko-Banovići, Samac-Sarajevo, Avtocesta Bratstvo in enotnost, Novi Beograd). Zato prosijo vse te udeležence, da pošljejo svoje naslove, če imajo, pa tudi naslove svojih brigadirskih tovarišev, do 15. novembra na tajništvo občinske konference SZDL Grosuplje, oziroma sporočijo telefonsko na številko 771-088 (061).

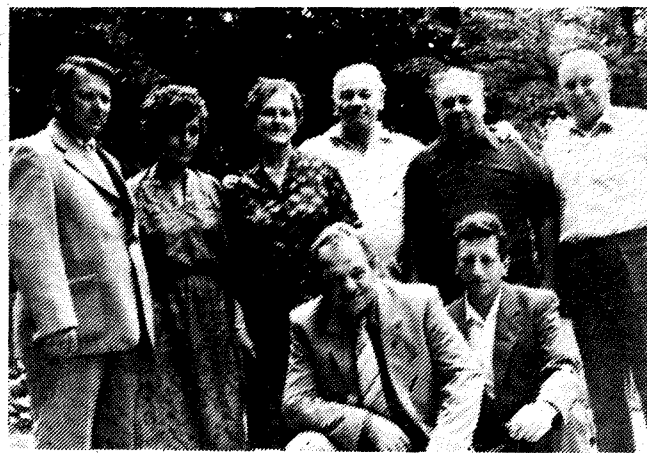
rec Dolenjskega odreda, potem ga je pot pripeljala v Cankarjevo brigado, najprej v 12. udarno Štajersko in nazadnje v 1. tankovsko armado, s katero se je ob koncu vojne odpravil v Beograd.

Zakaj beseda o vojni in ruše-

li vrnil iz Dachaua. Mati je za posledicami internacije umrla dve leti po vojni. Žalost, velika žalost! Pa se ji nismo predali, saj je na drugi strani sijalo največje veselje, kar si ga morete misliti. Sijala je svoboda, za katero smo bili pripravljeni vse dati, za katero smo se tako vztrajno bojevali vse do zmage. Kako bi zdaj lahko odstopili, ki jo domovina potrebovala delovne roke, ki bodo zacelile njene rane, ki bodo zgradile tudi oblast!«

Franc je začel zbirati mladince za brigado. Na predlog CK LMS in pooblaščenca Franca Podlipca je postal prvi komandir Grosupeljske čete v sklopu 19. Ljubljanske udarne brigade, ki je odšla graditi progo Brčko-Banovići. Četo so sestavljali mladinci iz delavskega in kmečkega okolja nekdanjega grosupeljskega okraja. Francu sta pri ustanavljanju pomagala Ciril Volk in Janez Zajc, oba iz Višnje gore. Volk je bil njegov namestnik, Zajc pa četni ekonom.

Ko smo prišli na sektor Bukvik v Bosno, nismo vedeli niti tega, kje bomo bivali in kako. Najprej smo morali izprazniti stare hleve, v katerih je bila še živina, iz ročno obte-

Brigadirji veterani na srečanju pred štirimi leti. Franc Prijatelj je prvi z leve spodaj.

sanah desk pa smo si napravili ležišča. Ja, bilo je težko, zlasti v začetku. Tamkajšnji ljudje nas niso gledali prav nič prijazno. Niso dovolili, da bi napeljevali progo čez zrelo pšenično polja. Vodnjaki so bili zaklenjeni pred nami. Naleteli smo na veliko zaostalost. Pa smo jim pomagali s skromnimi zdravili, z dezinfekcijo hiš, s prijaznostjo, s pridobivanjem tamkajšnje mladine; tako so se počasi začela odpirati tudi njihova srca. Navsezadnje, ko smo odhajali spet domov, smo se prav težko poslovili.

Bojevati smo se morali tudi z ostanki kvizlinške soldateske. Povsod so bili ustaši, ki so nas večkrat obstreljevali na delovnih krajih. Kot partizan sem moral v četi organizirati oborožen vod najboljših mladincev za našo obrambo. Povezani smo bili seveda z bataljonom KNOJ naše armade, ki je bil v neposredni bližini tabora.

No, da o žuljih niti ne govorimo! Pa vendar nam ni bilo težko. Brigadirstvo nam je pomnilo svetinjo, simbol pomoči bratskim narodom, da skupaj zaživimo v svobodi, pa čeprav vsak pojé samo en krompir na dan. Nismo mislili na nobene materialne zasluge. Hoteli smo le svobodno domovino, ki bo sposobna živeti. Zato brigadirji veterani ne dovolimo očitkov mladine, da smo mi krivi današnjega položaja. Pri nas je treba malo več delati, pa malo več poštenja. Ustave ni treba nič spreminjati, pač pa ljudi. Naša ustava je bila s krvjo polita. Mi smo bili tisti, ki smo se upali upreti desetkrat močnejši soldateski. Morda edini v Evropi. Zato ne dovolimo naših oblast, da danes tako dela z nami. Treba je stopiti pred ljudi, kakor je to delal tovariš

Tito. Treba jim je vse odkrito povedati, jih pridobiti, pa doseči tudi malo potrpljenja pri njih. Pa takšne razlike – eni komaj sedem, drugi sto milijonov mesečno! Ne, borci se za to nismo borili! Le napišite! Tuje države pa komaj čakajo, da bi se pri nas kaj zgodilo. Pa se ne bo, ker nas je še veliko živih in smo še sposobni nositi puško, če bo treba.«

Odkrita, odločna ogorčenost mu je sevala iz oči, pripravljenost, da brani tisto, za kar se je bojeval skupaj s svojimi tovariši, kar je gradil in dograjeval v vseh teh povojnih letih. In zdaj? Je zaslužil samo obtožbe?

Vprašala sem ga še, kaj meni o današnji mladini in današnji mladinskih delovnih akcijah, ki jih nekako občutimo v zatonu slave in vsako leto znova iščemo nove oblike za njihovo preživetje, za njihovo smiselnost.

»Ta mladina danes,« pravi Franc, »ja, zakaj ni enotna, iz Gevgelije ali s Triglava? Nas, veterane, moti, da ne morejo in ne morejo izvoliti svojega predsednika. Če smo se mi mladinci nekaj dogovorili, je moralo biti to izvršeno, pa brez vprašanj ali opravičil. Mislim, da so mladinske delovne akcije v današnjem času še kako pomembne, saj se mladi na njih srečujejo, si izmenjujejo izkušnje, začnejo bolj samostojno misliti in se vključevati tudi v politično življenje. Treba bo bolj povezati organizacije; od mladinske, ZK, SZDL in oblasti ter tako reševati življenjske probleme. Mi, veterani, pa bomo radi prišli s svetovet in pomagati in se bomo z veseljem vključili v MDA, če nas bodo mladinci povabili.«

Ž. D.

Prostovoljno delo današnje mlade generacije

Akcija po novem in po starem

Center za mladinsko prostovoljno delo pri RK ZSMS se že nekaj časa trudi sestaviti osnutek poročila o izvedbi oblik mladinskega prostovoljnega dela v letu 1987. Za oblikovanje celovite podobe seveda potrebuje poleg poročil s posameznih MDA še sodelovanje vseh občinskih konferenc, ki naj obelodanijo svoja razmišljanja o mladinskem prostovoljnem delu. Pravzaprav lahko samo na takšnih temeljih zrastejo usmeritve za prihodnjo brigadirsko sezono. Občinske mladinske konference pa (vsaj v veliki večini), kakor da so ostale (vsaj doslej) gluhe na poziv Centra. Nobene ideje, nobenega predloga za izboljšanje akcij, le nekaj izjav, da so akcije »zanič«. In vendar je datum, ko bo moral Center (ta je predlog sicer po svojih najboljših močeh že pripravil, a je potreben še nekaterih sprememb in dodatkov) predložiti predsedstvu RK ZSMS predlog poročila o MPD v letošnjem letu skupaj z usmeritvami za prihodnost, že zelo blizu – 13. november. Predsed-

stvo bo predlog obravnavalo, obenem pa bo sklenilo, ali je potrebna problemska konferenca o mladinskem prostovoljnem delu.

Tu in tam slišimo pomisleke, ali je mladinsko prostovoljno delo sploh še smiselno, problemska konferenca je torej potrebna. Med mladimi je v zadnjih letih občutiti upadanje zanimanja za brigadirstvo in občinske konference vsako leto težje spravijo skupaj brigado – zdaj že največkrat nepopolno. Opravičila, da so študentski servisi, preko katerih se mladi polati zaposlujejo, da pridejo do kakega dinarja, konkurenca mladinskim delovnim akcijam, ne držijo povsem, saj servisi tudi ne morejo posrskati vse mladine, sploh pa ne za dva meseca.

»Zelo pomembno je postaviti prave cilje, načine dela in oblike,« meni Mirko Vavpotič, eden izmed evidentiranih kandidatov za vodjo Centra (dosedanji vodja Jože Školč je namreč oblekel vojaško suknjo). Današnji cilji mladinskega prostovoljnega

dela se vsekakor ne morejo popolnoma izenačiti s cilji pred štiridesetimi leti. Res je, da je delo (umsko ali fizično) še vedno zelo pomembno in je velikokrat tudi pogoj za obstoj MPD (predvsem zaradi financiranja), vendar pa je prav tako pomembno skozi to dejavnost omogočiti mladim aktivnosti, ki bodo privlačne in katere v vsakdanjem življenju niso tako lahko dosegljive.

Rado Stojanović je tudi kandidat za novega vodjo Centra in tudi on ima svoje »videnje« mladinskega prostovoljnega dela, ki je v štiridesetih letih svojega obstoja kot dejavnost mladih poželo veliko uspehov. »Treba je priznati, da je največje uspehe doseglo v povojnih letih, ko je gradilo porušeno domovino,« pravi Rado in ugotavlja, da je dejavnost na tem področju usklajena s takratnim družbenim trenutkom oziroma potrebami takratnega časa. In rešitev danes? Akcije morajo v korak s časom. Mladinsko prostovoljno delo je treba uskladiti s potrebami današnjega

družbenega trenutka. »Ta kriza ni kriza mladinskega prostovoljnega dela nasploš,« pravi Rado Stojanović, »ampak kriza sprememb v mladinskem prostovoljnem delu. Nadaljevati je treba z začetimi spremembami, kajti to je edini način, da dokazemo, da se naše zamisli spreminjajo v dejanja.

Pojav novih, strokovnih oblik mladinskega prostovoljnega dela, tako imenovanih taborov, ne pomeni ukinjanja klasičnih MDA, ne pomeni, da bodo brigadirji odvrgli kramp in lopato. Vsekakor pa je nujno krčenje klasičnih akcij in odpravljanje del, ki so za brigadirje poniževalna ali nevarna (npr. čiščenje kanalizacije), menijo odgovorni v Centru. Drugo je vprašanje posebnih oblik MDA, ki omogočajo mladim vključevanje in uveljavljanje na strokovnih področjih: ali širiti te oblike ali poglobljati že obstoječe in morda najti še kako novo obliko, ki bo zanimiva za tiste, ki so se doslej udeleževali klasičnih akcij. V. D. vodje Centra za MPD pri RK ZSMS in tudi kandidat za novega vodjo Stanko Šalamon pravi, da je nujno obravnavanje MDA tudi v SZDL, v sindikatih in še

Plačane MDA

Znotraj RK ZSMS Hrvatske se je iz tuhanja, kako bi oživili mladinsko prostovoljno delo, rodil predlog, da bi MDA, ki bi dosegle 100-odstoten uspeh, dobile 200 starih milijonov. Seveda so se med ostalimi mladinci (v jugoslovanskem merilu) takoj pojavili dvomi. Na 1. mestu bi spet stopilo delo, kar je v nasprotju s težnjo po enakem razmerju med deloviščem in interesnimi dejavnostmi. Zaradi zasluzka bi se spet okrepile socialne razlike. Znotraj občinskih konferenc pa bi se spet pokazali različni interesi za ta denar.

Hrvatje vztrajajo in hočejo izsiliti, da bi akcije postale firme in bi zbirale dohodek. Člani Centra za MPD pri RK ZSMS so enotnega mnenja, da je to nesprejemljivo. Če pa bodo hrvaški mladinci še naprej tiščali svoje, bo treba dodelano stvar prepustiti v razpravo svetu za družbenoekonomske odnose.

kje. Vendar ne samo takrat, ko nam zmanjka denarja, ampak tudi tedaj, ko rabimo ideje, ko iščemo poti za uveljavljanje stimulacij, ko ne moremo obesiti plakata ali pa pripraviti radijske oddaje o mladinskem prostovoljnem delu in podobno. Najbolj pomembna je prav gotovo vpetost MPD v razvojne načrte različnih institucij (raziskovalnih, socialnih, strokovnih...), ki bi lahko zagotavljali tako dovolj dobre in privlačne delovne pro-

grame kot tudi financiranje projektov.

O letošnjih akcijah v Sloveniji povejmo zaenkrat to, da so bila delovišča dobro pripravljena, škripalo pa je pri družbenih dejavnostih. Te so postale bolj zabavna in ne več izobraževalna stran akcij, kot so bile včasih. Danes so med družbenim dejavnostmi priljubljeni film, šport, namakanje, tudi računalništvo – pa seveda druženje.

Živa Drole

Srečanje na Gabrški Gori

Štab 2. grupe odredov s Simonovim in Zdravkovim bataljonom se je vrnil in se ponovno začasno utaboril v Dolomitih. Priprave za prehod meje so sedaj bolj smotno tekale naprej. Zaradi pogrešanega Jankovega bataljona in Šiškov samovolje smo bili sedaj dokaj oslabiljeni. V tem taborišču smo ostali približno teden dni, predvsem zato, da bi se nam priključil Šiškov bataljon; to je bila namreč glavna skrb Štaba grupe. Vedeli smo, da se je vrnil v Dolomite, vendar se je izgubila sled za njim, čeprav so se kurirji neprestano iskali. Po daljšem iskanju je 4. julija kurir našel bataljon, precej oddaljen, nekje pri Sv. Treh kraljih. Komandant Šiška je kurirju zagotavljal, da se drugega dne vrne v skupno taborišče, a je odšel z bataljonom še dalje v Rovte. Ker bataljona še naslednja dva dni ni bilo, je komandant Stane ponovno poslal kurirja z zelo ostro zahtevo, naj se brezpogojno vrne 6. julija. Takrat naj bi skupaj šli čez mejo. Vendar tudi tega naloga Šiška ni izvršil ter odšel še dalje, da se je za njim sled zgubila.

Ta teden je ob zelo skromni prehrani minil v glavnem v uganjanju, ali se bataljon vr-

ne. Ali se vrnejo tovariši iz bataljona, s katerimi smo preživeli težke in vesele trenutke, skupaj sodelovali v tolikih bojih. To je bilo posebej pomembno za našo četo, ki je še vedno pripadala Šiškovemu bataljonu. Ker Šiška še vedno tudi 6. julija ni bilo, odhod, za katerega je bilo vse pripravljeno, čakali so vodiči, čakali gorenjski partizani za mejo, so četo končno priključili Simonovemu bataljonu. Za komandirja nam je bil določen tovariš Boris. Zaradi neuspelega prvega prehoda, ki je bil tudi slabo pripravljen, čakanj in uganjanj o Šiškovem bataljonu in domnevanj, da je odšel nazaj na Dolenjsko, pripovedovanj gorenjskih vodičev o izredno težavnem položaju za partizane na Gorenjskem, slabe prehrane in drugega se je začela nekoliko krhati morala in visoka borbeno zavest, katerega je bila za 2. grupo tako značilna. Res to ni bilo značilno za celoto, bolj za posameznike, ki so s svojim ravnanjem slabo vplivali na vse. Začela so se že uganjanja, ali je res potrebno, da moramo na Štajersko. Morda da to ni bil cel štab grupe, temveč se je le podredil zahtevi Glavnega poveljstva? Porajala

sta se bojazen, kako bo na Gorenjskem in hrepenenje po Dolenjski, znanih ljudeh in krajih.

Nekateri bi radi ostali na Dolenjskem

V četi, ki je prišla v Simonov bataljon, je bilo med nami tudi šest domačinov iz okolice Muljave in Ivančne gorice. Ko smo se pri vnovičnem prehodu meje brez nezgod neposredno približali tem krajem, sta dva, ki sta že pred začetkom pohoda kazala strah ob samem prehodu meje rekla, da jih muči želodec in morata na stran ter odšla v grmovje. Že so prišla povelja stroga tišina, največja pripravljenost, večji razmik, hitreje in podobna, kot po navadi po telefonu. Tedaj si nihče ni mogel posebno misliti, da sta povelja sprožila ta dva, da bi pobegnili.

Ta dva sta nas precej osramotila. Preostali štirje smo imeli žrtve: Ciril Hočevar iz Potoka pri Muljavi in Ciril Kihelj iz Hudega pri Ivančni gorici sta padla na Davovcu pod Krvavcem, Srečko Zajc iz Ivančne gorice pa na Dobrovljah.

Ker Šiskovega bataljona ni

bilo smo se po vnaprejšnjih dobrih pripravah ponovno podali na težko pot. Bilo je 7. novembra zvečer. Tokrat smo šli vsi skupaj v eni koloni in prešli mejo na enem mestu. Pohod je bil temeljiteje pripravljen. Z načinom in mestom prehoda smo bili seznanjeni tudi borci, da smo tudi bili točno opozorjeni, kdaj prehajamo čez mejo. Ob meji takrat ni bilo ne italijanskih ne nemških zased. Mejo smo prešli s potrebno previdnostjo in v tišini, vendar tokrat lahko, brez spopadov in neovirano. Tokrat smo mejo prešli tudi na mestu, kjer še ni bilo žičnih ovir.

Že ponoči smo prišli na Pasjo raven, kjer nas je pričakala ena škofjeloška četa, ki nas je že ves čas od prvega poskusa pričakovala: ni pa bilo Jankovega bataljona, ki je že odšel proti Gabrški Gori.

Dolgo pričakovano srečanje

Srečanje z gorenjskimi partizani je bilo zelo prisrčno. Pripovedovanja in spraševanja ni bilo ne konca ne kraja. Pripovedovali smo o osvobojenem ozemlju na Dolenjskem, o organiziranosti in sodelovanju prebivalstva; veselih mitingih in naših velikih bojih, o naši moči in uspehih. Spraševali o položaju na Gorenjskem in taktiki partizanskega vojsko-

vanja tu. Malo ironično smo se posmehovali previdnosti gorenjskih partizanov, da so za kolono vlekli veje, da zabrišejo sledi za seboj, pa celo, da so s suhih vej, s katerimi so kurili, odstranjevali lubje, da bi se manj kadilo. Vse to smo primerjali s previdnostjo Indijancev, našega razposajenega razpoloženja, ki smo ga bili navajeni, da bi z novimi tovariši skupaj zapeli in se poveselili, pa seveda ni bilo. Ni bilo časa, saj smo prišli po nočnem pohodu utrujeni in zaspani, zvečer pa smo že nadaljevali pot na Gaberško Goro. Tu smo se sešli z Jankovim bataljonom, ki nas je pričakoval že ves teden. Zvedeli smo, kako mu je uspelo priti čez mejo v prvem poskusu ter dvomih, ko nas ni bilo.

Bataljonu je namreč uspelo priti čez mejo tam, kjer se ni bila zgrajena. Na sami mejni črti ni naletel na Nemce, naletel pa kmalu čez mejo na močnejšo zasedo. Po krajšem spopadu z zasedo se je odločno prebil naprej. Tudi kasneje za mejo na poti proti Pasji ravni je naletel na še več nemških zased, vendar je pot odločno nadaljeval. Res se je ob spopadu z nemško zasedo bataljon razbil na dva dela, vendar se je še pred jutrom uspel združiti

in popoln prispel na Pasjo raven, kjer so ga po dogovoru pričakali gorenjski partizani. Bataljon je ostal čez dan na Pasji ravni in še vso naslednjo noč pričakoval prihod ostalih treh bataljonov in bil pripravljen za morebitno pomoč. Ker bataljonov tudi naslednjo noč ni bilo, se je podal dalje na pot. Odšel je čez cesto Gorenja vas - Lucine in se naslednji dan zadržal nekje pri Žirovskem vrhu. Naslednjega dne zvečer je odšel v akcijo v nemški konzum (trgovine na Gorenjskem pod nemško upravo - državne) ter tu zapletnil, kar je našel hrane in drugih potrebščin. Demonstrativno je napadel tudi zgradbo, v kateri je bila nemška žandarmerija. Nato je prebredel Soro ter dan pred nami prispel na Gabrško Goro, kjer je bil štab Škofjeloškega bataljona.

Ko smo se sestali z Jankovim bataljonom, smo bili zelo veseli, saj je bilo konec negotovosti.

Tako smo po dolgih dneh, dvanajsti dan po odhodu iz Dolenjske, prispeli na Gabrško Goro trije bataljoni II. grupe odredov. Naši načrti so bili veliki, vendar nas je čez slaba dva meseca prispelo na Štajersko manj od polovice.

Metod Jurčič

»Zvest domovini in svojim idealom«

V TV-15, (št. 41., 29. oktobra 1987) je na 10. strani obširen članek z zgornjim naslovom o Štefanu Cvetku, o borcu in predvojnem športniku, ki ga je napisal Miloš Rutar. Res škoda, da ni Rutar ostal pri opisovanju pokojnega Štefana Cvetka, pri njegovem uspešnem športnem udejstvovanju in seveda njegovi veliki zavzetosti v boju proti madžarskemu okupatorju v letu 1941, ki se je zanj končal na vislačah.

Rutar je namreč posegel daleč v preteklost predvojne napredne gibanja, seveda pa tudi opisuje NOB v Prekmurju. V to njegovo opisovanje se je vrinilo precej netočnosti. Nekaj jih naštejemo:

Dvomljava je trditev, da je bila vsa leta po prvi svetovni vojni narodna zavest (v Prekmurju, op.) tlačena in zatirana. Bolj točno bi bilo rečeno, da narodnih buditeljev ni bilo, saj se je katoliška duhovščina, ki je bila pred prvo svetovno vojno desetletja steber slovenskega buditeljstva, v stari Jugoslaviji vključila v politikanstvo in paktirala celo z velikosrbskimi vlastodržci. Potem je v tridesetih letih (ne šele 1936, op.) začela močno narodno delovanje prekmurska študentska mladina, katoliška in levičarska.

Dalje pravi Rutar: »V Murski Soboti so mladi Sokoli izdajali napredni list Mladi Prekmurec, ki so ga urejali Franc Šabjanič, Ferdo Godina, Vanek Šiftar in Janko Liška.« Mladi Prekmurec je bil v prvem letniku srednješolski sokolski list, ki ga je urejal dijak Franc Šabjanič. Z drugim letnikom pa je Mladi Prekmurec postal list prekmurske akademske mladine, ki ni imel nobene zveze s sokolstvom. Janko Liška ni bil nikoli urednik Mladega Prekmurca.

Glede sodelovanja Rudija Čacinoviča v NOB v Prekmurju Rutar piše netočnosti. Čacinovič namreč ni sodeloval v NOB. O njem pravi Miško Kranjec v izjavi za zgodovino »Prekmurje 1941-1945« Ferda Godine na strani 51., da je »partijo in njene sodelavce zlasti močno prizadel umik Rudija Čacinoviča v Budimpešto, ki je bil celih deset let najagilnejši napredni delavec v Prekmurju.« Čacinovič je ostal na Madžarskem vsa štiri leta vojne, bil v madžarski vojni akademiji in nato oficir.

Netočna je Rutarjeva trditev, da je bila Mišku Kranjcu poverjena naloga »oblikovanje sabotažnih skupin in partizanskih enot.« Vse to je vodil Štefan Kovač.

Rutar opisuje tudi Kovačovo smrt, češ, da je Kovač prišel na sestanek 18. okt. 1941 pri Gančanih z enim tovarišem (Meglo, op.) in ko so ju hoteli orožniki ujeti, da sta nanje streljala; tudi to ni točno. Ta sestanek je bil izdan. Ko sta se Kovač in Megla blizala dogovorjenemu mestu sestanka, so ju orožniki že čakali in so nanju odprli ogenj, ne da bi Kovač ali Megla oddala kak strel. Kovač je bil smrtno zadet, Megla pa je bil ranjen in je ušel.

Ferdo Godina

Na tovariškem srečanju nekdanjih borcev 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu, ki je bilo po Partizanski proslavi in slovesnem odkritju spomenika Radu Simonitiju, sredi septembra 1987 v Novi Gorici, so podelili spominske medalje in listine vsem nekdanjim borcem omenjenega odreda, ki so tega dne bili v Novi Gorici.

Naš prvi odred na Bližnjem vzhodu

Prvi odred NOVJ na Bližnjem vzhodu se je dejansko ustanovil že jeseni 1943. Nastajal je in se razvijal v neposredni povezavi z dogodki v bivši jugoslovanski vojski na Bližnjem vzhodu. Pripadniki narodnoosvobodilnega gibanja, ki so delovali v enotah kraljeve vojske na Bližnjem vzhodu, so namreč organizirano poslušali oddaje radia »Nova Jugoslavija«, ki je prinašal novice o bojih raznih enot NOVJ, tudi partizanskih odredov. Tako so se oprijeli imena »odred«, pač kot oznake za pripadnost NOVJ v domovini.

Nastanek odreda bi pravzaprav lahko pomaknili že v leto 1941, ko so primorski Slovenci in istrski Hrvati zapuščali italijanske oborožene enote in se prijavljali v redne enote zavezniških armad. Pozneje so kot pripadniki slovenskih narodov bili sprejeti v poljske in češkoslovaške enote, ki so se borile na fronti v sestavi zavezniških armad. Prva enota NOVJ v Afriki je bila uradno ustanovljena 6. januarja

1944. Britanske oblasti na Bližnjem vzhodu namreč niso priznavale NOVJ za legalno ter so vse vojake, ki so se opredelili zanjo, razorožili in premestili v posebno taborišče Gineifa-Fanara pri Velikem grenkem jezeru. To taborišče so imenovali Yugoslav Camp (Partisans) British Responsibility-Jugoslovansko (partizansko) taborišče pod britanskim nadzorstvom.

Prvi odred NOVJ na Bližnjem vzhodu je bil ustanovljen iz vseh rodov vojske: mornarice, letalstva in pehote. Poveljnik 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu je postal kapetan Hubert Najberger. Štab odreda je bil v Fanari. Do 15. aprila 1944 se je v partizanskem taboru Gineifa zbralo 1211 mož, ki so nato bili razporejeni v prvi in drugi tankovski tečaj v Catadbi, v letalske eskadrilje v Benini, v mornarico in v prekomorske brigade. Dne 29. aprila 1944 po odhodu mostova, pa je bil odred razformiran.

Skupina okrog 600 borcev, ki so jo iz Gineife poslali v partizanski tabor Castro v južni Italiji, pa se je izoblikovala v posebno enoto (pred tem je 126 borcev odšlo v »letalsko četo« v Brindisi, nekaj borcev pa je odšlo tudi v minometni bataljon v Gravino). Ob ustanovitvi je med borci veljala kot 4. prekomorska brigada.

19. julija 1944 je bila na Visu z uradnim nazivom »5. bataljon 11. dalmatinske brigade« vključena v 11. brigado in 26. divizijo (bataljon je Vrhovni štab NOVJ sicer namenil za odhod v 1. proletarski korpus). Borci tega bataljona so se udeležili bojev za osvoboditev srednjedalmatinskih otokov, polotoka Pelješka, dalmatinske obale, Knina, Hercegovine, Like, hrvatskega in slovenskega Primorja, Istre, Trsta in Koroske (v sestavi motorizirane enote odreda 4. armade JA). V bojih od otoka Visa do Celovca je darovalo življenje 43 borcev omenjenega bataljona.

Albert Klun

Spominske medalje in listine 1. odreda NOVJ na Bližnjem vzhodu, ki ima za simbol zvezdo peterokrako s puškami (simbol pehote). Na robu spominske medalje je napis PRVI ODRED NOV JUGOSLAVIJE NA BLIŽNJEM VZHODU 1944-1984. Na nahrbtni strani je napis Atira-Gineifa 10. 7. 1943 (tj dan upora proti kraljevim oficirjem in begunski vladi) in še datum podelitve medalj 13. 9. 1987 ter zaporedne številke od 1 do 200. Spominske medalje je izdelala AUREA v Celju tako, kot za vse ostale prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOVJ.

Miroslav Usar-Vili

Bela krajina v NOB – z drugega zornega kota

V spomin organizatorju VOS OF za Belo krajino Janezu Božiču-Branku

Tudi v Beli krajini so morale naše obveščevalne službe prekrizati meče s tujimi: z nemškimi obveščevalnimi službami - Abwehrom, SD, Gestapom, službo Wehrmachta in SS. Tu so delovale še obveščevalna služba NSDAP-a, folksdojčerjev, kulturbundovcev in Hitlerjeve mladine, pa agentura celjskega dr. Webra s karlovškimi agenti: Vonkom, Diano in Rinaldom; agentura kočevskih Nemcev - teh je bilo na Kočevskem prek 14.000 s 1.500 uniformiranimi in v 31 jurišnih odredov (Sturmabteilung) razporejenimi jurišniki; njihov kader je bil šolan v Hitlerjevih kadetnicah.

V Belo krajino sta vodili dve agenturni poti iz Berlina - ena prek Zagreba in druga prek Ljubljane.

Belo krajino so poskušale preplaviti tudi ustaška nadzorna služba (UNS), poznejša

NS, ob njej pa še ustaška in domobranska vojaška agentura, agentura Stepinčevega klera ter mačkovci in frankovci.

Do kapitulacije Italije sta v Beli krajini delovali italijanska vojaška in civilna agentura: OVRA in SIA, z vsemi organizacijskimi viri za zbiranje podatkov: Massai Rujali, Gill, Doppelavore, fašistični uradi PNF v Metliki, Črnomlju, Vinici in Starem trgu ob Kolpi, okupatorska civilna in vojaška oblast, ter mreža plačanih in prostovoljnih italijanskih in slovenskih konfidentov ter izdajalcev.

Kot drugod v Sloveniji in Jugoslaviji je tudi v Beli krajini delovala agentura sil, ki so nastopale proti NOG in revoluciji. Mednje sodijo dušni pastirji - klerofašisti, ki so svoje hrame spreminjali v obveščevalne centre, svoje člane pa prek cerkvenih organizacij; Marijine družbe, apostolstva mož,

dekliških krožkov in fantovskih odsekov v ovaduhe. Nastopale pa so še slovenska katoliška akcija z osmimi posebnimi organizacijami ter narodna, sokolska in slovenska legija. Slednja je vključevala deklško in študentsko obveščevalno službo. Delovali pa so še glavaševci, SASA, NS in redovnice in seveda slovenski fantje in Orli. (O tem je dosti napisal Franček Saje v svoji knjigi »Belogardizem«). Omeniti velja še četnike in plavogardiste ter njihove agenture, pa agenturo oboroženih belogardistov, kasnejših legionarjev smrti in poznejšega domobranstva - vse tja do črne roke.

(Organizator članstva je bil Mirko Milič iz Drag, ki je po napadu partizanov na Hrast doživel »četniški polom« tako, da je z italijanskimi dokumenti, ob pomoči od Grazzi-olija osebno postavljena izrednega komisarja občine Radatovič Rejakoviča pobegnil v Črno goro, kjer je padel kot poveljnik četniškega bataljona v borbi s partizani.)

Da ne bo dvomov okoli Rejakoviča in ostalih belogardističnih zaupnikov, citiram izjavo patra Norberta na zaslšanju v Suhorju:

»... v Bereči vasi je belogardistična zaupnica N. Ambrožičeva, ki izroča svoje glavne ovadbe proštu, prošt pa neposredni ko-

mandi bele garde. Na Gornji Lokvici sem od kurirjev večkrat slišal imena Kraševca in Ambrožič. V Bušnji vasi domnevam, da je zaupnica žena Krašovca, ki je pri beli gardi. Obveščevalno službo vrši kaplan Omahen, v vasi Drašiči, v Rosalnicah pa Martin Vraničar. V Radatovičih je Rejakovič, komisar občine. Italijanski poveljnik za belo gardo je Gudali...«

Ob razčlenjevanju proteti tujih in protirevolucionarnih oboroženih sil in njihovih agentur je treba pojasniti naslednje:

Nemci, ki so prišli v Belo krajino 11. aprila 1941 in odšli konec meseca, niso prišli s seznamami za pregone, tako kot na Gorenjsko ali Štajersko. Te so imeli delno sestavljene kočevski Nemci. Vojaške enote in njihova poveljstva iz sestave 1. gorske divizije 49. korpusa so se zavedale, da se bodo morale umakniti iz Bele krajine, zato so si prisvojile blagovne, živilske in materialne zaloge. V vojaškem žargonu rečeno zaplenile in odmarširale. Za seboj pa so Nemci pustili tudi svojo že tudi poprej delujočo agenturno službo (tipa gestapovca Rikeja in njegove spremljevalke, ki sta s svojo radioodajno postajo vred končale v Dregali).

V tistem času je precej Belokranjcev pod-

Težki trenutki partizanske sanitete

Preganjali so tudi osebe in ranjence »Pavle«

Prve dni novembra 1943 so ranjence iz razhajkane bolnišnice za severovzhodni del goriške fronte, ustanovljene na Vogrskem, razmestili na Tratin-kovo domačijo v Čekovniku. Tu se je bolnišnica najprej preoblikovala v Centralno bolnico III. Primorske operativne zone (Alpske) po prihodu dr. Pavle Jerine v začetku januarja 1944 pa v SVPB »Pavla«. Ta bolnišnica se je pod vodstvom dr. Pavle Jerine lepo razvijala in ko je bila zgrajena že tretja postojanka, imenovana »Tineto-va«, je 27. junija iz postojanke »A« pobegnili bolničarka Cilka. Čeprav je Cilka pustila pis-mo v katerem je obljubila, da ne bo izdala bolnišnice, je vodstvo bolnišnice takoj začelo ranjence evakuirati. Tedaj je bilo v obeh postojankah »A« in »B« približno 50 ranjenih in obolelih borcev. Z nadčloveškimi napor so jih borci osebja odnesli več ur daleč ter jih namestili v skrite zapuščene podstreške pod Tisovcem. Cilka očitno res ni izdala bolnišnice, saj pričakovanega sovražni-

kovega napada na bolnišnico ni bilo. Povzročila pa je velik preplah in veliko gorja, saj so ranjenci in osebe kar čez noč zapustili bolnišnico.

Ceprav se je osebe znašlo v zelo težkem položaju, se je tu pokazala partizanska trdnost in nepopustljiva volja. Takoj so začeli iskati nove primerne prostore in s premagovanjem ogromnih težav so v kratkem času zgradili pod Hudim poljem nad Mrzlo rupo novo postojanko. Pozneje so zgradili nad Krekovišči še peto postojanko tako, da je bilo v sklopu bolnišnice »Pavla« skupaj 38 barak, v katerih se je zdravilo 931 ranjenih in obolelih borcev. Bolnišnica »Pavla« je bila večkrat v središču težkih bojev, ki so divjali okrog Lokvi, Mrzle rupe in Vojskega. V zadnji, tako imenovani velikonočni, sovražnikovi ofenzivi aprila 1945 so Nemci sledili neki razpršeni partizanski skupini po Trnovskem gozdu in naleteli na šest zapuščenih barak prejšnje bolnišnice ter jih zažgali. Bolnišnica »Pavla« dru-

gih izgub ni utrpela.

Ranjence so ob nevarnosti pravočasno poskrili v za to zgrajene bunkerje. 17 ranjenec pa so v zadnji ofenzivi zapu-ali bolničarki Danici, kuharju Vikiju in borcem ekonomata, da so jih skrili višje, v skalovje Govcev. Tu jim je grozila nevarnost, da jih odkrije domobranska patrulja, ki se je spustila iz vrha hriba prav mimo njih. Borec oseba, ki je bil na izvidnici v neposredni bližini, je dva metra nad patruljo prežal z nasekano angleško ročno granato. Domobranci pa ga na srečo niso opazili in so odkorakali naprej.

Odkrito okrevališče na Krnici

Okrevališče št. 2 SVPB »Pavla« je delovalo najprej v globeli pod vasjo Krnice nad Spodnjo Idrijo, na domačiji imenovani pri Kacinu v Peklu.

Bolničarko Danico Trčon so ujeli. Ko ji je nemški vojak ukazal, naj dvigne roke, ga je po srečnem naključju nenado-

ma silovito pahnila na tla in se zakotalila navzdol po strmem pobočju. Še predno se je sovražnikov vojak dvignil in streljal se je zarila v gostó grmovje. Nemški vojak je zatem iztretil nekaj refalov iz brzo-strelke in se umaknil. Danica je bila pri tem ranjena v stopalo in sredinec leve roke.

15. junija 1944 so okrevališče izdali. Neki domačin, ki je delal v rudniku v Idriji, je pripeljal Nemce v Krnice in jih napotil v globel proti Kacinovi domačiji. Nemci so se v globel spustili iz dveh smeri. Stražar okrevališča Pavel Tušar je iz svojega stražarskega mesta opazil prihod samo ene sovražnikove skupine, zato ni izstrelil dogovorjenih treh strelcev, ki so predstavljali neposredno nevarnost in poziv za takojšnji umik iz okrevališča. Umaknil se je proti okrevališču, da pravočasno brez preplaha opozori odgovorne o prihodu sovražnika. Toda Nemci, ki so se po drugi strani neopazno iz smeri Rupe bližali okrevališču, so opazili stražarja in ga prav

Aktivistka Anica Prebil, sestra komisarja Antona in kurirja Janka Prebila. Nemci so jo zverinsko ubili junija 1944.

s tremi streli ubili. V okrevališču je strele slišal ranjenec Bre-mec in dvignil preplah za nevarnost. Kurir Janko Prebil je takoj odšel pred hišo in zagledal Nemce, ki so se bližali iz smeri domačije Matevža Erjavca. Šli so h Kogoju. Osebe je takoj zbralo ranjence in jih spravilo v globel k izviru potoka Otuske. Le neki ranjenec, doma iz gorenjske, ki je imel obolele noge in se z ostalimi ni mogel umakniti, se je v neposredni bližini okrevališča pri-

tajil ob hlevskem gnoju v visoke koprive, ki so ga prekrile. Nemci ga niso opazili. Alojz Šinkovec je takrat padel v globok tolmun in se komaj rešil.

Ob potoku so se ranjenci in borci osebja stisnili ob visoke stene tako, da jih Nemci, ki so jih na vrhu iskali, niso videli in so po stezi nad njimi odkorakali naprej. Napotili so se k domačiji pri Kogoju, kjer je bila malo pred tem organizirana bolničarska šola. Nemci, ki so zasedli Kacinovo hišo, so jo najprej oropali in zatem zažgali. Sosedu Matevžu Erjavcu, ki je bil terenski aktivist in skrbel predvsem za hrano ranjencem okrevališča, so naložili na pleča oropano blago in ga kot žival gnali proti njegovemu domu, kjer je bila javka za okrevališče. Tu so Nemci najprej z bajonetami zaklali aktivistko Anico Prebil, sestro komisarja in kurirja okrevališča, nato pa oropali domačijo. Matevža Erjavca, njegovo ženo Angelo in domačine Franca Carlija, Marijo Gnezda in Alojza Stučina so zaprli v skedenj, polni z bencinom in žive zažgali.

Ta tragični prizor so prisilili gledati 90 let starega deda Janeza Erjavca, ki je hotel še sam skočiti v ogenj, da bi zgorel skupaj s svojimi dragimi svojci.

Ivo Gabrijelčič

OF je imela v svojih rokah tudi okupatorjev nadzor nad prebivalstvom

Ko so Italijani na zasedenem slovenskem ozemlju uvedli civilno upravo, so vzpostavili tudi nove urade. Eden izmed njih je bil pokrajinski anagrafski urad. Prostore je imel v Trnovem, v bivšem sokolskem domu, na nekdanji Mandeljčevi ulici. Naloga tega urada je bila evidenca prebivalstva. Vsak prebivalec Ljubljanske pokrajine je moral imeti evidenčno kartico, s katero so preverjali identičnost osebnih izkaznic. S tem načinom so lahko nadzirali begunce z Gorenjskega in Štajerskega ter morebitne ilegalce.

Komunistična partija se je zavedala, kako je anagrafski urad pomemben za njeno čimbolj varno delovanje. Tam je bil ustanovljen odbor OF, ki ga je vodil dr. Vito Kraigher. On sicer ni bil tam zaposlen, bil pa je v najvišjem vodstvu narodnoosvobodilnega gibanja v Sloveniji. Na uradu so zaposlovali predvsem begunce iz krajev, ki so jih zasedli Nemci. Partija je poskrbela, da so bili zaposleni povsem zanesljivi ljudje, kajti zaposlovali so jih po predhodnem predlogu dr. Kraigherja, ki se je povezal z dr. Adolfom Vogelnikom, ki je vodil delo na uradu; dela na tej in podobnih ustanovah so nadzorovali uradniki. V svojem stanovanju je imel dr. Vogelnik vse do aretacije 20. maja 1942 sestanke z dr. Kraigherjem in Zdenko Kidrič. Vzrok za aretacijo ni bila izdaja na uradu, pač pa ovadba dr. Cirila Žebota. V tej raciji nad intelektualci so bili poleg njega aretirani še ing. Milan Severin, Vinko Moderndorfer. Italijani so očitno želeli, da aretiranci izvedo, kdo jih je ovadil, zato je zasliševalec pustil na mizi ovadbo sam pa je za krajši čas odšel iz prostora za

zaslišanje. Dr. Vogelnik je bil obsojen na pet let zapor na Tremutih, italijanskih otokih.

V pokrajinskem anagrafskem uradu so vstavljali v kartoteko nove kartice za ilegalce, s katerimi so bile krite njihove legitimacije z lažnimi podatki. Dvojnice vseh kartic so morali poslati v Rim, vendar so jih že prej uničili. V zaboje so namreč nasuli poseben prašek, ki je povzročil, da se je besedilo izbrisalo.

Urad iste vrste je bil ustanovljen tudi za mesto Ljubljana.

Novembra 1941 so ga preselili s policije na današnji Prešernovi ulici v Cundrovo hišo na Mestnem trgu 23. Po preselitvi je prešel urad pod pristojnost Mestne občine. Način dela je bil podoben kot na pokrajinskem uradu.

Junija 1942 je prišlo do prvih množičnih aretacij uradnikov in delavcev mestne občine, ki so dobile epilog s sodnim procesom julija istega leta. Obtožnica navaja, da je bilo poveljstvu sardinskih grenadirjev znano, da so si »mnogi pripadniki prevratnega gibanja v Sloveniji, da bi svoje bistvo lažje skrivali in da bi bolj nekažnovano razvijali svoje zločinsko početje, priskrbeli ponarejene osebne izkaznice, na podlagi katerih se je ugotovilo, da so se izdajale ponajveč od Mestnega poglavarstva.«

Po nemški zasedbi je bil anagrafski urad ukinjen. Iz teh podatkov je razvidno, da je imela OF v svojih rokah tudi tiste urade, ki jih je okupator ustanovil za nadziranje te množične ilegalne narodnoosvobodilne organizacije.

Lojz Tršan

Spomin na »Rab« v letu 1988

V letu 1988 bo minilo 45 let od kapitulacije fašistične Italije in osvoboditve internirancev iz italijanskih koncentracijskih taborišč. Komisija za nekdanje politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije je sprejela in potrdila program praznovanja, ki ga je predložil odbor za koncentracijsko taborišče Rab. Komemoracija na pokopališču žrtve fašističnega terorja bo hkrati proslava obletnice ustanovitve Rabske brigade-enote NOV Slovenije, v katero so se prostovoljno vključili preživeli in za oborožen boj sposobni interniranci.

Proslava na Rabu bo v prvi tretjini septembra, kakor je že v navadi, na soboto oziroma nedeljo. Ob tej priložnosti bo odkrit spomenik na območju, kjer je bilo taborišče za ženske, otroke, starčke in invalide. O načinu zbiranja prispevkov zanj so bili seznanjeni vsi občinski odbori ZZB NOV tistih občin, z območja katerih je bilo in-

terniranih največ prebivalcev prav na Rab. Taboriščni odbor je želel, da ti občinski odbori ZZB NOV v akciji tudi sodelujejo. Spomenik bo po velikosti sicer skromen, a bo izrednega pomena, saj so se prav v ženskem kampu dogajale največje in najhujše tragedije. Na Rabu naj bi bila proslava tudi v prihodnje vsako peto leto. Postati in ostati mora opomin in spomin Slovencev na tisto koncentracijsko taborišče, ki jim je zapustilo v 2. svetovni vojni največ grobov – okrog 4.000. Taboriščni odbor želi uveljaviti pripravo kulturnega programa bolj načrtno. Pripravljale naj bi ga tiste občinske konference SZDL oz. njihovi sveti za ohranjanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo ob sodelovanju z enako komisijo pri občinskem odboru ZZB NOV, z območja katerih je bilo največ interniranih prav na Rab. V letu 1988 bo pripravila kulturni program OK SZDL Kočevje, ki je pobratena z občino Rab.

Z njenega območja je bilo največ internirancev in je tudi največ žrtev.

Predsedniki komisij za nekdanje politične zapornike, internirance in izgnance pri tistih občinskih odbori ZZB NOV, ki bodo pripeljali v septembru 1988 na Rab nekdanje internirance, njihove potomce in tudi tiste, ki nimajo s tem koncentracijskim taboriščem neposredne povezave, imajo pa čut odgovornosti in spoštovanja do žrtve, naj se povežejo s predsedniki svetov za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri svoji OK SZDL. Skupaj naj pripravljajo in organizirajo udeležbo na slovesnosti in skupaj naj načrtujejo finančna sredstva v okviru ZZB NOV in OK SZDL. Potruditi se moramo, da bomo omogočili udeležencem slovesnosti prevoz na družbene stroške, za prehrano pa naj prispeva vsak udeleženec sam. Potovanje na Rab bo trajalo dva dni. Taboriščni odbor in OK SZDL Rab bosta organizirala tovariško srečanje.

Herman Janež

Plaketa Novega mesta Dolenjskemu bataljonu

Na slavnostni seji skupščine občine Novo mesto in izvršilnih organov družbenopolitičnih organizacij so podelili Plaketo Novega mesta Dolenjskemu bataljonu, ki je bil ustanovljen 11. marca 1942 v Kočevskem Rogu. V imenu odbora Dolenjskega bataljona je priznanje sprejel Dušan Švara-Dule, ki se je ob tej priložnosti tudi zahvalil vsem delovnim ljudem in občanom novomeške občine za pozornost, ki so jo s tem izkazali naši revoluciji in vsem udeležencem.

S. D.

pisovalo peticije, s katerimi so na poveljstvih Wehrmachtu na Otočcu in v Brežicah moledovali za nemško okupacijo Bele krajine. Res pa je tudi, da se je večina teh podpisnikov kasneje tako ali drugače pridružila OF, ostali pa so zabredli v izdajstvo. Skupaj z Nemci so spomladi 1942 odšli iz teh krajev še zadnji kočevski Nemci s svojimi jurišniki vred. Ne smemo pa pozabiti, da je del agenture ostal, na primer gostilničar Alojz Schutej iz Brezovice. (Lahko si mislimo, kakšne bi bile posledice, ko bi se kolo zgodovine ne bilo obrnilo).

Med italijanskimi vojaki in pripadniki upravno-političnega aparata (njihovo število se je gibalo od 3.750 do 6.000 ob operativnih ???) je bilo nekaj deset primorskih Slovencev, ki so znali slovensko, a so bili v glavnem privrženi fašizmu in italijanski oblasti, kar so dokazovala njihova potujoča imena in priimki. Belokranjecem – razen svojim »prijateljicam«, nikakor niso bili naklonjeni. (Eden takšnih je bil tudi pomočnik fašističnega urada NPF v Črnomlju, fašist, primorski Slovenec Luigi Lampe, nosilec fašističnega znaka Múzza.) Vojaštvo je bilo razvrščeno v 23. pešpolk »Como« (Semič, Črnomelj, Metlika), v 114. posadni bataljon črnih srajc (Stari trg ob Kolpi),

Prvi belokranjski varnostniki. Od leve proti desni: Anton Nemanič-Tonček, Miroslav Usar-Vili, Fran Kajin in Jože Ivšič-Matija v Pribincih julija 1943.

v 114. strojnični bataljon (Vinica), v 5. in 6. topniško baterijo (Gradec), pa v karabinjerje, civilno in vojaško policijo, kraljevo stražo, financarje, železničarje itd. V avgustu 1943. so imeli 15 utrjenih oporišč in 31 večjih ter manjših bunkerjev: oboroženi so bili z 20 topovi, 22 težkimi minometi, prek 50 težkih in 200 lahкими strojnimi. Italijanski vojaški in civilni aparat ni bil ne fizično ne sicer sposoben kontrolirati prebivalcev vseh 275 vasi in zaselkov s 5.448 gospodinjstvi, še manj pa je lahko vedel, kaj ima v mislih 14.648 Belokranj in 12.629 Belokranjcev.

Vsa gnusna dejanja so družno s tujcem, največkrat tudi kot iniciatorji zločincev, opravili ljudje iz slovenske in hrvaške, predvsem pa belokranjske »substance«. Ti kvislingi in njihove agenturne službe so skupaj z agenturnimi službami zunanjih sovražnikov oskrbovali okupatorja s podatki, ki bi jih sam nikoli ni uspel razkriti. Sovražnik bi ne bil brez domačih izdajalcev nikoli izvedel za organiziranost ljudi v uporniški organizaciji, v terenskih organizacijah in v partizanskih enotah, pa o bazah in bolnicah; bil bi skratka neomejen v boju proti uporu.

(se nadaljuje)

Poimenovanje šole v Pamečah

Ime po narodnem heroju Ignacu Voljču-Fricu

V spodnjem delu Mislinjske doline ležijo Pameče. Posebno pomembne so bile pameče z okolico med narodnoosvobodilnim bojem, saj se je upor proti okupatorju začel širiti že v letu 1941. Tu so delovali zelo zagreti in pomembni aktivisti Osvobodilne fronte; Ferdo Štibler – Jug, Franček Mrzel – Sever, Helena Polenik – Jelka, Ivan Lakovšek – Rok.

V začetku leta 1944 je prišel na ta pomemben teren sekretar območnega komiteja KPS za Štajersko Ignac Voljč-Fric. Ko je deloval v Mislinjski dolini, se je ljude, posebno kmetom, zelo priljubil, žal pa je kmalu po prihodu na to območje padel v boju z Nemci v hribih naše kraja, v bližini Trubulove kmetije v Trobljah.

Predaja listine o poimenovanju šole

Na mestu, kjer je padel, mu je krajevna organizacija ZB NOV postavila spomenik. V lanskem letu pa je krajevna organizacija ZB

NOV predlagala naj se po njem poimenuje podružnična osnovna šola v Pamečah.

Doprsni kip, ki stoji pred šolo, so oskrbeli rojaki iz Vrhnik. Ob slovesnosti je bila podružnična šola poimenovana po narodnem heroju Ignacu Voljču-Fricu. Ob tem je bil odkrit njegov doprsni kip in zgodovinski kotiček v avli šole, na temo narodnoosvobodilnega boja, v slikovnem in pisnem gradivu. Pri ureditvi kotička sta sodelovala ravnatelj republiškega muzeja NOB iz Ljubljane in pokrajinskega muzeja NOB iz Slovenj Gradca. Za-

misel in načrt pa je pripravil inž. arh. Edi Koraca.

Prireditev je potekala zelo slovesno. Govornik je bil sekretar občinskega komiteja ZKS Slovenj Gradec Franc Gornjak.

V kulturnem programu, ki je bil zelo dobro pripravljen, so sodelovali: Delavska godba na pihala iz Slovenj Gradca, šolski pevski zbor iz matične in podružnične šole, recitatorji, na citre sta zaigrali učenci glasbene šole. Skratka, bilo je zelo slovesno. Pionirji in krajsani se bodo te prireditve še dolgo spominjali.

Stanko Hovnik

Spominske značke grobov

Člani turističnega krožka smo izbrskali nekaj spominkov v naši vasi; največ jih lahko kupijo obiskovalci na grobovih Sto talcev. Tam dobite značke grobov. So v treh barvah: zlati, srebrni in bronasti. Vsaka značka je v obliki skale. Zgoraj je napis: 100 talcev, spodaj pa Stranice. Ob levem robu piše Grobovi, na desnem pa je datum zločina, ki ga je sovražnik storil v Stranicah: 12. 2. 1945. V sredini je narisano drevo. Te značke so že stare in jih primanjkuje, saj je obiskovalcev vedno veliko in vsak želi imeti spomin na ta kraj.

SONJA ADAMIČ,
članica turističnega krožka Stranice

Iz zbirke pesmi
Tata Mata

Dopisniški krožek osnovne šole Stranice je izdal pravo pesniško zbirko in to svoje glasilo naslovil **Tata Mata TV-33**. V njej sodelujejo učenci od 1. do 4. razreda. Zbirka je izšla v 100 izvodih. Pišejo pa takole:

Drugi

Mi smo drugi plugi,
radi se učimo,
skačemo, lovimo,
radi se imamo
in kar klepetamo.

Dečki so orači,
največji klepetachi,
včasih pretepači.

Me smo tožibabe,
regljamo kakor žabe.
Dve tovarišici nas krotita,
lepo nas učita!
KATJA KOZJAN, 2.r

Sem to jaz?

Ko se v zrcalo pogledam,
neverjetno,
to sem jaz!
Saj nimam tako kisel obraz!
Sredi obraza nos
kakor vaza,
sredi vaze luknjice,
ven pa gledajo svečice.
Moja glava kuštrava,
ni preveč pametna,
v njej je koš smeti,
ven pa grdo se kadi.
Smrad me osmradi,
glava se razleti.
TOMAŽ LAZNIK, 4.r

Takšni smo mi

Mi smo četrti,
v kleti zaprti.
Vsi smo zdvijani
in včasih razigrani.
V šoli se učimo pisati,
brati,
a le včasih smejati.
Dečki so najbolj poredni,
šibe so potrebni.
Deklicam nagajajo
med poukom, vstajajo.
Tovarišice jezijo,
ker na glas kričijo.
Takšni smo mi.
Kakšni pa ste vi?
HELENA FIJAVŽ, 4.r

Rada se spominjam Preddvora

V Preddvoru imajo večkrat goste in se z njimi pogovarjajo. Še posebej je zanimivo, če pride v goste tovariš ali tovarišica, ki sta nekoč v tej osnovni šoli poučevala.

Poznate Berto Golob?

Seveda. Kdo pa še ne pozna te zgovorne in nasmejane pisateljice in njenih zanimivih del za otroke! Gotovo ste že prebrali njeno knjigo z naslovom *Sovražim vas* in veliko drugih knjig. Če še niste, brž stecite v najbližjo knjižnico in pobrsajte med knjižnimi policami.

Pisateljica se je odzvala tudi našemu vabilu in prišla na ogled naše nove knjižnice. Po ogledu smo s sošolkami spregovorile z njo nekaj besed.

»Rada se spominjam Preddvora,« nam je dejala, »kjer sem dolga leta učila in pripravila tudi prvi izvod našega šolskega glasila Matijev rod. Vse sem tipkala sama in pri tem pokvarila pisalni stroj. V prvem letu mi je uspelo izdati kar štiri glasila, čeprav še sedaj ne vem, kako je bilo to mogoče. Učiteljica slovenskega jezika sem bila namreč v šoli samo jaz, zato sem morala učiti vse razrede. Zelo malo je bilo prostega časa. Tudi sedaj se nikoli ne dolgočasi. Če imam le količjak časa, vedno pišem.«

Berta Golob ima živa v spominu še skoraj vse naše starše. Tudi takratnih gojencev Vzgojnega zavoda še ni pozabila. Za vsakega ve, kje živi in kako je z njim.

BOGDANA ROBLEK,
OŠ Matija Valjavec

Športni dan – na Arnovem selu
z žogo

»Bo ali ne bo lepo vreme?« smo ugibali dan pred športnim dnevom. Že popoldne je vse kazalo, da se vreme misli spremeniti, toda ko je zvečer začelo deževati, je bilo očitno, da tako vreme namerava biti tudi jutri. Naredila sem nalogo in šla spat. Vso noč sem sanjala o lepem vremenu... No, ni bilo ravno avgustovsko, deževalo pa le ni.

V šoli smo imeli občni zbor šolskega športnega društva, kjer smo izvolili predsedstvo, prebrali program dela za prihodnje šolsko leto, podelili priznanja in športne značke. Po izboru smo imeli malico. Kmalu so nas postavili v vrsto in smo šli. Bila je to dolga kača, ki se je vila proti lovskemu domu v Arnovem selu. Hodili smo slabo

uro, ko pa smo prišli, nas je že čakal sveže pečen kostanj in sokovi. Najedli smo se, osvežili in kmalu začeli pasti dolgčas. Takrat se je od nekod vzela nogometna žoga in vsi smo se zapodili za njo. Igrali smo se, kar nam je prišlo na misel: rokomet, nogomet; kričali smo na vse pretege, da je tovarišem počasi vsega postalo dovolj. Vzeli so nam žogo in povedali, da gremo lahko domov. Pa smo šli, a ne po cesti. Šli smo skozi gozd, ki se mu pravi Volčjak in hodili dve uri, čeprav se skozenj pride v petnajstih minutah.

Športni dan je bil vsem zelo všeč. Želimo si še več takšnih.

MOJCA VUČAJNIK, 7. b
Osnovna šola Artiče

Kaj mi pomeni mir

Mir mi pomeni to, da ni na svetu vojne, lakote in da smo svobodni. Tudi jaz si želim mir. Nekega večera sem gledal televizijski dnevnik in slišal, da v številnih državah po svetu divjajo vojne. Zamislil sem se, kako bi bilo, če bi bila pri nas vojna. Tega si ne želim. Mir mi pomeni tudi to, da ni boja in da ima vsak človek svojo hišo oziroma dom. Pa tudi, da ni mrtvih ljudi.

FRANCI PRIMOŽIČ, 6. razred
OŠ VAS FARA

Srečanje z Ivanom
Zormanom

Obiskal nas je pisatelj Ivan Zorman. Učenci sedmih in osmih razredov smo se zbrali v telovadnici in ga tam pričakali. Najprej nam je povedal nekaj šal, nato pa smo se pogovarjali o resnejših stvareh. Ivo Zorman nam je pripovedoval o času, ko je poučeval v naši šoli. Zvedeli smo tudi marsikaj o glavnih junakih njegovih zgodb. Postavili smo mu nekaj vprašanj. Na koncu pogovora je Simona izročila Ivo Zormanu darilo, in sicer kozolec iz vžgalic ter naše šolsko glasilo Matijev rod.

Nato smo se od pisatelja poslovili.

TJASA GOLMAJER, 8. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

68000 Novo mesto
Ljubljanska 28
Telefon: 22356 (068)
TEKOČI RAČUN ŠTEV.:
52100-601-10381

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

19. srečanje
pionirjev
dopisnikov

Ne, to pa ne, da se pionirji – mladi dopisniki letos ne bšrečali! Pa bi se nam srečanje kmalu izmuznilo iz rok, saj se je načrt, da se letos dobimo v Slovenski Bistrici, izjalovil zaradi pomanjkanja prenočišč za mentorje, ki bi se morali zvečer odpeljati v oddaljen hotel tja pod Pohorje. Za pionirje že ni takih težav, saj jih pod svojo streho vedno sprejmejo njihovi vrstniki. Hitro je bilo treba spremeniti načrte. Zveza prijateljev mladine Slovenije je na vrat na nos stopila v akcijo in poprosila za pomoč še urednike mladinskih rubrik posameznih slovenskih glasil, kamor pionirji redno dopisujete. Prvi sklep je bil, da bo srečanje enodnevno (ker v tako kratkem času res ni mogoče kaj več pripraviti), v ponedeljek, 23. novembra, in sicer v Ljubljani. Potem pa je bilo treba pripraviti program. Mislim, da bo kar zanimiv – resen in zabaven; kaj drugega pa bi vam sedaj ne razkrila, razen tega, da boste mladi dopisniki za dve uri gostje uredništva, ki vas bodo povabila in se boste tako lahko v uredništvih pogovarjali z novinarji – vašimi starejšimi kolegi o vsem, kar vas bo zanimalo. Seveda želimo, da pridete na dan tudi s svojimi idejami in predlogi, morda o malo drugačnem obrazu vašega mladinskega kotička, takšnem, kakršnega si vi želite, saj je navsezadnje to vaša podoba.

Kakor vedno so tudi letos na srečanje povabljeni še pionirji iz uredništev nagrajenih šolskih glasil v letu 1986/87, kakor vedno bodo tudi tokrat pionirje spremljali mentorji in kakor vedno bodo prizadevali dopisniki prejeti priznanja. Skratka, marsikaj bo kakor vedno, vmes pa tudi kaj novega in drugačnega. Ocena srečanja bo vsekakor vaša, dragi mladi prijatelji, in upamo, da jo boste zapisali v časopise za vse vaše vrstnike.

Torej, na svidenje v Ljubljani!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pomembna so čustva in ne
velikost cvetja

Mrtvi ne potrebujejo rož. Razveseljevale so jih, ko so bili živi. Zato ne polagajmo rož na grobove mrtvih zato, ker se to spodobi; polagajmo jih s srcem. Položimo z njimi košček srca.

Partizani niso umirali za nas zato, da jim ob prvem novembru prinesemo cvetje in sveče. Tako kot ta dan moramo misliti nanje vsak dan in vsak dan delati tisto, o čemer so oni sanjali, tisto, za kar so padli. Naj ne bo spomin nanje le pusta spodobnost!

HELENA JAZBEC,
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Dan mrtvih je dan tistih, ki živijo v naših srcih. Pravzaprav je to dan živih, le da ti živijo na drugačen način; v naših srcih, v naših mislih. Tega dne se jih še posebej spominjamo. Žal pa nekateri ob prvem novembru polagajo cvetje na grobove le zato, da kdo ne bi rekel, da so pozabili na pokojne.

Pravzaprav ni potrebno, da kupujemo drage velike krizanteme in jih polagamo na grobove zato, ker je 1. november. Dovolj je nekaj skromnih cvetlic, lahko z domačega vrta, takšnih, ki smo jih gojili s srcem. Mali šopek in drobna svečka, s srcem položena na grob, pomenita veliko več kot velik šop in veliko sveč, prinesenih le zato, ker je 1. november.

NADJA PIŠCANC,
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Moj najljubši film

Film Boško Buha je zelo lep. Prikazuje vojni čas. Glavni junak je štirinajstletni otrok Boško. Je majhne postave in nekoliko debel. Tudi njegovi tovariši so stari približno toliko kot on, vendar so vsi zelo pogumni. Boško Buha je bil najboljši bombaš.

Nekega popoldneva se je mali Boško skril v podzemni bunker. Ta dan je bil zanj najhujši. Pod zemljo je bil ves popoldan in vso noč. Ko je zjutraj prilezel iz jame, je odšel k svojemu prijatelju. Prijatelj je bil ranjen. Boška je to presenetilo in razžalostilo. Odšla sta k vrhovnemu štabu. Tam sta dobila vsak dve bombi. Odšla sta naprej. Vozila sta se s tovornjakom. Prišla sta do neke vasi. Napadli so ju Nemci. Pozneje so se jima pridružili tudi partizani. Prišli so tanki in tovornjaki z vojaki. Boško je stopil na tovornjak, kjer je bil mitaljez. Začel je streljati. Vsi partizani so jurišali. Samo on je ostal na svojem mestu in streljal. Tako so partizani premagali Nemce.

Ta film mi je bil do sedaj najbolj všeč. To pa zato, ker prikazuje vojni čas in otroke, ki so bili partizani.

Alarmantne razmere v kulturi

Interventna zakonodaja, s kakršno se je jugoslovanska vlada letos spomlad lotala urejanja povsem zmedenih denarnih tokov, ni uredila ničesar, povzročila pa je, vsaj na nekaterih področjih, neznanske zagate.

Slovenska kultura je eno takšnih področij. Omejitveni ukrepi, ki so posegli vanjo, ne da bi kakorkoli premislili in izbirali, so skrčili njene denarne možnosti do takšnega podminima, da je bilo treba ustaviti prav vse naložbe, vsakršno naložbo propadajoče spomeniške dediščine, zmanjšati subvencije gledališčem, založbam, galerijam, reducirati število razstav, premier, izdanih knjig, domala opustiti vsakršna gostovanja. Po tej poti tone slovenska kulturna tvornost v naglo siromaštvo, katerega posledica bi utegnile biti, če se stvari ne bodo naglo in radikalno spremenile, na boljše, bližnje ukinitve kulturnih hramov (založb, gledališč, akcij) ne oziroma se na pomen in veljavo, ki so si

jih pridobili s svojim dosežnim delovanjem.

Med hudim je še najbolj hudo to, da je potrebno v zadnjih nekaj mesecih spriči blokiranih sredstev Kulturne skupnosti Slovenije takorekoč iz meseca v mesec razreševati problematiko osebnih dohodkov delavcev v kulturi »pod mizo«, na političnih forumih, mimo rednega samoupravnega sistema.

Dalo bi se izreči trditev, da je spriči vladinih »interventnih« ravnanj (ki jih kritiki te in takšne politike odkrito imenujejo »delikventne« oziroma »deliktne«) stavba naše kulture takorekoč razpadla, kar samo po sebi sproža plat alarmantnega zvonjenja.

Prav to je bilo razlog za sklic posebnega pogovora s kulturniki – komunisti v centralnem komiteju ZKS. Sklicatelj: dr. Matjaž Kmecl in Milan Bratec kot izvršni sekretar za področje kulture sta ga napovedala kot »tovariški posvet«, intonirala pa sta ga kot nujno opozorilo samoupravno organizirani

kulturi, predvsem predsedstvu Kulturne skupnosti Slovenije, da se odločno in kar najhitreje postavi na lastne noge, izterja zase (za KSS) veljavo odločujočega in enakopravnega četrtega skupščinskega zbora in se z odločnimi gestami postavi po robu administrativno – brezdušnim ukrepom, ki so kulturno delo in ustvarjalno otisnili do roba in tudi še čez.

Kaj menijo predstavniki partije?

Tako seveda ne gre naprej. Toda kdo naj učinkovito poseže vmes?

Za zdaj je tako, da deli denar (z mačehovsko logiko, brezbrizna do posledic) »državna administracija« v osebi finančno-proračunskih razrezovalcev, ki se ravna po vladinih intervencijskih ukrepih, kakršnikoli že so. Več kot očitno je, da interventna zakonodaja, ki obvladuje Jugoslavijo, ni skladna z načelno programskimi napovedmi zapisanimi v partijskih in drugih resolucijah.

Z njimi se celo grobo razhaja, tako da jo je mogoče označiti kot »sabotažno« in nasilno.

Tega smo se v besedah, ki jih izgovarjamo in zapisujemo, sicer zavedli, nismo pa, vsaj doslej ne, naredili nič določenega zoper to.

Toda – kdo naj bi bil, v primeru kulture, to naredil? Nekateri menijo, da bi morala vmes poseči Partija, vzeti zadeve v svoje roke in »ukrotiti« državno administracijo, da po stvarih ne bo širila po svoje. Predstavniki Partije menijo drugače. Pravijo, da nadomeščanje državnega etatizma s partijskim ne pride v poštev.

Stvari mora vzeti v svoje roke samoupravno organizirana kultura sama. Kulturne skupnosti – s Kulturno skupnostjo Slovenije na čelu – se morajo nekateri obnašati kot prošnji, ki in protestniki, ki parlamentirajo na svojih (zaprtih) sestankih, napišejo tu pa tam kakšno peticijo ali odprto pismo in one mogoče čakajo, da jim bodo v proračunskih koordinacijah odrezali kolikor toliko znosni kos pogache. To se – po tej poti – ne bo zgodilo. tudi v osnutku slovenske re-

solucije za leto 1988, je, denimo, predvideno, da se pogache za nekatere dejavnosti realno ne bo zvečala, kar pomeni, da bo za nekatere dejavnosti sredstev po tej logiki še manj, kot jih je bilo letos za nekatere druge (na primer pokojninsko varstvo) jih bo namreč treba več. Toda: kdo je lahko spravil v javnost tako konstrukcijo osiromašenja dejavnosti... konkretno kulturne in njej podobnih?

Ofenzivna poza – nujna

To so naredili finančni administratorji, ne da bi bili poprej prisluhnili potrebam in zahtevam kulture. Roko na srce: kulturna sfera prek svojih samoupravnih skupnosti teh zahtev prednje ni postavila tako, da bi se jim razrezovalci ne mogli neodgovorno izogniti. Ne kulturniki ne politiki ne sociologi niso bili do te mere angažirani, da bi odločno izrazili svoje zahteve, udarili po mizi in zahtevali: »Tako bodi!«

Kulturnega standarda, do kakršnega se je slovenski narod dokopal skozi stoletja in prek revolucije, ne sme nihče okrniti. Nihče ne sme one-mogočiti celo enostavne re-

produkcije. Nikomur ne sme biti dovoljeno, da obravnava kulturo kot nekakšno neobdobja porabo.

Nujna je torej ofenzivna poza kulturne politike, ki naj se iz pasivne prošnje spremeni v nosilko odločanja o usodi kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem. Postati mora izzivalna, udarna, radikalna, kajti od njenih rezultatov je v mnogočem odvisno tudi vse samoupravno odločanje o preseženem delu, pa tudi nadaljnja usoda suverenosti slovenskega naroda.

Pri tem čaka Kulturno skupnost Slovenije kot nosilko tega boja za kulturo veliko dela, saj takšna, kot je, za zdaj ne daje pravih zagotovil, da bo svoj in naš boj zoper etatistično birokracijo zares izbojevala.

Ni se pa mogoče sprijazniti z mislijo, da bi lahko nekakšni zvezni in drugi interventno-omejitveni ukrepi vse dosedanje in programirano kulturno ustvarjalno delo meni nič tebi nič vrgli »tja za plot, v koprive«, kot se je izrazil Miloš Mikeln, predsednik sveta za kulturo pri republiški konferenci SZDL.

Vso družbo in tudi kulturo čakajo težki dnevi. V. K.

Počitniški dom borcev NOV v Banjolah – posrednik sodelovanja med Istro in Slovenijo

Ta misel je bila, poleg drugih pozitivnih ugotovitev, izrečena na srečanju delegacije Ljubljane, ki jo je vodila predsednica skupščine mesta Nuša Kerševanova, in delegacije puljske občine, ki jo je vodil predsednik skupščine občine Pulj, Ivica Percan. Do pogovora med obema delegacijama je prišlo na pobudo mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana, ustanovitelja Počitniškega doma ZB Ljubljana v Banjolah pri Pulju oziroma Staneta Vrhovca, predsednika tega odbora. Pogovor je potekal v Banjolah pri Pulju, 6. novembra 1987.

Na skupnem pogovoru so predstavniki organov Počitniškega doma članom obeh delegacij in predstavnikom krajevne skupnosti Banjole predstavili razvoj počitniškega doma, predvsem pa dobre rezultate letošnjega poslovanja in gradbene načrte v prihodnjem letu. Dom ima namreč v načrtu, da do

junija 1988 poveča in modernizira restavracijo in da z zaprtim steklenim hodnikom poveže dva ogrevana hotelska objekta. Z adaptacijo sedanjega restavracijskega objekta bo odpravljena dvoizmenska postrežba gostov v glavni sezoni (v pred in po sezoni bo ta prostor lahko služil kot učilnica ali preda-

valnica posebnim skupinam gostov), s povezavo dveh hotelskih objektov pa bo gostom omogočeno obiskovanje bazena z ogrevano morskovo vodo naravnost iz sob, v kopalnih oblačilih in ob vsakem vremenu. Oboje pomeni višjo kakovost uslug, omogoča pa tudi, skupaj s kabinom za trim in zdravstveno ambulantno, razvijanje rekreacijsko-zdravstvenega turizma. Vse skupaj pa nudi možnosti za rentabilno poslovanje v podaljšani sezoni tudi do 10 mesecev na leto. Tako dolgo in obenem rentabilno poslovanje pa omogoča zaposlitev stalnega in s tem boljšega kadra delovne skupnosti doma, ki sta mu

strokovnost in sezonska delovna sila vsako leto predstavljali največjo težavo.

V uvodnem delu pogovora sta oba voditelja delegacij govorila o dosedanjem sodelovanju obeh mest in med drugim omenila sodelovanje železniških organizacij Slovenije in Istre, Kliničnega centra v Ljubljani z Medicinskim centrom v Pulju, časopisa ljubljanski Dnevnik z Glasom Istre in turistične agencije Arenaturist z ljubljanskimi turističnimi organizacijami.

Ko sta Nuša Kerševan in Ivica Percan izmenjala mnenja o sedanjem sodelovanju in o novih možnostih zlasti v turizmu, je Ivica Percan povedal, da sta razvoj in sedanje poslovanje Počitniškega doma ZB Ljubljana-Banjole vzgledna. Izrazil je za interesiranost in željo, da bi bil dom z razvojnimi načrti uspešen. Potrdil je, da so usmeritve doma v skladu z razvojnimi načrti puljskega gospodarstva, ki poudarja razvoj počitniškega turizma. V okviru te gospodarske veje je najpomembnejša večja produktivnost sedanjih zmogljivosti. Gre za večjo kakovost turističnih in gostinskih uslug, ki naj privabi tudi večje število tujih turistov.

Letos je bil Počitniški dom ZB Ljubljana-Banjole odprt šest mesecev in pol. V tem času je bilo v domu 59.000 nočitev. Na delež članov ZB NOV so 40-odstotne nočitve, delavcev, ki prihajajo na aktivni počitek preko ljubljanskega sindikalnega sveta 14 odstoten, gostov, ki s prizadevanjem domaške recepcije zasedajo proste zmogljivosti pa 46 odstoten.

Pogovora se je udeležila tudi tričlanska delegacija krajevne skupnosti Banjole. Predsednik krajevne konference SZDL, Darjo Kirec, je z vso ostrino zahteval udeležbo občine in počitniških ter drugih turističnih enot na območju njihove KS pri

gradnji širših cest in cestne razsvetljave. Povedal je, da se na banjolskih cestah ne moreta srečati dva avtomobila, ker jima za en meter zmanjka cestišča. Dokazoval je, da k obali iz glavne ceste preko Banjol ne more noben avtomobil, če pred njim nekdo ne usmerja nasprotivozeče

Janko Heberle, predsednik zbora delegatov soustanovitelj Počitniškega doma ZB Ljubljana-Banjole:

»Slišali smo odkrito besedo, kaj o nas in naših načrtih razvoja počitniškega doma, ki slonijo na večjem izkoriščanju obstoječih zmogljivosti, mislijo predstavniki pulj-

avtomobile na travnike. Očital je, da je bilo doslej v tem oziru sodelovanje slabo, saj so počitniške in turistične enote pri obnovi vodovoda, izgradnji kanalizacije, napepljavi vodovoda in asfaltiranju cest, financirale le svoj del. Prepričljivo mu nihče ni oporekal, razprava o tem pa se je zaključila tako, da je tovariš Kirec obljubil narediti načrt sofinanciranja širših cest skozi Banjole, v katerega bo zajel vse uporabnike obale.

Nekatere udeležence pogovora smo vprašali, kakšen pomen ima opravljeni pogovor. Dobili smo naslednje odgovore:

Stane Vrhovec, predsednik MO ZZB NOV Ljubljana:

»Pomen pogovora se mi lahko predvsem v tem, da so se vsi navzoči seznanili z dosedanjimi rezultati poslovanja in razvojnimi načrti našega počitniškega doma v Banjolah. Naša, borčevska, počitniška skupnost je na območju puljske občine in v krajevni skupnosti Banjole in zato sestavni del teh dveh skupnosti. To nas obvezuje, da skupno z drugimi gospodarskimi enotami na tem območju sodelujemo tudi pri reševanju njihovih problemov.«

ske občine, ugotavljam, da so interesi ljubljanske in puljske družbenopolitične skupnosti, glede obstoja in razvoja našega doma v Banjolah, usklajeni.«

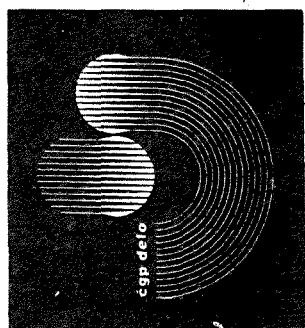
Bogdan Javor, predsednik sveta Počitniškega doma:

Potrjujemo takšno poslovno politiko in razvojne načrte doma, ki zagotavljajo članom borčevskih organizacij možnost obiskovanja doma tudi spomladi in jeseni, ko je zaradi zdravja in starosti najprimernejši čas zanje. Pri tem je pomembno tudi to, da bo počitnikovanje v tem domu za člane ZB NOV vedno nekoliko cenejše kot drugod.«

Mile Milošević, upravnik Počitniškega doma:

»Zadovoljen sem zato, ker lahko nadaljujem s pripravami za adaptacijo restavracije in povezavo dveh depandans, oboje za boljše počutje in postrežbo gostov, v prvi vrsti članov ZB NOV. Prepričan sem, da bo zdaj takšen načrt potrdil tudi zbor delegatov soustanovitelj doma, enaindvajsetih slovenskih občin. V veliko spodbudo mi je tudi pohvala naše delovne skupnosti za dobro gospodarjenje z upanimi sredstvi.«

Stane Koman

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12.
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Materina pisma sinu-partizanu

Danes je bila svečana otvoritev Realne gimnazije v Starem trgu. Uredili so vse prostore v občinskem poslopju, kjer so še pred dobrim letom gospodarili Italijani. V istem poslopju so za časa italijanske okupacije zavedne Slovence in Slovence zasramovali in trpinčili. Vse to poniževanje in muke našega naroda so že doprinesle naši mladini srečne dneve, da se bodo zopet lahko učili slovenske besede, slovensko zgodovino. Ne bo več treba naši mladini trepetati pred tujci.

cem, kateri je hotel otrokom s pištolo v roki vsiliti svojo kulturo. Učila bosta dva profesorja, mesto ravnatelj ga gimnazije pa je prevzela tovarišica JANEŽIČ ZORA, katera je bila že enkrat obsojena na smrt. Bilo je že določeno, da bo ustreljena pred isto stavbo kot komunistka, vendar ji je bila usoda naklonjena in so jo Italijani poslali v internacijo, od koder se je vrnila živa in zdrava v svoj rojstni kraj. Rojena je res pod srečno zvezdo, ker je že dvakrat ušla smrti. Tudi švabobranci so jo že imeli v rokah in ji napovedali aretacijo. Bila je prisebna in jim rekla, da se gre preobleči v drugo sobo. Kakor srna je skočila skozi okno in se skrila v grmovje. To se je zgodilo, ko so prvič švabobranci vdrli v našo mirno dolino (dne 8. 9. 1944). Res čudno naključje, ko so prišli v njeno stanovanje na Vrhniki, je mislila, da ima pred sabo partizane, ker ni dobro pogledala uniforme. Šele ko je eden izmed njih tipkal po pisalnem stroju, ga je še posvarila, da naj pusti, da kaj ne pokvari, potem šele z velikim presenečenjem zagleda, da nima zvezde na kapi. Danes ne beremo zgodovine, danes jo vsak za sebe doživljamo. Minula bodo leta, utihnila bo vojna vihra, naša izmučena domovina bo ponovno začela živeti lepše in boljše življenje. Toda nikoli ne bo narod pozabil junaštva naših borcev v dneh velike domovinske vojne. Pozni rodovi bodo z občudovanjem poslušali zgodovino o tem.

kar mi danes preživljamo. Vojna je prinesla s seboj tako velike težave, da si človek trenutno misli, da ne bomo dovolj močni, da bomo vse to gorje prenesli. Boletine srca nas mater, žena in deklet za življenje naših najdražjih so nepopisne. Težnja po svobodi nas naredi vse močnejše in odpornejše.

Ne morejo mi zginiti s spomina presrečni dnevi, ko še ni sovražnik prestopil naše osvobojeno ozemlje. Ni bilo nedelje, da nismo šli na miting, čez teden tudi v kino, radijske vesti smo poslušali vsak večer. Skoraj vsak večer so pristajala zavezniška letala in odvažala ranjence. Zvečer bi rada brala literaturo, ker je vse tako zanimivo, pa smo največ v temi, podnevi pa ne utegnemo, ker imamo veliko dela...

V naši dolini je bilo letos že več primerov bolezni tifusa. Naš civilni zdravnik se zelo trudi, da bi čimbolj preprečil to hudo nevarno bolezen. Moral je preurediti še kaplanijo v bolnico, tako da ima vse bolnike – tifusarje izolirane. Morda ne bo več novih pojavov, ker jer bilo vse prebivalstvo zoper tifus cepljeno.

Vem, da te bo tudi to zanimalo, da poučuje angleščino gospa Greta v svojem gradu v Kočji vasi. Tečaj se je pričel meseca avgusta in sicer vsak drugi dan po dve uri. Prijavilo se je okoli 12 deklet, med njimi pa ni sestre Silve, ker se ni mogla prijaviti zaradi učenja šivanja pri Rezi Prevec.

Na dolgi poti do doma

Torek, 5. junija 1945. S pogostim postajanjem se počasi peljemo naprej. Poljaki se peljejo z nami do Bratislave. Da le pridemo čez Češkoslovaško mejo, potem bo šlo – upam – hitreje. Tu so proge zatlačene s transporterji vseh vrst. Za pet dni smo dobili brašna na pot: poldrugo štruco hruha, kos sira, šunke, malo sladkorja in čaja. Ko pridemo v Jugoslavijo, bomo potovali lahko brez hrane, saj tudi denarja nimamo. Vozimo se po češki pokrajini Hani, žitnici dežele. Valovi že zoreča pšenica, krasna rž.

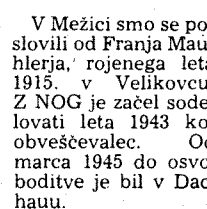
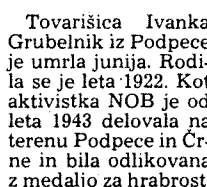
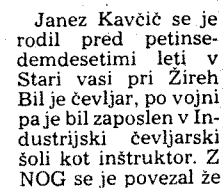
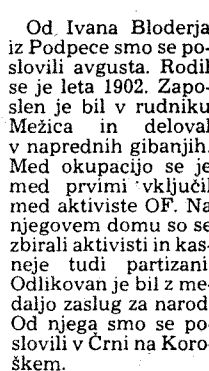
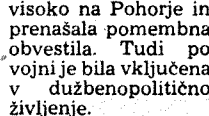
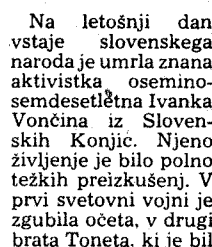
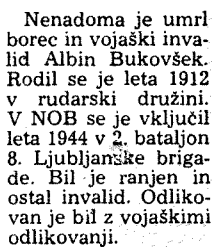
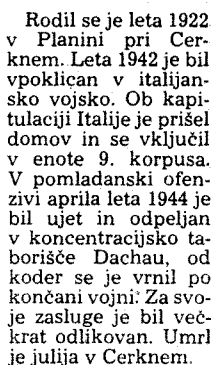
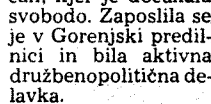
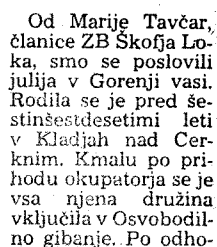
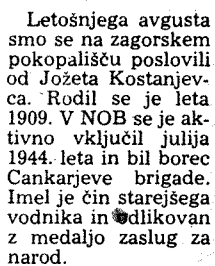
Sreda, 6. junija. Ves dan smo prevozili komaj dvajset kilometrov. Na postaji Seret stojimo že od dopoldneva. Imamo še dve postaji do madžarske meje. Smer je Komarno – Budimpešta. Čas ubijamo s kuhanjem, organiziranjem kurjave, desk, krompirja in drugega. Z nami se vozi tudi dvaindvajsetletni nadporočnik. Popoldne prinese celo nekaj alkohola. K nam se preselita Cilka Mačkova in Katica Šenica, ker njihov transport šest vagonov, odhaja v Brastislavo, ker nimajo pravega potnega dovoljenja za čez mejo. Z njimi sta tudi Cerarjeva Anica in policajka Sonja. Popoldne so odšle v vas kupovat krompir in solato. Imelo so samo protektoratski denar, za katerega tu ne moreš nič kupiti, vendar so dobile dve vrečki krompirja. Sto kron je gospodinja vzela le zaradi slike Hradčanov, tako rekoč za spomin. Ravno tako je bilo s solato; šele ko je bila že nabrana, smo pokazale denar, pa so nam rekli, da ni veljaven, potem so pa kljub temu vzeli petdeset kron. Vsi od kraja na ves glas udrihajo čez Ruse in čez Čeha. Prvi so jim menda vse pobrali (kljub temu jedo beli pšenični kruh), Čehi pa se jim zdijo hinavsko prijazni. Hvalijo pa nemško vojsko. Kaže, da hinjencev ravno tako ni spametovalo, kakor ni naših belogradstov. Na postaji Seret smo stali še celo noč in ves dan do osmih zvečer.

Četrtek, 7. junija. Danes smo se premaknili, pa samo za eno postajo. Transporti vozijo nemške ujetnike v Konstanco v Romuniji, kjer jih odbirajo po starosti in zdravju. Mlade in močne odpeljejo v Sovjetsko zvezo na delo, drugi pa ostanejo v Romuniji na delu za obnovo. Na obmejni postaji vse zdravniško pregledajo, da ne bi kdo zanesel kam nalezljivih bolezni. Nemški transport spremlja profesor za botaniko iz Moskve, po stopnji podčastnik.

Petek, 8. junija. Včeraj smo prišli na postajo Galanta. Strašilo so nas, da stojijo transporti tukaj po tri dni, pa je bilo samo štiriindvajset ur. V štirih dneh smo prevozili komaj 125 kilometrov. Če bo šlo še naprej s tako naglico, pridemo v Beograd v štirinajstih dneh. Kdaj bomo doma? Ponoči smo se pripeljali na postajo Novi Zamki, ki je popolnoma razbita, in ostali tam do štirih popoldne.

Sobota, 9. junija. Danes smo se pripeljali čez Žitovo. Povsod podrti mostovi. Zemlja po večini neobdelana. Divji rdeči mak se bohoti na velikanskih kompleksih, pa tudi grašica in divja melisa. Peljali se bomo proti Pešti tako, da ne bo treba nikjer čez Donavo. Polagoma prehajamo v nizko gričevje. Kosilo smo si skuhalo sami: krompirjeva juha, zgoščena s krompirjevim škrobom, ki smo ga včeraj zorganizirali iz nekega vagona. Dobili smo tudi nov obrok hrane: kruh, sladkor, olje čaj, tobak, vžgalice, fižol, kaša. Včeraj smo kosili v menzi, ki jo vodil vojaštvo za transporte: redko zelje in gost ričet z mesom. Mori me misel na dom. Kdaj bo konec tega gorja? Proti večeru smo izvedeli, da so razorožili narednika, profesorja botanike, ker je osumljen vohunstva, češ da je nekdanji vlasovec.

Nedelja, 10. junija. Sinoči smo se pripeljali do postaje Parkan. Ko zjutraj odprem oči, je prvi pogled, ali se je okolica kaj spremenila. Pa se ni. Drago je že ob šestih začel kuhati čaj in s tem prisilil še druge na noge. Jaz delim hrano. Potem v strahu, da nam ne odpelje vlak, stečem po vodo za umivanje. Nadačujemo kar s kuho kosila. Na izrecno željo starešine Ančika naj pripišem, da je bilo izredno okusno. Prilegla se nam je tudi zelena solata s fižolom. Odhod prilega od ure do ure. Ruska širokogrudnost in njihov čas sta zelo raztegljiva. Vselej, kadar se vlak ustavi, se ljudje razlezejo na vse strani, po hišah, za vodo, po vrtovih, na češnje. Dopoldne je nekdo iz transporta stopil na protitankovsko mino. Na poti smo domov, pa nihče ne ve, ali res pride. Včeraj je vlak prerezal staro Bizeljčanko iz sosednjega vagona, ko je lezla pod vlakom, ta pa je ravno potegnil. Pri kopanju jih je že nekaj utonilo. Celo fant iz našega vagona se je že utapljal, pa so ga rešili. Ob dveh se vendar premaknemo. Vozimo se proti nizkemu gorovju Beskidom, skozi katero si je utrla pot Donava. Od daleč vidimo velikansko baziliko čudovitega mesta Hron ob Dravi. Pridemo čez reko Hron, ki se nato izliva v Donavo. Ob njenem levem bregu se peljemo naprej proti Pešti po prelepi pokrajini. Veličastno kraljujejo nad Donavo starodavne razvaline Višegrada za istoimenskim mestom ob vznožju. Donava napravi ovinek proti mestu Vac. Na progi se ustavljamo. Vselej vse zdrvi na obilno obložen češnje in ribez. Vse vandsko lomijo in uničujejo. Ob progi takoj nastanejo ciganski ognji, ko si potniki kuhajo kosilo. Ljudje postajajo po progi. Nihče ni zadosti previden. Tako vlak pograbi starejšega Poljaka in mu odreže obe nogi. Zdravnik Rdečega križa, ki spremlja vlak, ga odpelje v bolnišnico v Vac. Ponoči se premaknemo za 30 kilometrov.

Zveza do Moskve

Utrinki iz spominov Franca Gerbeca iz Volč pri Tolminu

Nekdanja vaša sekretarka SKOJ Nada mi je nekoč dejala: »Spomladi 1944. leta smo imeli terenski sekretarji SKOJ iz tolminske okolice sestanek pri Maticovih v Zadlazu, uro hoje od Tolmina. Pri tej družini je živel devetletni fantek Ivan, katerega so morali domači vedno skriti, kadar so se vasi bližali Nemci ali domobrance. Pionirček je bil namreč silno trmast in je tudi nemške vojake in domobrance pozdravljal s Smrt fašizmu. Izzival jih je, kar bi lahko družino pripeljalo v nesrečo.«

Kot partizan sem na Primorskem, v Selški in Poljanski dolini srečal več takih »Ivanov«, ki so me s pestjo ob glavi pozdravljali po vojaško, partizansko. Toda Ivan je s takim pozdravom jezil sovražnika. Le kje živi ta nekdanji junaček, sem si mislil in začel spraševati o njem. Pot me je pripeljala k staremu znancu Francu Gerbecu:

»Ivan je moj nečak, sin moje pokojne sestre. Zaposlen je bil v Metalflexu, živi pa tu, v Volčah. Sestra Amalija je umrla leta 1940. Še med njeno neozdravljivo boleznijo je teta Katarina Brešan odpeljala Ivana na svoj dom v Zadlazu, k Maticu. To je znana partizanska družina: sin partizan, drugi je bil v Prekomorski brigadi, hčerki aktivistki.«

Mladi tigrovec

Gerbčevo življenje je bilo zelo razgibano in čeprav že melje štirinosemdeseto leto, mu pripovedovanje teče bistro in zanimivo. V družini je bilo devet otrok, štirje bratje in pet sester. Posestvo je bilo majhno in je komaj nasitilo toliko ust. Najstarejši Janez je takoj po osnovni šoli dobil zaposlitev pri gradbincih, ki so zidali vojašnice za avstro-

ogrsko vojsko. Ves zaslužek je dajal mami.

»Bil sem odličnjak, zato me je mati po opravljenem četrtem razredu osnovne šole hotela poslati na šolanje v Gorico, kjer je bil za duhovnika naš stric. Ta bi prispeval polovico stroškov. Le mesec dni sem bil na šolanju v Gorici, ko smo se morali učenci zaradi vojne vrniti na domove. Vsi iz vasi ob Soči smo bili evakuirani. Mi smo šli najprej k sorodnikom v Zadlazu, nato pa na Polico pri Cerknem. Med boji ob Soči je bila naša vas (kot mnoge druge) popolnoma porušena. Že januarja 1918. leta smo se trije iz družine vrnili v Tolmin in hodili v Volče, da smo si v ruševinah hleva uredili skromno zatočišče.

Leta 1926 smo v vasi organizirali tajno organizacijo TIGR. Osem nas je bilo, vodil pa nas je domačin Franc Fortunat. Junija 1928 nas je približno dvajset fantov zbežalo čez mejo, vsak po svoje ali v manjših skupinah. Jaz sem zvedel, da je »strokovnjak« za te zadeve Polanc v Idriji. Do tja sem se odpeljal z avtobusom, pri njem prenočil (imel je svojo hišo), zjutraj pa me je s svojim osebnim avtom odpeljal

do Godoviča, kjer je bila jugoslovansko-italijanska meja. Polančeva zveza v Godoviču je bil starejši mož. On me je spremljal nekaj sto metrov od ceste do bližine meje. Naprej sem šel sam. Prva vas na jugoslovanski strani je bila Hotedrščica, kjer me je Polanc že čakal v gostilni. On se je do tja pripeljal z avtom, ker je imel potni list. Pa tudi moj kovček. Za uslugo sem mu plačal jedajo in pijačo in sto lir (kolikor je dal zvezi v Godoviču, ne vem). Za sto lir si dobil 300 din. Gradbeni delavci pa smo tistega leta v Ljubljani zaslužili od dva in pol do pet dinarjev na uro.

Šest mesecev v samici

Članstvo v KPS se mi šteje od leta 1929. Zaposlen sem bil pri mestni komunali, ko se je to zgodilo. Desetega maja 1930. leta je policija iz naše celice aretirala vse, razen enega. Aretacije so bile tudi na Gorenjskem in Štajerskem. Jaz sem bil šest mesecev v samici. Med preiskavo so nas ločili: sedemdeset obtoženih so poslali na sojenja v Beograd, nam petindesetim pa so sodili v Ljubljani. Bil sem prvoobtoženi. Branila sta nas dr. Tuma in dr. Lemež.

Posnetek iz Gradca, med sodnim izgonom leta 1931: predvojni člani ZK Franc Gerbec, njegova sestra Amalija in Ivan Gašperšič iz Divače; Amalija Gerbec je umrla 1940, Franc pa živi v Volčah pri Tolminu.

Obsodili so me na leto dni strogega zapor in za dobo petih let na izgon iz države. Moj sodelavec Ivan Gašperšič, partijski kurir iz Divače, je bil obsojen na sedem mesecev zapor in pet let izgnanstva.

Policija z nami ni ravnala grdo. Dovolili so nam obiske. Mene je nepričakovano obiskala sestra Amalija in mi prinesla šopek rdečih nageljnov.

Tej pokojni sestri marsikaj dolgujem. Po mojem begu so bili doma zaskrbljeni. Oče je tarnal, zakaj sem to storil, ko bi moral doma prevzeti poslastvo. Kdo bo skrbel zanj na stara leta. Amalija je mislila name. Očetu je obljubila, da me bo pripeljala nazaj. Z voščilcem je šla peš ilegalno čez mejo na Cerkljanskem. V Ljubljani je stanovala pri

znankah in se zaposlila, da mi je lahko kaj kupila, ko sem bil v zaporu.

Z Gašperšičem sva sklenila, da bova šla v Sovjetsko zvezo. In je v Ljubljani dobil naslov človeka v Gradcu, ki naju bo napotil do naslednje zveze, ki vodi do Moskve.

Potem ko sva odslužila zapor, naju je policija vprašala, v katero državo želiva. V Avstrijo, odgovoriva. Sestra je ostala v Ljubljani. Kovčke sva pustila pri Gašperšičevih sorodnikih v Mariboru. Zaposlil sem se pri nekem kmetu v vasi, ki je med Gradcem in madžarsko mejo, Gašperšič pa pri kmetu v sosednji vasi.

Zveza za Moskvo v Gradcu je odpotovala. Naslov je bil pravi, toda človek nama je zatrjeval, da on s tem nima zveze. Morda nisva imela pravega gesla?

Sestra je prišla za mano v Avstrijo. Povedala mi je, da je oče zelo bolan. Od italijanskih oblasti so doma dobili zagotovilo, da me ne bodo zaprli, če se vrnem. Ne bi se, toda vest, da se očetu izteka življenje, je usodno in pravilno vplivala na mojo odločitev. Tako sem se januarja 1932. leta vrnil domov. Mesec dni so me sicer vlačili po zaporih v Trzinu, Pontevu in Gorici, potem sem lahko doma kmetoval. Policija me je sicer opozorila, da me bo nadzorovala in naj ne delam zgage.

Spet sem storil sestri Amaliji krivico. Govorim o sebi, pozabil pa sem, koliko je sirota pretrpela, ko me je iskala po Avstriji. Nekajkrat je zašla v napačni kraj s podobnim imenom, ker tako kot jaz ni znala nemško.

Jože Vidic

Frančiška Maček

V prvih dneh avgusta smo se na Libergi poslovili od Franciške Maček, rojene Krivec leta 1912. Bila je aktivistka OF na terenu Dolsko-Senožeti. Po osvoboditvi se je preselila v Ljubljano in po upokojitvi na Kostrevnico pri Litiji.

Urška Oblesčak

Na tolminskem pokopališču smo se julija poslovili od Urške Oblesčak-Rutar. Rodila se je leta 1903 v partizanski vasi Čadrg. V letih pred drugo svetovno vojno je sodelovala z ilegalno organizacijo TIGR in

vzdrževala zvezo s Francetom Bevkom in brati, ki so jih preganjale italijanske oblasti. Od oktobra leta 1942 je bila aktivistka OF. Aprila 1943. leta so jo Italijani aretirali in zaprli. Po njeni kapitulaciji se je vrnila domov in nadaljevala z delom aktivistke. Ponovno so jo Nemci aretirali in odpeljali v Auschwitz, kjer je bila do konca vojne. Po vojni je živela v Čadrgu, nato v Tolminu, zadnja leta pa je preživela v Novi Gorici.

Anton Tomažič

Junija je umrl borec 3. prekomorske brigade in član borčevske organizacije Velika Kostrevnica Anton Tomažič. Rodil se je pred dvainšestdesetimi leti. S 5. prekomorsko brigado je prehodil pot od njene ustanovitve do svobode. Leta 1947 je bil demobiliziran in se vrnil v svoj rojstni kraj, kjer se je vključil v delo za obnovo domovine.

Janez Černilogar

V Cerknem smo se julija poslovili od Janeza Černilogarja. Rodil se je pred petinšestdesetimi leti. Leta 1942 je moral v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije se je vračal domov in do konca januarja leta 1944 prispeval v Cerkno, kjer se je takoj vključil v enote 9. korpusa in opravljal delo telefonista. Po vojni se je udeležil dela na progi Samac-Sarajevo, kjer je postal večkratni udarnik. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Valentin Šuštar

Nenadoma je v šestinsedemdesetem le-

tu umrl Valentin Šuštar. Rodil se je v Križevski vasi. Med vojno je živel in delal za OF v Hrušici pri Ljubljani, po vojni pa je na pogorišču kurirske javke TV-3 a obnovil domačijo in se uspešno vključil v delo KS. Umrl je konec julija.

Francka Kisovec

V začetku julija smo se v Kresnicah poslovili od Francke Kisovec, rojene leta 1903 v Kresniških Poljanah. Živela in delala je v Jevnici, kjer je leta 1943 stopila v vrste OF. Marca istega leta je postala članica prvega odbora AFŽ. Leta 1944 je v partizane pospremila najstarejšega sina Francija.

Ljudmila Škrube

Rojena je bila leta 1923 v Mežici. Med NOB je sodelovala kot obveščevalka in aktivistka na terenu Črna, Dravograd in Maribor.

Jože Kugovič

Junija smo se poslovili od kmeta in borca NOV iz Črne na Koroškem Jožeta Kugoviča. Rodil se je leta 1920 v Skornu pri Šoštanju. Med NOB je deloval kot aktivist od januarja 1944. leta. Med partizane je odšel septembra 1944. leta in bil borec Sercejeve brigade vse do osvoboditve. Za svoje junaško bojevanje je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

Elizabeta Malajner

Elizabeta Malajner, rojena leta 1921. v Mariboru je kot 23-letno

dekle leta 1944 vstopila v NOV. Bila je borka Tomšičeve brigade. Do invalidske upokojitve je bila zaposlena v Snagi v Mariboru. Za prispevek v NOV je bila odlikovana z ordenom za slug za narod.

Anica Merljak

Junija smo se v Radečah poslovili od Anice Merljak, rojene leta 1923. Že pred kapitulacijo Italije se je aktivno vključila v NOB, bila je izdana in internirana v Auschwitz in od tam v Ravensbrück.

Angela Miler

Avgrusta je umrla Angela Miler, kmetica izpod Pece. Rodila se je leta 1909 v družini Sidminek v Šoštanju. Leta 1927 se je poročila s kmetom Bistnikom in rodila deset otrok. Med okupacijo je njihova kmetija nudila borcev in aktivistom varno zavetje. Od nje smo se poslovili v Črni na Koroškem.

Koprivna na Koroškem

Koprivna leži ob jugoslovanskoavstrijski meji med Olševo, Peco in Raduho, šteje nekaj sto prebivalcev ter pripada Zgornji Mežiški dolini. To je bila med vojno izrazita partizanska vas.

O tem govorijo podatki. Proti koncu marca 1943 so se srečali pripadniki 1. Koroške čete in borci, ki so prišli z Gorenjske s posameznimi prebivalci. Aktivisti in borci so ljudi vedno pogostejše obiskovali, pri njih so tudi dobili vso podporo v hrani in še v čem.

Potem pa ko je prišla 14. divizija na Štajersko in še naprej, je bila v Koprivni konferenca aktivistov Mežiške doline. Na območju Koprivne so se z Nemci večkrat srdito spopadli borci Vzhodnokoroškega odreda in še druge enote. Tukaj je delovala kurirska TV postaja K10. Obenem je bilo tod središče VOS za Koroško, nekaj časa pa tudi obveščevalni center. Proti koncu 1944 je okrožni komite KPS Prevalje poročal, da je vse prebivalstvo za OF.

Na tamkajšnji osnovni šoli je vzidana spominska plošča, ki pravi, da je iz vasi padlo dvajset partizanov kot borcev in da je bilo enajst žrtev fašističnega nasilja.

D. M.

Spominska plošča na tamkajšnji osnovni šoli v Koprivni.

Ruše – Ob letošnjem občinskem prazniku

Srečanje kurirjev

V program letošnjih prireditev ob ruškem občinskem prazniku je bilo med drugim vključeno tudi srečanje borcev – kurirjev IV. VDV brigade. (TV postaj: 12. S 13. S, 11 S, 10 S in 9 S – takojmenovane druge linije).

Srečanje je bilo nadvse pristrčno in veselo. Zbralo se je prek 60 kurirjev, ki so med vojno sodelovali v omenjenih enotah in na TV postajah.

V Rušah so si najprej ogledali muzej NOB, nato pa so pri spomeniku in grobnici na Trgu vstaje počastili spomin na padle borce NOV ter žrtve fašističnega nasilja. Tu jih je pozdravil domačin Mirko Kocijan-Mirko, borec-kurir, ki je deloval na kurirski postaji TV-12 S na Apnici. Na kratko je orisal narodnoosvobodilno gibanje na ruškem delu Pohorja in tudi dejal: »Kako pomembno vlogo so imele v NOG kurirske postaje in borci – kurirji, nam pove že podatek, da je v Sloveniji od začetka 1942. leta do konca vojne delovalo 152 takšnih kurirskih postaj

z več kot 2000 borci-kurirji. Tretjina vseh je padla pri opravljanju težkih, pogosto hudim nevarnostim izpostavljenih nalog. Organizacija relednih kurirskih zvez je bila v takratni okupirani Sloveniji nekaj posebnega. Druga odporniška gibanja po Evropi niso poznala takšne organizacije, in tudi drugje v svetu za tisti čas niso zna-

Srečanje štajerskih kurirjev v Rušah. Takole so se fotografirali pred spomenikom in grobnico v Rušah.

ne. Član zavezniške vojaške misije pri Glavnem štabu NOV in POS, angleški polkovnik sir Peter Wilkenson je v poročilu, ki ga je poslal v London zapisal: »Ta kurirska organizacija v Sloveniji je najučinkovitejša in najbolj tajna dejavnost, ki sem jo spoznal in videl na svoji koži.«

Zgodaj spomladi leta 1944 je bila ustanovljena še Pohorska reledna linija za celoten severovzhodni del Pohorja od Slovenske Bistrice do Dravograda s postajami:

9 S, 10 S, 11 S, 12 S in 13 S. Komandir linije je bil Franc Kum-Boter, komisarja pa Alojz Lisac-Moro in Milan Komar-Sandi. Kurirji smo večkrat v visokem snegu, mrazu in dežju, skozi zasede, prehodili celo slovensko ozemlje počez in po dolgem.

V nadaljevanju srečanja so se kurirji skupaj z domačini napotili v vas Lobnico na pohorskem pobočju, ki je med vojno žrtvovala kar 20 življenj za svobodo. Pri spomeniku padlim Lobničanom so počastili njihov spomin, nato pa si ogledali še bližnjo brunarico, verni posnetek kurirske postaje TV-15, ki je postavljena v gozdu nad Apnico. Zgradili so jo pred dvema letoma preživeli kurirji te postaje. Pobudnik akcije in njen organizator je bil nekdanji komandir TV-12 domačin, kmet Fedor Robnik-Dore, ki je zbranim tudi spregovoril o sodelovanju Lobničanov v NOB ter nalogah kurirjev s postaje TV-12.

Nekdanji kurirji so preživeli prijeten dan ob spominih na skupni vojni čas, ko so čeprav v nenehni nevarnosti, vestno opravljali pomembno obveščevalno delo v NOV.

Ivan Bučak

Spominsko obeležje padlim Lobničanom

Lobnica je vas, ki se razteza skorajda od središča Ruš pa do Glažute in Ruške koče. V kraju so že na začetku julija leta 1941 ustanovili vaški odbor OF. To je bilo čisto razumljivo, saj so bili nekateri kmetje iz te vasi še v času stare Jugoslavije trnjave zavednega slovenstva.

Lobničani so si takoj ob okupaciji vključili v NOB. Že prvo leto vojne je imela Ruška četa tam svoj tabor. (Tukaj je bil pozneje sedež obveščevalnega centra, občasno pa sta se tukaj zadrževala tudi okrajni in okrožni komite KPS in odbora OF).

Ruška četa si je spomladi 1942. uredila nov tabor v Brezovcu na Lobnici. Tretjega novembra 1942 pa je postala sestavni del I. Pohorskega bataljona. V tem času je bila Ruška četa edina enota, ki je delovala na širšem območju Pohorja, Dravske doline, Dravskega polja in tudi Maribora. Domačini – Lobničani so jo oskrbovali z živežem in jo tudi obveščali o gibanju sovražnika. Tako ji Nemci nikoli niso prišli do živega.

Včasih se je tam naokoli zadrževala tudi Pohorska četa Lackovega odreda, ki je ob koncu decembra 1944. odšla drugam. Vse partizanske enote, ki so se ustavljale na tem območju, so sodelovale s kurirji in domačini.

Postavitev spominskega obeležja na Apnici nad Rušami, na kraju, skozi katerega so vodile pomembne partizanske poti, so omogočili člani 20 krajevnih organizacij zveze rezervnih vojaških starešin s zbiranjem svojih prispevkov. Varstvo nad spomenikom pa je prevzela občinska organizacija ZRVS Maribor Rotovž.

Drago Miklavc

Bratstvo se je rojevalo v najtežjih trenutkih

Ob letošnjem prazniku ruške občine so odkrili tudi spominsko ploščo izgnancem iz Ruš in okolice, postavljena pa je pri železniški postaji.

Spominsko obeležje je odkril predstavnik krajevne organizacije ZB Filip Lesnik, v varstvo pa ga je prevzela delovna organizacija tovarne Alchrom (v njenem imenu direktor Zoran Kos).

Marjan Žnidaršič, slavnostni govornik, je bo tej priložnosti dejal: »Od 7. julija do 27. septembra 1941. je bilo v dveh preselitvenih valovih deportiranih 1.462 zavednih Slovencev s slovenskega Štajerskega. Iz Ruš je bilo deportiranih 132, iz Smolnika – Fale 42, iz Selnice ob Dravi 51, iz Bistrice 5, iz Lo-

vrenca na Pohorju pa 42 domačinov.« Nova spominska plošča je bila torej postavljena v spomin deportirancem, pa tudi v zahvalo vsem tistim ljudem v naših bratskih republikah, ki so izgnanim slovenskim družinam v najtežjih trenutkih nudili toplo zavetje, moralno podporo in domačnost.

»Družilo jih je trpljenje in beseda bratstvo se je takrat pisala z veliko začetnico. Dragoceno spoznanje in svetla izročila tistega časa so nam danes potrebna bolj kot kdajkoli prej. Rušani se tega zavedate, zato iskrena hvala za vaše ravnanje, z željo, da bi vas tudi drugje po domovini posnemali,« je končal svoj govor slavnostni govornik.

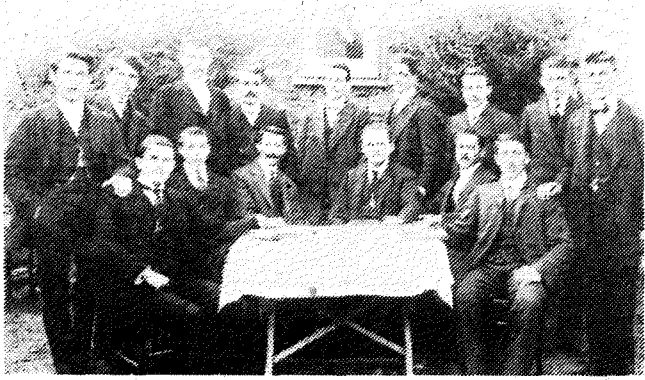
Železniška postaja v Rušah – trpek spomin za vse, ki so v mračnih vojnih dneh morali zapuščati svoje rodne domove in domovino.

Titovo Velenje

Razstava »Delavsko gibanje v Šaleški dolini«

Delavci velenjskega muzeja smo, pod pokroviteljstvom OK ZKS, pripravili razstavo o zgodovini delavskega gibanja v Šaleški dolini. Pri postavitvi razstave smo upoštevali koncept razvoja muzejev prihodnosti, takojmenovani »multimedij-ski muzej«. Obiskovalec tako ne bo več nem in pasiven obiskovalec in opazovalec razstavljenega, ampak bo aktiven udeleženec razstave.

vsebinsi, saj predstavlja zgodovino delavskega gibanja v dolini, ki je bila pred 2. svetovno vojno eno izmed središč tega gibanja v Sloveniji. Menimo, da je razstava zanimiva po zamisli in po vsebini in da je prvi uspešen korak na poti do postavitev nove stalne razstave o novejši zgodovini Šaleške doline. Razstavo je odprl prof. dr. Milan Zevart, ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve iz Mari-

Ena izmed fotografij z razstave

Še posebej se nam zdi pomembno, da tak koncept uveljavljamo pri »zgodovinskih razstavah,« ki so običajno revnejše z muzejskimi predmeti, večino muzejskih informacij pa predstavljata le fotografija in pisana beseda. Tokrat smo v razstavo vključili dva računalnika in zvočno kuliso. Razstava je zanimiva in aktualna tudi po

bora. Kot gost se je otvoritve udeležil tudi France Popit, predsednik predsedstva SRS. Razstava je postavljena na velenjskem gradu in bo odprta vse do konca leta 1987. Čeprav je muzej od 1. XI. do 1. IV. zaprt, je po predhodni najavi možen ogled razstave vsak delovnik od 6. do 14. ure.

Damijan Kljajič

Šmarješke Toplice

Spominska plošča okrožnemu odboru Osvobodilne fronte

Slavnostni govornik: Viktor Avbelj-Rudi

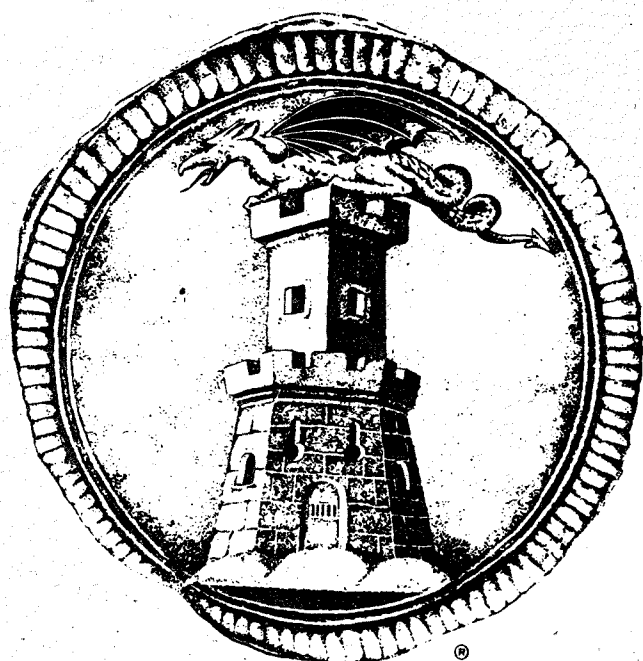
Ob letošnjem praznovanju občinskega praznika novomeške občine, ki ga praznujejo 29. oktobra, spominajo se zgodovinskega 29. oktobra 1941, ko je bila na Brezovi rebri ustanovljena Novomeška četa, so odkrili tudi spominsko obeležje Okrožnemu odboru OF Novo mesto. Na zgradbi starega zdravilišča v Šmarjeških Toplicah je nekdanji sekretar okrožnega odbora OF za Šmarjeto, Zoran Dobravec, odkril spominsko ploščo, ki so jo posvetili vsem tistim revolucionarjem, ki so med revolucijo delovali na tem območju. To posebej velja Vinku Paderšiču, Lojzetu Gregorčiču, Vinku Kosu in drugim.

Kulturni program so pri-

pravili učenci z osnovne šole Skočjan, slavnostni govornik pa je bil Viktor Avbelj – Rudi, ki je med drugim dejal: »Današnja prireditev je namenjena spominu na dogajanje v teh krajih Dolenjske pred 45-imi leti. Temeljna značilnost narodnoosvobodilnega gibanja je bila brez dvoma predvsem množična udeležba prebivalstva v OF in aktivna udeležba v njenih prizadevanjih za organiziranje vsestranskega boja proti politični, upravni in vojaški okupatorski oblasti. Takšen bujen razvoj NOG v tem delu Slovenije je presenetil celo tiste, ki jim je bila poverjena dolžnost, da takšno gibanje organizirajo.«

Potem je slavnostni govornik nadaljeval: »Osvobodilna fronta je bila v teh krajih in v vsem novomeškem okrožju organizirana že zgodaj v letu 1941. V prvem času njenega nastajanja je šlo bolj za utrjevanje organizacije in za pridobivanje članstva. Kmalu se začnejo razne oblike sabotaž, ki jih lahko štejemo za že očitni odpor proti okupacijski vojski in civilni upravi. Neupoštevali so okupatorjeve odredbe, zbirali orožje, opravljali manjše diverzije, razširjali propagandno literaturo. Največji dokaz za prizadevanje pa je bil v tem, da je bila OF novomeškega okrožja že leta 1941 sposobna organizirati prvo partizansko enoto, ki je kasneje prerasla v Dolenjski bataljon...«

Slavko Dokl

KOMUNALNO PODJETJE »LJUBLJANA«

n. sub. o.

LJUBLJANA, POVŠETOVA 6

TELEFON: (061) 322-265, 317-883

TOZD JAVNA HIGIENA, n. sub. o.

LJUBLJANA, POVŠETOVA 6
TELEFON: (061) 322-265, 316-382
ŽIRO RAČUN: 50103-601-23953

TOZD RAST, n. sub. o.

LJUBLJANA, RIMSKA 24
TELEFON: (061) 222-890
ŽIRO RAČUN: 50103-601-23969

TOZD ŽALE, n. sub. o.

LJUBLJANA, TOMAČEVSKA 2
TELEFON: (061) 316-365, 317-644
ŽIRO RAČUN: 50103-601-23974

TOZD JAVNA RAZSVETLJAVA, n. sub. o.

LJUBLJANA, LITIJSKA 263
TELEFON: (061) 49-114, 49-120
ŽIRO RAČUN: 50103-601-23995

TOZD ŽIVILSKI TRGI, n. sub. o.

LJUBLJANA, POGAČARJEV TRG 1
TELEFON: (061) 310-740, 319-894
ŽIRO RAČUN: 50103-601-24006

TOZD KOMUNALNE GRADNJE, n. sub. o.

LJUBLJANA, TBILISIJSKA 61
TELEFON: (061) 267-661, 261-780
ŽIRO RAČUN: 50103-601-24027

TOZD REMONT, n. sub. o.

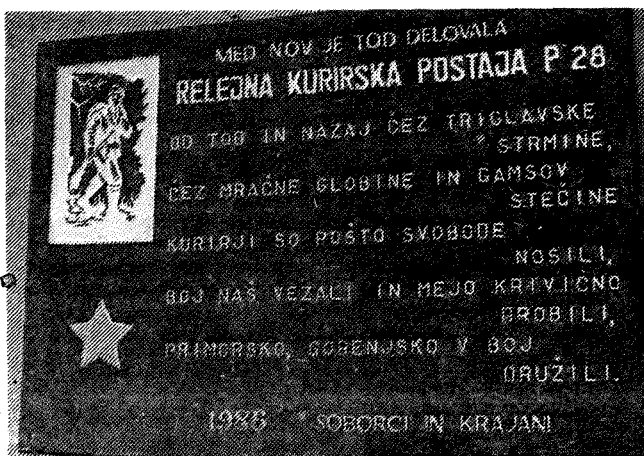
LJUBLJANA, TBILISIJSKA 61
TELEFON: (061) 267-661, 261-424
ŽIRO RAČUN: 50103-601-24422

Spominsko obeležje kurirski postaji P 28 v Soči

Skupnost borcev IV. brigade VDV partizanskih kurirjev relednih postaj Slovenije – Odbor za severno Primorsko, je v sodelovanju s KO ZZB NOV Soča – Trenta in Bovec ter Občinskim odborom ZZB NOV Tolmin, odkril spominsko obeležje reledni kurirski postaji P 28 v Soči 14. junija 1987.

Odkritje obeležja je bilo združeno s proslavo in praznovanjem 40. obletnice priključitve Primorske k FR Jugoslaviji. Slavnostni govornik je bil predsednik Skupščine občine Tolmin Marjan Klavara, ki je navzoče seznanil o zgodovini kurirske postaje P 28, med katero je dejal, da je bila postaja med vojno pomembna v kurirski vezi od Drežnice, v Čezsočo, Sočo nato pa preko triglavskega pogorja na Dolič in preko Velega polja v Bohinjsko dolino. Kurirji te postaje so morali pogumno obvladati tudi najzahtevnejše veščine planinarjenja in alpinizma, saj so se večkrat na teden vzpenjali čez 2000 metrske vršace triglavskega pogorja. Pot je bila izredno težka, pozimi pa zaradi snežnih plazov nevarna.

Alojz Munih

Spominsko obeležje kurirski postaji P 28 v Soči

Šport in rekreacija – del aktivnosti borcev NOV

Šport in rekreacija sta že eni izmed vpeljanih aktivnosti med nekdanjimi borci narodnoosvobodilne vojne. Ti se po udeležbi in tradiciji razlikujejo glede na občino ali regijo, odvisno pač, koliko so člani borčevskih organizacij zavzeti za tovrstne aktivnosti. Športne in rekreativne prireditve, ki imajo že dolgoletno tradicijo, so tudi sestavni člen v verigi ohranjanja revolucionarnih izročil in prenašanja le-teh na mlajše rodove.

Smučanje in kolesarstvo sta priljubljeni panogi med borci in borkami. Dakijevi, Dupljanski in Cerkljanski teki so že dolgoletne množične prireditve na smučeh, podobno tudi Partizanske smučine v Cerknem, poključke smučine, patroljni tek Stana Žagarja in seveda spominski tek za pokal TV-15, ki je bil letos že deseti po vrsti. Kolesarji-borci, zlasti člani kluba Maksa Perca v Ljubljani, so poželi že vrsto priznanj. Prevozili so na tisoče kilometrov in tako premerili ožjo in širšo domovino po dolgem in počez. Nemalo zaslug imajo prav nekdanji borci, z veliko prizadevnostjo pa so sodelovali tudi Kolesarska zveza Slovenije, kolesarski klub Rog-Franek in pa številne sekcije mladih kolesarjev.

Med dolgoletne tradicije sodijo tudi spominski pohodi: Stol, Porezen, Snežnik,

Javornik, Jelovica-Dražgoše, Po poteh spominov in tovarištva, zadnji dve leti pa sta se jim pridružila še spominska pohoda borcev na Triglav, po »zaslugi« nekaterih članov RK ZSMS pa je pohod Po poteh Avnoja skoraj pozabljen. Škoda! Za spominske pohode, zlasti tiste z dolgoletno tradicijo, je značilno, da se jih udeležuje vse več mladih, planincev in drugih ljubiteljev gora. Zato jih je treba, kot ostale športno-rekreativne dejavnosti med borci, še naprej negovati in jih plemeniti z novimi oblikami, ki bodo privlačne tudi mlajšim.

Pri RO ZZB NOV Slovenije je bila pred dvema leti ustanovljena komisija za šport in rekreacijo borcev NOV. Namen te komisije je spodbujati in oživljati številne športno-rekreativne prire-

ditve med nekdanji udeleženci narodnoosvobodilne vojne, mednje pa vključevati mlado generacijo. Tudi posa-

Organizirati in izvesti športno-rekreativno prireditev pa ni lahko, predvsem v sedanjem času ne. Kljub dobri volji in zagnanosti se organizatorji teh prireditev srečujejo s problemi – kje

Na seji komisije za šport in rekreacijo pri skupnosti borcev Prešernove brigade je vzniknila tudi ideja, da bi se spominskih pohodov udeleževali tudi rezervni vojaški starešine. V svoj letni plan izobraževanja (predvsem na TOP) naj bi vključili tudi spominske pohode, ki bi bili rezervnim vojaškim starešinam zanimivi in poučni, po drugi strani pa bi bila ta oblika sodelovanja tudi »most« med borci in mlado generacijo. O predlogu naj bi v prihodnje razpravljale občinske borčevske organizacije, pa tudi konference rezervnih vojaških starešin Slovenije.

mezne skupnosti borcev imajo svoje komisije za šport in rekreacijo svojih članov, ena izmed njih je prav gotovo skupnost borcev Prešernove brigade, katere komisija je že zabeležila nekaj pomembnih uspehov s tega področja.

dobiti potrebna sredstva, čeprav se tako skromna. O tem in o programu prireditev so se menili na nedavni seji komisije za šport in rekreacijo borcev pri skupnosti borcev Prešernove brigade. Medtem ko je za nekatere prireditve že poskrbljeno, je uredničev drugih še vprašljiva. Slednja ugotovitev velja tudi za Tek za pokal TV-15 v Gačah, ki so ga že deseti pripravili kolegi iz uredništva TV-15 in Založbe Borec. O prihodnosti Teku za pokal TV-15 pa tole iz uredništva TV-15 Naš tovariš:

»Seveda bomo poskusili ohraniti to zdaj že tradicionalno srečanje na zasneženem Rogu. Kajti borci – tekači niso pripravljeni odnehati in mi v uredništvu prav tako ne. Vse pa tudi ni odvisno samo od denarja, mar ne!«

Jože Čurin

Posnetek iz lanskega pohoda borcev na Triglav: od Vodnikovih koč proti Kredarici. (Foto: J. Čurin)

Čas revolucije predstaviti, kot si zasluži

V Sežani so se 4. novembra zbrali na redni skupščini aktivisti Osvobodilne fronte za nekdanja okraja Komen in Sežana, kot gostje pa so se skupščine udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnega življenja sežanske občine, predstavnik Jujnoprimorskega okrožja Albin Čotar in predsednica Srednjepimorskega okrožja Olga Ravbar. Na skupščini so pregledali opravljeno delo v preteklem obdobju, sprejeli program aktivnosti za v prihodnje ter izvolili novo vodstvo.

Poročilo o delu je podala Palmira Bašin, podpredsednica Odbora OF za ta nekdanji okraj, ki je vsa štiri leta zaradi bolezni predsednika Leopolda Renerja opravljala predsedniške dolžnosti. V poročilu je orisala prizadevanja odbora, ki so se zlasti kazala v postavljanju spominskih obeležij, spominskih razstav in prenašanju revolucionarnih tradicij NOB in mlajši rod.

»V tem obdobju smo v Komnu odkrili spominsko obeležje predvojnemu komunistu Adalbertu Vrabcu, v Škrbini pa postavili spominsko obeležje na 1. zasedanje odposlancev v okrajno skupščino za okraj Komen. Posebna zahvala gre Škrbin-cem, da so razpadajoče šolsko poslopje uredili za postavitev obeležja. Istega dne je

tudi Goriško vojno področje postavilo obeležje Komandi mesta Sežana v Škrbini. Na razstavi v Komnu smo s slikovnim in pisnim gradivom dokumentirali dogajanja na tem območju med NOB. Razstavo si je ogledalo veliko ljudi, med njimi tudi France Šetinc. Da je razstava uspela, gre pohvala za poštvalno delo prizadevnih tovarišic Malči Dolenc. V tem obdobju smo podelili še zadnje spominske značke OF Slovenskega naroda in tako na območju obeh okrajev Komen in Sežana podelili skupaj 1352 spominskih značk. Na svečanih podelitvah so bili navzoči tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, šolska mladina pa je pripravila pestre in bogate kulturne programe. Zadnja leta smo se

aktivisti OF z veseljem odzvali povabilu sežanske osnovne šole, da ob praznovanju dneva mladosti spregovorimo o naših doživetjih med NOB. To je ena izmed oblik prenašanja tradicij NOB na mlajši rod in tudi v prihodnje si bomo prizadevali, da bomo čas revolucije predstavili mladini tako, kot si ta čas po svoji veličini in dejanjih zasluži,« je med drugim povedala v poročilu Palmira Bašin.

V živahni razpravi so se dotaknili nekaterih problemov pri postavljanju in odkrivanju spominskih obeležij. Ob tem so opozorili, da bi morali biti bolj pozorni do zanemarjenih spomenikov, ki jih je veliko izven mest in vasi (v gozdovih, na gmajnah itd.). Zanje mladi rod ne ve, zato so sklenili, da jim morajo slej ko prej pokazati mesta, kjer so ti spomeniki postavljeni. V razpravi so podelili različne načine proslavljanja jubilejne dneve naše revolucije. Kot pomembno nalogo so za prihodnje obdobje sprejeli zbiranje podatkov iz zgodovine NOB in pisanje

vaških kronik. Obe nalogi se bližata koncu, ob tem pa so poudarili, da bi potrebovali strokovno pomoč. Odgovorniki v občini so jim jo na skupščini obljubili, zato upamo, da se bo zastavljeno delo uspešno zaključilo.

Na skupščini odbora OF, za nekdanja okraja Kone in Sežana so v kulturnem programu sodelovali z recitacijskimi in glasbenimi točkami učenci osnovne šole Srečka Kosovela iz Sežane. Izvolili so tudi nov petnajstčlanski odbor, predsednika pa bodo izvolili na prvi seji odbora.

Olga Knez-Stojkovič

Vabimo od Šamca do Sarajeva

Izgradnja proge Šamac – Sarajevo velja za enega največjih podvigov povojne Jugoslavije. Letos praznujemo njeno 40. letnico. Odbor za obeleževanje jubileja proge, ustanovljen pri PK ZSMJ, je sprejel program obeleževanja, v katerem je posebno pozornost namenil graditeljem prog. Zvezni odbor je sklenil, da za proslavo pošlje 800 pozivov graditeljem prog, ostale, ki želijo sodelovati v lastni režiji, pa vabi preko sredstev informiranja.

Glede na število gaditeljev iz posameznih republik in pokrajin pripada SR Sloveniji 57 pozivnic ali 7,12 odstotkov vseh osebno vabljenih.

Prevoz s svečanim vlakom Šamac – Sarajevo je brezplačen, prevoz z železnico do vstopa na svečani vlak pa s 75 odstotnim popustom veljavne cene. Na svečanem vlaku je zagotovljen »lunch paket« za vsakega ter biffe vagon z bogatejšo ponudbo kot običajno.

Odhod posebnega vagona z ljubljanske železniške postaje bo 16. novembra ob 4.00 zjutraj. Prijavite se lahko na vseh občinskih konferencah Zveze socialistične mladine Slovenije do 12. novembra.

In še predvideni program:

Svečani vlak od Bosanskega Šamca do Sarajeva sestavlja 12 vagonov prvega in drugega razreda, (skupna zmogljivost do 1.000 ljudi).

mesto	Prihod	Zadrževanje	Odhod
Bos. Šamac	11.35	40 minut	12.15
Doboj	12.55	15 minut	13.10
Zenica	14.20	15 minut	14.35
Sarajevo	15.30	7,3 ure	23.00

Po prihodu v Sarajevo bi bil takle program:

16.10–18.00	miting
18.00–20.00	večerja
20.00–22.00	srečanje udeležencev
22.00–23.00	odhod

Za vse dodatne informacije pokličite na telefonsko številko 011 629-666 int. 531 (sekretar odbora Rado Stojanović) ali na Center za MPD pri RK ZSMS (sekretar Centra Janez Soderžnik)

Center za MPD pri RK ZSMS

Obvestilo za borke in borce Notranjskega odreda

Obveščamo vas, da bo tovariško srečanje v Kopru v četrtek, 12. novembra 1987, ob 14. uri, v sejni dvorani LB – Splošne banke Koper, Cesta JLA 14./VI. Na srečanje vabimo borce iz Primorske in Tržaškega.

Odbor Notranjskega odreda

Navodila za boljši pretok informacij

Komisija za informativno in založniško dejavnost pri predsedstvu RK ZRVS Slovenije je na nedavni seji obravnavala navodila o informiranju in komuniciranju v zvezi rezervnih vojaških starešin Jugoslavije.

Navodila so namenjena organizacijam ZRVS in njihovim organom na vseh ravneh organiziranja, še posebej pa sekretarjem OK ZRVS in komisijam za informativno in založniško dejavnost. Navodila, ki so jih sestavili v zvezni konferenci ZRVS Jugoslavije, naj bi omogočila lažje, bolj organizirano in pravočasno izmenjavo informacij in nepretrgano komuniciranje. Kot posebne celote so v navodilih obdelana splošna načela o informiranju in komuniciranju v ZRVS, načini in sredstva informiranja in komuniciranja, organizacija tega procesa in še nekateri drugi vidiki tega področja dela.

V razpravi so člani komi-

sije podprli navodila in poudarili, da bi morali dati večji poudarek komuniciranju z oboroženimi silami. To se zdaj razlikuje od okolja do okolja, od regije do regije. Predlagali so tudi, naj bi v regijah pripravili pogovore med predstavniki JLA in ZRVS. Poudarili so tudi, da je dokument metodološko dobro pripravljen, vendar nekoliko preobširen. Zato naj bi za praktično uporabo pripravili skrajšano besedilo. Menili so tudi, naj bi organizacije ZRVS v Sloveniji pripravile navodila, ki bi upoštevala specifičnosti, ki so značilne za našo republiko.

Komisija je tudi menila, da bi morali z vsebino navodil seznaniti vse rezervne vojaške starešine, organe v oboroženih silah družbenopolitičnih skupnostih, družbenopolitičnih organizacijah in društvi, s katerimi sodeluje zveze rezervnih vojaških starešin.

B. K.

tv-15

TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občine v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA SKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZRS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-7049; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35